

tv-15 naš TOVARIS

Št. 13
2. aprila 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

1. april – dan mladinskih delovnih akcij

Čas žuljev

Prvi april – spomin na tisti prvi dan, ko so prvi brigadirji leta 1946 prvič zakopali krampe in lopate na progi Brčko-Banovići, ko so začeli graditi progo in proga nje, ko se je začela udarniška pesem in z njo izgradnja naše v vojni porušene domovine, pesem, ki se je potem nadaljevala prihodnje leto na progi Samac-Sarajevo (letos praznujemo štiridesetletnico) in se še danes nadaljuje, čeprav precej drugače, v današnjem »času žuljev«.

Ž. D.

Z delom smo začeli 1. aprila 1947, končali pa smo štirinajst dni pred dogovorjenim rokom – 17. novembra istega leta. Tedaj je po progi pripeljal prvi vlak, naložen z rudnino iz Bosne in odpeljal v notranjost države. Spomin pa marsikdaj že s težavo tipa v našo mladost. Marsičesa se ne spominjamo več natanko in že moramo uporabiti pisno dokumentacijo iz tega časa. Tako preberemo, da je dolžina proge 237 km, da je vseh predorov v dolžini 2.464 metrov, da je najdaljši predor Vranduk dolg 1536 metrov, da je na progi delalo 124 mladinskih delovnih brigad iz vse Jugoslavije, med njimi tudi nekatere brigade iz drugih držav, da so krajani ob progi prispevali 118.000 prostovoljnih delovnih ur in da je progo zapustilo 35.000 udarnikov.

Kako se spominja te akcije Dušan Žilič kot brigadir II. študentske brigade Toneta Tomšiča:

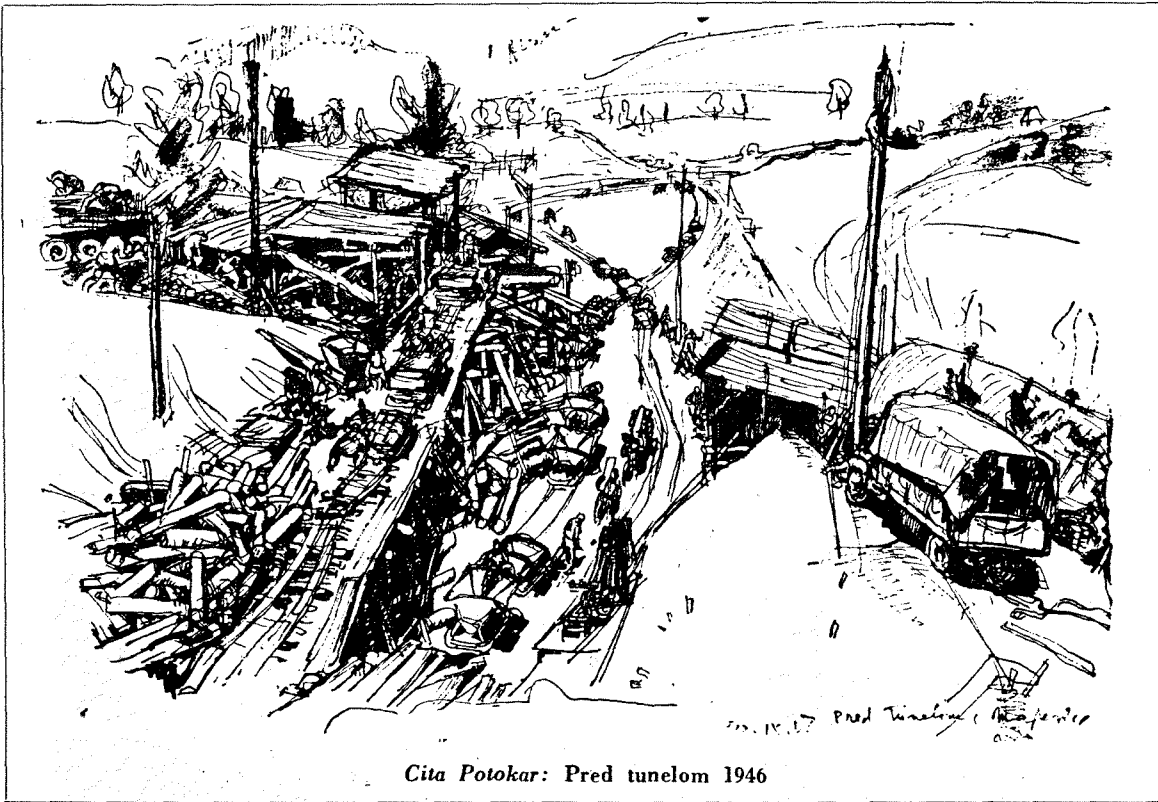
– Bil sem v drugi izmeni. Skupno so brigade iz Slovenije prihajale v treh izmenah, mi smo delali na savskem mostu.

Bili ste tudi na progi Brčko-Banovići. Kakšna je bila razlika med delom na progi Samac-Sarajevo in na progi Brčko-Banovići?

– Imeli smo delovne obleke tako kot v Brčkem. Razlika je bila le v tem, da smo na progi Brčko-

-Banovići spali pod šotori, na progi Samac-Sarajevo pa že v lesenih barakah, kjer so bile dve ali tri odeje za posteljnino. V Brčkem so nas postrigli na balin, v Samcu pa ne, vendar so nas tako kot v Brčkem morali popraševati z diditijem. Hrana je bila pripravljena prav tako v kuharskem kotlu kot v Brčkem. Ko smo v šali spraševali, kaj bo danes za jesti, je bil najpogostejši odgovor: ričet s fižolom za zajtrk, za kosilo ričet s krompirjem in za večerjo ričet z vodo.

Delali smo pri Savskem mostu in to do kolen v vodi. Gradili smo nasip, vozili beton za stebre, postavljali kolce in babe (lesene ograde za betoniranje, op. pis.). Ta dela so nadzorovali železničarski strokovnjaki, kolikor se spominjam, jih je bilo približno sto in to večinoma Slovencev. Brigadnemu štabu so dajali navodila, štab pa je moral poskrbeti za izvajanje del. No, morda bi lahko povedal, da je bila na progi Samac-Sarajevo še hujša delovna norma kot na progi Brčko-Banovići. Hrana je bila slabša kot na delovni akciji Brčko-Banovići. Umiivali smo se v Savi. Vstajali smo ob štirih, nato telovadili, sledilo je dviganje zastave, zajtrk in ob šestih smo odšli na delovišče. Orodje je bilo tako kot v Brčkem kramp, lopata, samokolnica in leseni bat, ki so mu takrat rekli štanfar. V bližini ni bilo nobenega

Cita Potokar: Pred tunelom 1946

naselja; vsega štiri hišice, tja smo hodili prosjčit pitno vodo. Če smo mimogrede skrivoma odrgali kakšne sadeže, smo tvegali, da bo gospodar pritekel izza vogala s sekuro. Vendar je bilo vzdušje med brigadirji in krajani prijateljsko. Brigadirji, ki smo tedaj bili stari od šestnajst do dvajset let, smo se v tem »boju« z vaščani počutili, kot da se igramo igro »ravbarje in žandarje«.

Taki so spomini Dušana Žiliča iz mladinske delovne akcije na progi Samac-Sarajevo. Dušan je prišel iz partizanov kot poročnik in se je kot razmeroma mlad fant takoj vključil v mladinske delov-

Ljudska oblast je bila ena najpomembnejših pridobitev narodnoosvobodilnega gibanja

Država v državi

Doslej sta izšli dve izmed petih predvidenih knjig obsežnega dela »Ljudska oblast na Slovenskem 1941–1945« izpod peresa prof. dr. Toneta Ferenca.

Nekaj besed z avtorjem neposredno po izidu prve knjige:

– Kakšna je raziskovalčeva poglavitna, nova izkušnja, pridobljena ob poglobljanju v posebnosti in na drobnosti te tematike?

Dr. Ferenc: Če hočeš res objektivno in pravično obravnavati to temo, ne zadostuje samo pregled razvoja osrednjih slovenskih oblastnih organov, temveč je treba preučiti tudi obseg in učinkovitost njihovih ukrepov na vseh ravneh, to je nacionalni, pokrajinski, okrožni in do stokrat še na nižji. In preučiti je treba tudi vsa področja funkcioniranja organov ljudske oblasti, bodisi odborov OF ali izvoljenih narodnoosvobodilnih odborov. To pa je seveda težja in odgovornejša naloga, saj je treba pregledati obsežno arhivsko in drugo gradivo, vse do terenskih odborov OF in krajevnih narodnoosvobodilnih odborov, gospodarskih in drugih komisij, za leti 1944 in 1945 pa tudi nekaterih zavodov narodnoosvobodilnega gibanja, ki so vsekakor edinstveni v evropskem odporništvu, na primer Znanstveni inštitut, Denarni zavod Slovenije in še kateri.

– Kaj povedo glede tega primerjava z drugimi območji na tleh Jugoslavije?

Dr. Ferenc: Primerjava razvoja ljudske oblasti na Slovenskem z razvojem ljudske oblasti v drugih jugoslovanskih pokrajinah nam pokaže nekaj slovenskih posebnosti. Prva in najvidnejša je ta, da je bila pri nas ljudska oblast večinoma utelešena v OF. Kot vemo, drugje takšne organizacije niso imele. Druga posebnost je ta, da smo mi imeli svoj nacionalni oblastni organ neprekinjeno od njegove ustanovitve v septembru 1941. leta. Drugod so takšni organi, n. pr. v Srbiji, obstajali le kratak čas, ali pa so jih na primer Bosna in Hrvaška ustanovili šele 1943. leta. Pri nas je bil to Slovenski narodnoosvobodilni odbor in pozneje Slovenski narodnoosvobodilni svet. Tretja posebnost je v tem, da se je pri nas razvijala ljudska oblast skoraj povsem avtonomno, brez navodil, smernic ali ukazov iz takojmenovanega jugoslovanskega centra, to je vrhovnih organov NOB

pričanju, da bo jutrišnji dan lepši prav z našim delom.

Verjetno bi danes odgovorili: kaj si znorel?!

Da, resnično se brigadirji veterani sprašujemo, ali smo bili mi takrat nori in je zdaj mladina bolj pametna. Toda, če bi ne bilo nas, ki nas je kot vse ljudstvo nosila zavest obnoviti domovino, kakšno domovino bi imeli danes!

Marijan Gamze

Zdraviliško-klimatsko zdravljenje

(vojaških invalidov in nosilcev »PS 41«) v letu 1987

9. marca 1987 je bil v Ljubljani posvet zdraviliških komisij, ki odobravajo zdraviliško-klimatsko zdravljenje upravičencev po zveznih predpisih na I. in II. stopnji, na katerem so bile sprejete usmeritve in kriteriji za zdravljenje upravičencev po zveznih predpisih v letošnjem letu.

Kot je bilo že objavljeno v dnevnem časopisu, je bilo za zdravljenje nosilcev »Partizanske spomenice 1941« in vojaških invalidov iz SR Slovenije dodeljenih 244.193.000 dinarjev zveznih sredstev, kar predstavlja minimalno povečanje glede na lansko dodeljeno kvoto. Po znanih cenah zdravilišč trenutno omogoča realizacijo približno tisoč zdravljenj (leta 1986 je bilo realiziranih nekaj nad 2000 zdravljenj).

To dejstvo, nejasnosti na področju gibanja cen zdraviliških storitev ter sporočilo Zveznega komiteja za borce in vojaške invalide, da v letošnjem letu ni izgledov za dodatna sredstva, narekuje še skrbnejšo obravnavo vsakega zahtevka za zdravljenje in dosledno upoštevanje veljavnih kriterijev in meril, ki jih uporabljajo zdravniške komisije pri obravnavanju zdravljenja.

Medicinska indikacija je izključna osnova za odobranje zdravljenja.

Odločitve o dolžini ter obsegu zdravljenja (14, 21 dni), izbor zdravilišča glede na medicinsko dokumentacijo ter indikacijska področja v zdraviliščih, določitev spremljevalca za pot oz. spremstvo v času zdravljenja je tudi v letošnjem letu in izključni presoji zdravniških komisij.

Zdravniške komisije bodo morale v večji meri kot doslej upoštevati s pravilnikom določeno omejitvev upravičencev na zdravljenje, ki so te oblike zdravljenja deležni že več zaporednih let.

Da bi bilo odločanje o zdravljenju čimbolj objektivno in pravično, je treba posvetiti posebno pozornost pripravi medicinske dokumentacije ter opremljanju bolniških listov z najnovejšimi podatki iz specialističnih in laboratorijskih izvidov.

V posameznih primerih bodo komisije odločale šele po konsultaciji z lečečim zdravnikom prosilca oz. na

podlagi mnenja borčevske organizacije. V izjemnih primerih bodo invalidi vabljeni na komisije.

Vzpostavljeni bodo dodatni ukrepi za racionalno uporabo sredstev. Zaradi nižjih cen, ki jih nudijo zdravilišča v drugih republikah, bodo upravičenci napoteni na zdravljenje tudi v druga zdravilišča, v katerih zagotavljajo soliden standard in podobno kakovost zdravljenja, kot v slovenskih zdraviliščih. To so predvsem zdravilišča: Talasoterapija Opatija, Talasoterapija Crikvenica, Istrske toplice in Igalo. Pri tem bodo ukrepali tako, da se invalidom olajša potovanje. Nepokretnih invalidov in invalidov, ki potrebujejo spremstvo, se ne bo pošiljalo v druge republike.

Zaradi potrebe po varčevanju s sredstvi je bil sprejet sklep, da upravičenec, ki sprejme vabilo zdravilišča za nastop zdravljenja, lahko prestavi zdravljenje na kasnejši termin le iz opravičljivih razlogov (smrt ali bolezen v družini), v nasprotnem primeru pa nosi stroške morebitnega povečanja cene zdravljenja. Pričakovati je namreč, da se bodo cene v letošnjem letu spreminjale večkrat in da bodo v drugi polovici leta precej višje od sedanjih.

Kolikor bi med letom pridobili dodatna sredstva za zdravljenje, bodo zdravniške komisije ponovno odločale o tistih primerih, ki bodo vodeni v evidenci in bi po medicinski indikaciji izpolnjevali pogoje za zdravljenje. Vendar pa je očitno, da vse želje in potrebe ne bodo mogle biti zadovoljene. Zato bi se bilo treba že sedaj dogovoriti z ustreznimi organi zdravstvenih skupnosti, da bi nekaterim težkim vojaškim invalidom ter nosilcem »Partizanske spomenice 1941« omogočili zdravljenje tudi v breme njihovih sredstev.

Vsekakor bo potrebno, da se v razreševanju problemov, ki se bodo pojavljali pri odobravanju in realizaciji zdravljenj omenjenih in drugih udeležencev NOV v letošnjem letu, vključijo vsi dejavniki, ki lahko pripomorejo k čim uspešnejšemu delu na tem področju. Od vseh borcev in vojaških invalidov, ki so se ali se še bodo prijavili za zdravljenje, pa se pričakuje razumevanje težav in upoštevanje danih usmeritev.

Iz republiškega komiteja za borce

Če bi samoprispevkov ne bilo...

Obdravska ali kanalska varianta, to je tu vprašanje!

»Nočemo se stiskati po kotih sejnih sob in molčati!«

S Ptujem se spoznaš že v osnovni šoli. Na majskem izletu. Vzpneš se na grad, se zagledaš v (kalno) lepoto Dravo, ki se leno zvija po Ptujemskem polju, odpeljejo te v mogočno cerkev, kjer se na sliki pod plaščem stiskajo grofje celjski in se podaš v starodavno mesto, ki so si ga omislili že Rimljani. Na starinskem trgu, sredi vrveža, uzreš monumentalno Lackovo postavo, simbol odpora Ptuja, Dravskega polja in Slovenskih gor, znamenje, da »tujega nočemo, svojega ne damo!« Spomin ostane v tebi. In potem se še vračaš in se srečuješ s spremenljivostjo.

Tisočletna zgodovina tega obdravskega mesta je skrita na vsakem koraku. Rimske ostaline povzročajo težave. Arheologi zahtevajo svoje, gradbeniki svoje: izkopavanja namreč zidavo še podraže. In pri nas je že brez tega zidava prekleto draga.

Kljub temu se Ptuj nezadržno širi, obnavljajo pa tudi staro mestno jedro. Za prihodnjo reko turistov, ki naj bi se z lila, skupaj s tokom Drave, v mesto (in ne mimo njega, kot se rado dogaja!).

Z zidarskimi odri sem se srečal tudi v starinskem poslopju občinske skupščine, kjer sem se nekako zmotovilil med opazi, zidarskimi žlicami, vedri in podobno šaro v županovo delovno sobo, da bi se skupaj sprehodila po slovenjgoriškem vsakdanu.

Na zidarsko vremo pa sem naletel še kje drugje. In se spomnil, da jo je moč opaziti tudi v drugih slovenskih mestih. Zavest, da je vendarle treba ohraniti zanamcem vsaj delček tistega, kar so nam pustili predniki, skupaj z njihovim znojem in umetniškim hoteljem, postaja vse močnejša.

nosti: modernizacija kmetijstva pomeni manj delavcev, več znanja in tržnih viškov. Zaradi tega se z razvitejšimi območji, ki hrano potrebujejo dogovarjamo za sovlaganja. Ne gre torej za nikakršno solidarnost, pač pa za vlaganja na dohodkovnih odnosih in skupnih interesih.

Nezaposlenost visi kot Damoklejev meč nad ravninami ptujskega polja in griči Slovenskih gor.

Na Ptuj se ustanovili sklad z odpiranje novih delovnih mest. Celotno občinsko združeno delo bo v prihodnjih štirih letih prispevalo v ta sklad en odstotek dohodka, kar naj bi zagotovilo okoli 2000 delovnih mest. Če upoštevamo, da bo nezaposlenost zaradi prestrukturiranja gospodarstva, ukinitve nekaterih, dohodkovno nezanimivih, programov in »izgubašev« še porasla, v naslednjem obdobju tega problema ne bi bilo več. Investitorjem, ki bi skupaj z njimi bili pripravljeni odpirati – ali sanirati – proizvodne enote, ponujajo celotno infrastrukturo. Na voljo je tudi republiški sklad za manj razvite!

nikakršne povezave z razvitejšimi. Lani smo vendarle modernizirali cestno povezavo z Lenartom, začeli smo urejati cesto Ptuj–Juršinci–Radgona. Lotili smo se vinske ceste in upam, da bomo v dveh, treh letih to tudi opravili in da bo poslej slovenjgoriški in haloški predel za ljudi bolj zanimiv.

To v praksi že pomeni spogledovanje s turizmom v drugačni obliki, kot smo ga vajeni. Res je, da obnavljamo, delno tudi vzdržujemo nekatere spomenike (stavbe), vendar jim bomo morali vdihniti tudi vsebino, jih revitalizirati. Predvsem bo treba to storiti najprej s starim mestnim jedrom, ga z novim prometnim režimom zapreti, odpreti vrsto lokalov, bodisi trgovskih, gostinskih, bodisi uslužnostno-obrtnih... to pa je seveda velikanski izziv za občinsko upravo in za zdomec. Biti ali ne biti: smo to sposobni organizirati, pritegniti kapital naših ljudi? Bodo nosilci teh programov toliko prožni, da bodo podali roko zdomecem? Menim, da tega, drugega, aduta ne bi smeli zapraviti!

Zamisli mrgoli. Zamelek zdraviliškega turizma v Ptujskih toplicah. Z Radenci se dogovarjajo za razširitev hoteljskih zmogljivosti. Vinska cesta ponuja nove možnosti. Peščici turističnih kmetij naj bi se pridružile nove.

In korak nazaj, v pesimizem. Znameniti ptujski grad propada. Na zunaj in na znotraj. Ne vedo, kam z Borlom, narodnim parkom v Turnišču, vurburškimi gradom, kulturno zgodovinskimi znamenitostmi, ki – jemljejo slovo in jim bije dvajsta.

»Ne preostane nam drugega, kot da poiščemo delovne organizacije, ki bi bile pripravljene stvari reševati skupaj z nami. V turističnem smislu seveda. Ptujski grad bomo reševali z domačimi in republiški sredstvi (kulturni skupnosti), del sredstev bo primaknilo domače združeno delo, nekaj se bo nateklo iz stanovanjskega sklada občine. Rešiti bomo morali tudi Gorco, osrednjo turistično točko v središču Haloz, ki se bo lepo vključila v vinsko cesto. Mimogrede: vse preveč ploskamo tistim, ki opozarjajo na napake in skrajša nič tistim, ki trmasto iščejo rešitve in se trudijo na živje in mrtve... Ste opazili?« kar nekam užaljeno odseka ptujski župan.

Ozrem se na veliko tapiserijo z Miheličevim motivom, pogled pritegne imeniten svečnik in seveda ptujski grb. Beganje z očmi zmoti telefon. Nevkljudno prislunem: štipendijska politika in zaposlovanje. In tako iz dneva v dan. Spet se prerivam pod zidarskimi odri. Vem: pripravljenost je brez dvoma velika. To pa vedno ni dovolj.

Milan Lacko:

»Res je, da je naša občina leta capljala za drugimi in da se je komaj skobacala iz nerazvitosti, kar seveda še ne pomeni, da je boja konec. Da smo dosegli vse. Nasprotno: borci moti, da gre razvoj tako počasi. Da se tako neobgleno organiziramo tam, kjer bi morali čez noč spremeniti stvari, ponuditi nove programe, nove razvojne možnosti in pomesti s starim, neučinkovitim. Odpori so močni – to je naš največji sovražnik. Borci najbolj prizadene pomanjkanje toliko opevane samouprave, ki se vse bolj odmika in iz-mika in dobiva značaj centraliziranega odločanja. Premalo smo uveljavili disciplino, z odgovornostjo se igramo kot mačka z mišjo in ko že ne gre drugače, ko je le treba pokazati s prstom na krivce, se začne hinavsko sprenevedanje. Dovolj nam je kolektivne odgovornosti. Nismo še namreč pozabili na tiste dni po vojni, ko si moral krepko odgovorjati za še tako majhne napake in nepravilnosti.«

Vroča tema: obkanalska varianta

Joca Repič, sekretarka OK ZSMS Ptuj, me najprej opozori na »kasarniško« nabitost ptujskega srednješolskega centra, kjer se gnete okoli 2000 mladih. Center je nov, najsoodobneje opremljen, vendar povsod teh tehničnih čudes preprosto ne uporabljajo – učitelji se pač zanesejo na preizkušen učni sistem dedkov in babic, »kreda-tabla-knjiga«. Temperamentno analizira napake. Na to smo se v zadnjem

cer cenejša, pa zato bolj uničujoča: Podravcem bo iztrgala lep kos prvovrstne obdravske zemlje in – kar je menda najpomembnejše – največji naravni vir pitne vode v Sloveniji. Iz njega si gasijo žejo v Ormožu, Ptuj in celo v Slovenski Bistrici.

»Ne maramo se prerivati v kotih sejnih sob!«

»Imeli smo štrajke, pa se o njih ni odkrito govorilo. O tem so nam morali povedati, mladi ki so tamkaj zaposleni. Mladi menimo, da je samoupravljanje že kar na beraški palici. Zakaj se po štrajkih stvari lahko takorekoč čez noč uredijo?

Kmetijske politike nikakor ne znamo speljati v prave tirnice. Zakaj ne? Tudi med mladimi ni vse tako, kot bi človek pričakoval. Skušali smo se o

upoštevana, pravi, jezi pa se nad pojmom »slaba mladina«, ki zadnje čase kar nekam grozeče visi v zraku.

»To velja za govorniške mačke, leporečnike, za nekaterne, menim pa, da je ptujška, pa tudi vsa ostala mladina, dobra. Z mladino je pač tako kot z dobrim gospodarjem: naslednika moraš vzgojiti. Zato: več poudarka domovinski vzgoji. Ves ta živžav, ki se je zadnje čase dogajal v Sloveniji, nas ne bi smel vreči iz sedla; dovolj drugih, večjih skrbi imamo.«

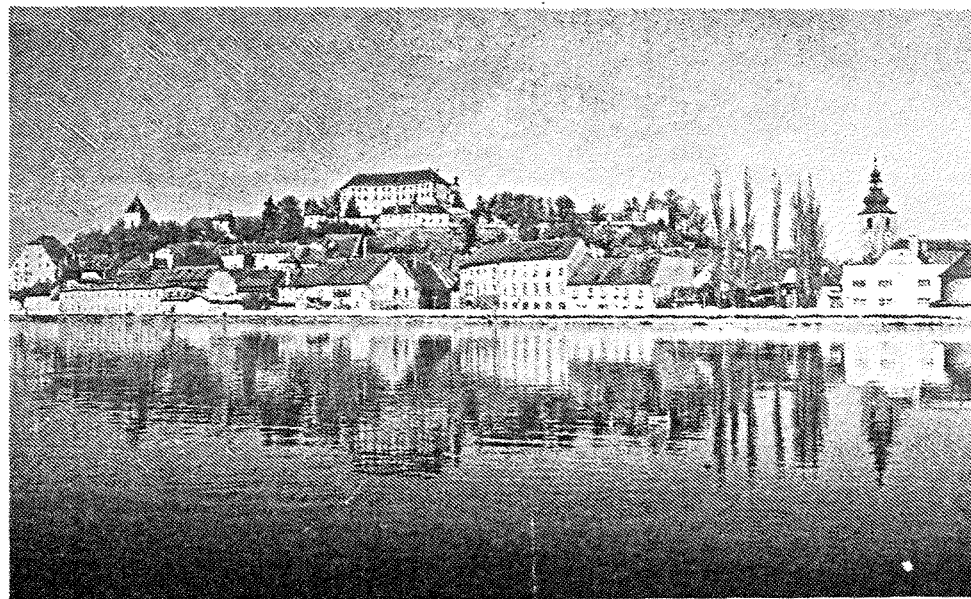
Med temi je za Lacka, kmeta, ena največjih zmešnjav v kmetijstvu. Opozarja na čudovite pogoje, ki jih ima občina in obenem na nemogoče razmere, ki pode ljudi s kmetov.

»To nas borce moti, poleg drugega seveda, preveč bi bilo naštevati. Vsa ta leta po vojni smo opazovali učinke neskončnih sprememb. Kljub temu vse doslej nismo uspeli

Na 645 km² ptujске občine * (na petem mestu po velikosti v SRS) * živi dobrih 70.000 prebivalcev, od katerih jih je zaposlenih nekaj več kot 20.000. Izven občinskih meja je zaposlenih okoli štiri tisoč delavcev, v ptujsko občino pa se jih vozi 1500. Poseben problem so zdomci: Ptujčani jih namreč premorejo kar 4000. Ljudje se iz občine se vedno izseljujejo, vendar je ta odliv precej manjši, kot je bil, denimo, pred desetimi leti. Po deležu kmečkenga prebivalstva spada občina na sedmo mesto v republiki.

Narodni dohodek na prebivalca znese 65% povprečnega narodnega dohodka na prebivalca v republiki. Precejšnja je nezaposlenost (kar 12% vseh nezaposlenih v SRS): okoli 1600 prebivalcev občine ne more dobiti dela!

Nosilci razvoja v občini so nekatere velike delovne organizacije kot TGA, Perutnina Ptuj, Emona Kmetijski kombinat in Agis, seveda pa je poleg njih še nekaj drugih tozdov, ki z več ali manj sreče krmarijo usodo ptujске občine.

času navadili. Postalo je kot kruh in voda družbenopolitičnega življenja!

Nikakršne povezave ni med mladimi, ločenimi po tozdih, razredih, šolah, dijaškim domom. To je posledica prenatpanosti. Tudi izobraževalnih smeri je, po njenih besedah, odločno preveč (»nekatere so zaradi učiteljev, ki jih sicer ne bi imeli kam dati?!). Je mar res treba samo zaradi Tovarne gline in aluminija imeti metalurško smer?

»Odpiramo Planikin obrat v Majšperku, nimamo pa usposobljenih ljudi«, načenja »vročo« temo ptujška mladinka. »Delavce ne bo problem dobiti, nastal pa bo, ko bo treba to mladino prekalificirati. Za to bodo potrebna sredstva.

Med nezaposlenimi je skrajša 80% mladih, v glavnem s srednješolsko izobrazbo. Koliko natančno je nezaposlenih? Ne vem. Skušali smo dobiti podatke, a jih nismo uspeli. Vsaj zavod za zaposlovanje bi jih moral imeti, katerakoli občinska služba. Kmetijstvo vsega ne more vsrkati. Občasna, sezonska, dela so nezanimiva. Marsikdo med mladimi pravi, da pač ne bo pobiral jabolk, če je že štiri leta gulil klopi na univerzi ali kje drugje, čeprav le za kratek čas.

Nedorečena »vroča« tema v ptujski občini je tudi gradnja ceste Maribor–Ptuj. Natančneje, za obdravsko ali obkanalsko varianto trase. Križi in težave se začnajo pri občinski politiki, izvršnem svetu, komiteju za urbanizem in okolje ter kmetijstvo (»tudi ta, na žalost«), ki se zagrevajo za obkanalsko varianto, ki bo, po besedah ognjevit sobesednice, si

Gorazd Žmavc:

»Ptujška občina je pretežno kmetijska, zelo razslojena in zelo bogata z zgodovinsko dediščino, ki pa se nam izmika iz rok. Pač ni denarja, da bi ji priskočili na pomoč. V družbenem proizvodstvu SRS smo udeleženi z dvema odstotki in pol, kar niti ni tako malo. Kljub temu je ekonomsko socialni položaj našega delavca v tem trenutku zelo zaskrbljujoč. Ne moremo naenkrat reševati problemov, ki jih ni malo. V prihodnje se bomo osredotočili na tiste prednostne naloge, ki bodo pomagale razrešiti naš položaj. Seveda pa bomo najprej skušali odpraviti napake v lastnem okolju. Zavedamo se tudi, da imamo nekatere naravne možnosti, ki so še neizkoriščene. Odločili smo se za nekaj načrtov, med katerimi so najpomembnejši pridelovanje hrane, modernizacija proizvodnje aluminija in pospeševanje turističnega gospodarstva. Za uresničitev teh načrtov imamo na voljo ustrezne strokovnjake, pa tudi tehnologijo in znanje. Morali se bomo temu primerno organizirati. Naša kovinsko-predelovalna industrija in z njo tekstilna, pa tudi kmetijska in turistična dejavnost se bodo morali navezati na večje sisteme v slovenski in seveda tudi jugoslovanski reprodukcijski verigi.«

»Naš adut je hrana!«

Ptujška občina je – ne bomo se dosti zmotili – izrazito kmetijska. Nič čudnega torej, da sva pogovor začela – na njivah. Gorazd Žmavc, ptujski župan, je prepričan, da je kmetijstvo še neizkoriščen adut in da je zdaj čas, da ga položijo na mizo.

»V zadnjih letih smo veliko vložili v kmetijstvo. Zlasti v pridobivanje novih površin. Povedati je namreč treba, da skupaj s podravsko in pomursko regijo dajemo na slovenski trg kar dve tretjini vse hrane. Pohvalno je tudi, da smo v zadnjih letih naleteli na splošno razumevanje za pridobivanje hrane v slovenskem prostoru, ki nam je seveda prineslo tudi precejšnjo denarno pomoč. Omenim naj le številne melioracije. Hkrati pa bi rad poudaril, da je proizvodnja hrane – zaradi znanih težav s cenami reprodukcijskega materiala in odkupnimi cenami in še čim – dohodkovno za nas zanemarljiva. Upamo, da se bo to spremenilo. Vemo: zagotoviti moramo kar največ hrane, ne glede na vse težave. Seveda pa nam ta projekt ne rešuje osnovnega problema, nezaposle-

Do nedavnega je bila občina – in Ptuj še posebej – zaprta v svojo neobglenost, v svojo makadamsko zaprašenost, asfaltno revščino.

Priložnost za občino in – zdomec

»Še vedno imamo okoli 50% makadamskih cest,« pripoveduje Gorazd Žmavc. »Vse do danes praktično nismo imeli

teh stvarih pogovoriti z mariborskimi mladinci, a nismo uspeli. Sicer pa ni vse tako črno. Kolikor vem, se naša kmetijska zadruga zelo trudi, da bi mlade zadržala, da ne bi znova drveli v industrijo. Povrh vsega to niso ljudje, ki bi ne imeli šol. Nekateri kmetje se pohvalijo celo s fakulteto.«

Da je veliko njihovih akcij sprejetih z nezanimanjem, je še dejala, če niso všeč »komu z vrha«.

»Nam pa ni všeč, da bi se le prerivali v kotu dvoran in sejnih sob,« je odločno pribila za slovo Joca Repič.

V eni »prastarih« ptujskih hiš uraduje Milan Lacko, prvi mož ptujskih borcev.

Ne strinja se povsem z mnenjem mladih. Če so njihova stališča trdna in jasna, so tudi

najti učinkovite formule, ki bi nas pripeljale do tiste točke, da bi se iz uvoznikov hrane spremenili v izvoznike ali, v najboljšem primeru, da bi vsaj zase imeli dovolj. Kmet mora vedeti za ceno svojega pridelka vsaj eno leto naprej, ne pa tik pred spravilom in še takrat je izpostavljen različnim mahinacijam in špekulacijam.

Žal mi je, tako pa menijo tudi drugi borci, da je naš Ptuj v turističnem smislu še vedno tak neobglenec, je še dejal, ko sva skupaj zapustila temačno stavbo in se zrinila v kristalno čisti februarški dan, s soncem obsijan in nabit z izpušnimi plini in rjojenjem jeklenih konjčkov v središču obdravskega mesta, ki je trudno mežikalo v jutrišnji dan.

Milenko Strašek

Preostala stališča k sedeminpetdeseti

V prejšnji številki smo napovedali nadaljevanje »paketa« s povzetkom stališč, ki so jih prejeli in zapisali na posameznih rednih ali izrednih sejah. sklicanih v zvezi s sestavki, objavljenimi v Novi reviji.

Na osrednji seji **medobčinskega sveta ZZB za Posavje** se – citiramo: »nismo mogli izogniti povezovanju teh provokacij s podobnimi nacionalističnimi in naši družbi brez dvoma odkrito sovražnimi izbruhi, kot so ponujene ideje o civilnem služenju JLA, civilni družbi, o razmahu raznih »mirovnih« gibanj, iniciativam za ustanavljanje sklada za podporo preganjanim žrtvam takšnih dejavnosti in podobno.« Prepričani, da je tematska številka Nove revije »organiziran poskus netenja idgjnega razdora,« so predstavniki predsedstev občinskih odborov ZZB NOV Sevnica, Krško in Brežice »odkriti izrazili svoje ogorčenje« spričo prodorov »te mračnjaške in preživele ideologije, ki svojo nevarno agresivnost uspešno skriva pod ščitom »demokracije«.

Predsedstvo **mestne konference ZRVS Ljubljana** je odločno zavrnilo »lažno, neodgovorno in neznanstveno poseganje v naše javno politično življenje.« V sprejetem Stališču pravijo: »Sramotno je njihovo dokazovanje o neligitimnosti nastajanja avnojske Jugoslavije, narodnoosvobodilnega boja in iz njega izhajajoče družbene ureditve...« In dalje: »Nesprejemljiv je njihov odnos do JLA kot skupne oborožene sile narodov in narodnosti Jugoslavije. Obsojamo njihovo dokazovanje o nujnosti izstopa Slovenije iz skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter njihovo poseganje v področje možne priključitve drugim narodom ali celo državam...« Ter sklenejo: »Slovensko javnost pozivamo na kritično in javno obsodbo take in podobne dejavnosti.«

Prizadetost in ogorčenje so »ob ponovnih pojavih malicnega značaja, ciljev in pridobitev NOB ter vloge komunistov na straneh Nove revije« izrazili tudi udeleženci letne skupščine **Zveze vojaških vojnih invalidov Savsko naselje v ljubljanski občini Bežigrad**. »Vojaški vojni invalidi,« so zapisali, »se čutijo še posebej upravičeni in poklicani, da tudi sami izrečejo svoje odklonilno stališče,« zaskrbljeni nad možnostjo, da bi »negatorske nastope Nove revije izrabile za svoje cilje unitaristične sile, ki jim ni za naš razvoj v duhu samoupravnega socialističnega demokracije.«

Skupna seja **izvršnih odborov skupnosti borcev varnostno obveščevalne službe OF za severno Primorsko in 2. brigade vojske državne varnosti** (v Novi Gorici) je označila »protisocialistične manifestacije za našo skupnost v sedanjih razmerah močno škodljive, kajti, s takšnim pisanjem oziroma poizkusom množičnega preusmerjanja misli na te ali podobne zadeve odvrta delovne ljudi od prizadevanj, da se s polnim srcem borijo za premagovanje sedanjih težav.« To »premišljeno kontrarevolucionarno izražanje pomeni vodo na mlin nasprotnikov naše socialistične skupnosti.« Za takšna dejanja in povzročeno škodo so borci zahtevali, naj bodo pisci besedil v Novi reviji pozvani na odgovornost.

Svoje ugotovitve je v svojem zapisu strnilo tudi **predsedstvo občinskega odbora ZZB Ajdovščina**. Posamezne prispevke v Novi reviji so označili kot »žalitev za vse dosedanje generacije Slovencev, zlasti za tisto, ki je postavila v času NOB na kocko svoje življenje, da bi tako združila Slovence in skupno z jugoslovanskimi narodi ustvarila novo Jugoslavijo;« vsakršen dialog z »elementi, ki so paktirali s klerikalci, čaršijo in nacisti,« so odločno zavrnil, »kajti zaključen je bil z zmago osvobodilne

fronte... Pljuvanje na kri, ki je stekla, je podlo in obsodbe vredno... Tako pisanje demoralizira ljudi in jim zmanjšuje željo po vestnem delu.«

Predsedstvo občinskega odbora ZZB občine Kranj je z razširjene seje, ki so se je udeležili tudi predsedniki skupnosti borcev Gorenjskega in Kokrškega odreda ter Prešernove brigade, obsodili prispevke za slovenski nacionalni program kot »brezkrovni napad na NOB in našo revolucijo... ter na naš celoten družbenopolitični sistem.« Gre za »politikantske, tendenciozne in nevarne in še malo ne slučajne trditve... za nadaljevanje načrtovane in pretkano zamišljene diverzije.« Avtorje Prispevkov označijo za »vsega narodovega prezira vredne, v sebi zagledane domišljave pisane, ki so se znašli na isti politični liniji kot ostanki izdajalske emigracije.« Zanje zahtevajo kazensko odgovornost. »Družba bi morala takim ljudem onemogočiti ideološko zastrupljanje ljudi, vsiljevanje zlonamernih trditev, razlag, podtikanj in zlasti direktnih pozivov za razbijanje družbenopolitične skupnosti.

Občinski odbor ZZB Mozirje ugotavlja, da bi »samozvani dušebrižniki okrog Nove revije želeli ponovno uvedbo predvojnega režima s cerkveno hierarhijo na oblasti, večstrankarski sistem in še vrsto tega iz stare politične ropotarnice...« Borčevska organizacija, ki je na svoji koži preizkusila »blagodati« predvojnega režima, bila pa je tudi nosilec boja proti okupatorju in obenem tudi boja proti starim skorumpiranim režimom, ne dovoli, da bi »kdorkoli poskušal razprodajati te naše pridobitve ter se iz njih norčevati.« Odločno mislijo, da »za takšne sovražnike naše domovine ne more in ne sme biti demokracije.«

Predsedstvo občinskega odbora ZZB Ljubljana Bežigrad je v svojih stališčih zapisalo: »Mislimo, da bi morala biti stališča do nekaterih trditev v Prispevkih ostrejša... Podpiramo zahteve, da ustrezni organi raziščejo stopnjo odgovornosti posameznih piscev Prispevkov... Ne moremo razumeti, da ljudem s takšno miselnostjo omogočamo sodelovanje v vzgojnem procesu naše mladine... Zelo smo prizadeti zaradi napada na temeljne pridobitve NOB, kajti mi želimo živeti v bratstvu in enotnosti z narodi avnojske Jugoslavije.«

S programske konference **ZRVS Ljubljana Šiška** so na vse vodstvene strukture v občini naslovili naslednje sporočilo: »Ne moremo se strinjati z vsebino nekaterih člankov v Novi reviji in jih odločno zavračamo, ker lažno, neodgovorno in neznanstveno posegajo v naše javno politično življenje.« Slovensko javnost pozivajo, naj kritično obsodi tovrstne dejavnosti.

V občinskem **odboru ZZB Jesenice** so ocenili pisanje v Novi reviji kot »grob napad na našo revolucijo« ter zahtevajo od vseh pristojnih, da »v okviru svojih pooblastil poiščejo krivce, primerno ukrepajo, predvsem pa jim onemogočijo njihovo nadaljnjo sovražno delovanje.«

Občinski komite ZKS Črnomelj v tej zvezi med drugim sporoča: »Bela krajina je bila med NOB zibelka partizanstva, tukaj so delovale in nastajale institucije ljudske oblasti kot izraz demokracije volje slovenskega naroda, zato občani, mladina in borci, ne moremo prenesti in se strinjati s takšnimi sovražnimi podtikanj in lažmi.« Zato zahtevajo, da se »ljudem, ki takšne stvari počenajo, onemogoči vpliv na družbeno življenje, zlasti na mlado generacijo.«

Povzetke pripravilo
uredništvo TV-15

Izgubili smo Mirka Jermana

Nenadoma nas je zapustil Mirko Jerman, revolucionar, narodni heroj in nosilec partizanske spomenice 1941. Rojen je bil 13. decembra 1912 v Šmarci pri Kamniku, v napredni delavski družini. Končal je obrtno šolo in postal samostojni obrtnik. Že kot vajenec je bil vključen v delavsko prosvetno društvo Svoboda, bil je vsestranski športnik, predvsem odličen rokoborec in nogometaš. V društvo prijateljev Sovjetske zveze se je vključil takoj, ko je bilo ustanovljeno in je do leta 1937 kot poverjenik pridobil veliko novih članov v okolici Kamnika in Domžal. Na poziv KP in OF je bil med prvimi vključen v organizacijo OF in postal organizator osvobodilnega gibanja v domačem kraju.

V partizane je odšel 27. julija 1941, v Dupliško-kamniško skupino. V NOV je vstopil med prvimi na kamniško-domžalskem območju, čeprav je imel doma ženo in dva majhna otroke. Takoj je postal komandir skupine trinajstih partizanov. To dolžnost je opravljal do 17. avgusta 1941, ko je bil ustanovljen Kamniški bataljon. Zaradi osebnega poguma, poštenosti, skromnosti in dolgoletnega dela v naprednem delavskem gibanju je avgusta 1941 postal član KPJ. Ob nastanku Gubčeve brigade 2. septembra 1942 so ga postavili za obveščevalca v 2. bataljonu. Marca 1943 je kot prostovoljec odšel s tovarišem Dušanom Kvedrom na Štajersko, kjer je bil razvoj narodnoosvobodilnega gibanja v zastoji. Določili so ga za komandirja samostojne terenske čete Kamniškega bataljona. Po ustanovitvi VI. SNOUB Slavka Šlandra je postal komandir čete in nato komandant bataljona. Te dolžnosti je opravljal do aprila 1944, ko je postal operativni oficir in nato načelnik štaba te brigade. Avgusta 1944 pa je bil postavljen za komandanta Šlandrove brigade in to dolžnost opravljal do konca oktobra 1944. V avgustu 1944 je kot načelnik štaba brigade sodeloval v vodstvu napada na utrjeno sovražno postojanko v Ljubnem. S svojimi soborci je neposredno napadal sovražnikovo kolono in s tem veliko prispeval k popolnemu uničenju te postojanke. Ko je z razvojem razmer, ob bližajočem se koncu vojne, zaledje zahtevalo uspešne organizatorje je bil Mirko Jerman marca 1945 postavljen za načelnika štaba baze Glavnega štaba NOV Slovenije v Dalmaciji. V zaključnih operacijah za osvoboditev naše domovine je bil 2. maja 1945 postavljen za načelnika operativnega oddelka komande mesta Trst.

Vse območje Dolenjske in Štajerske, tako ljudje na terenu kot borci iz enot NOV, so ga cenili kot izredno pogumnega človeka, dobrega tovariša in komunisti, ki mu je bila skrb za človeka-borca vedno najpomembnejša. Odlikoval se je kot vojni starešina z dobrim poznavanjem partizanske taktike.

Po osvoboditvi je prevzel dolžnost komandanta tankovske brigade IV. armade JA. Zatem je decembra 1945 odšel v Sovjetsko zvezo, kjer je decembra 1946 uspešno končal višji oficirski tankovski tečaj. Od tedaj pa do avgusta 1951 je bil komandant prve oklepne brigade JLA. Končal je višjo vojno akademijo, septembra 1953 pa je bil postavljen za načelnika oklepnih enot VII. vojne oblasti. Leta 1957 je bil premeščen v Ljubljano in imenovan za načelnika oklepnih enot ljubljanskega vojnega področja. Upokojen je bil 1965 v činu polkovnika oklepnih enot.

Po upokojitvi in tudi pred njo je bil Mirko Jerman zelo aktiven družbenopolitični delavec. Posebno se je posvečal izvenarmadni vzgoji mladine, prenašanju izročil NOV in športnemu udejstvovanju le-te. Več let je tudi vodil odbor borcev nekdanje Šlandrove brigade, ki je na področju razvijanja revolucionarnih tradicij dosegala zelo pomembne uspehe. Nad osemindevdeset let je bil nepretrgoma član občinskega odbora in predsedstva ZZB NOV občine Ljubljana Bežigrad z različnimi dolžnostmi. Leta 1959 je vodil stanovanjsko komisijo občinskega odbora in to v času, ko se je šele pričelo reševati stanovanjsko vprašanje borcev. Leta 1969 je bil izvoljen za podpredsednika občinskega odbora, leta 1971 pa za predsednika. Odbor je uspešno vodil celih dvanajst let, vse do leta 1982, ko so ga na skupščini izvolili za častnega predsednika. Mirko Jerman je bil tudi član mestnega in republiškega odbora ZZB NOV, poslanec republiške skupščine, delegat družbenopolitičnega zbora občine, član občinskega komiteja ZKS, član sveta republike in podobno.

Resnično nas je presunila vest, da smo izgubili Mirka, ki je bil drugim samo vzor. Bil je izjemno delaven, požrtvovalen, človeški in tovariški, v odločilnih trenutkih pogumen, skromen, pošten in odkrit do skrajnosti ne glede na posledice, vzornega osebnega življenja, jasnega pogleda, neverjetno mladeniški za svojega leta, s ponosno, zvrnato in trdno hrbtnico. Takšen je bil naš Mirko.

Dušan Rebolj

Odbor internirancev v taborišču Mauthausen obvešča vse zainteresirane (kakor smo objavili v 10. številki TV-15 z dne 12. 3. 1987) o programu obiska mednarodne komemoracije v Mauthausnu v nedeljo, 17. maja 1987.

Ob tej priložnosti bomo odkrili spominsko ploščo v zaporih, v taborišču, od koder so v aprilu in juniju odpeljali na streljanje 65 talcev, ki so jih pripeljali iz Begunj. Med njimi je bil organizator upora v Bohinju TOMAŽ GODEC ter pet žena, ki so bile kot prve žene ustreljene v Mauthausnu.

Program komemoracije obsega ob 10. uri najprej slovesnost pri jugoslovanskem spomeniku žrtvam v Mauthausnu, nato ob 11. uri udeležbo na glavni komemoraciji na centralnem prostoru taborišča, nato pa okrog 13. ure odkritje plošče.

Ker so bili talci v veliki večini iz Gorenjske, je zaenkrat organiziran prevoz v Mauthausen preko turistične agencije Alpetour.

Zaradi stroškov bo odhod in povratek potekal v enem dnevu, s tem, da bo odhod avtobusa:

iz Škofje Loke (avtobusna postaja) dne 17. maja ob 2.30 (ponoči)

iz Kranja (pred hotelo Creina) dne 17. maja ob 3.00 (ponoči)

iz Trziča (od bencinske črpalke Petrol na deteljici) dne 17. maja ob 3.20 (ponoči)

Prijave in vplačila prevoznih stroškov sprejemajo poslovilnice Alpetoura v Ljubljani (tel. 211-118), Šubičeva 1, v

Kranju (tel. 064-21-022), na Bledu (tel. 064-77-575), v Škofji Loki (tel. 064-60-960) in na Jesenicah na Gorenjskem (tel. 064-82-671), kjer lahko dobite tudi druge informacije in sicer od 3. aprila do 10. maja 1987.

Stroški prevoza znašajo 12.000 din, vplačljivo ob prijavi. Udeležence v Ljubljani in drugih krajih bomo pravočasno obvestili o načinu odhoda, glede na število prijavljenih.

Obisk z območja občine Radovljica pa organizira Občinski odbor ZZB Radovljica posebej in ločeno od agencije Alpetour.

Vsak udeleženec naj s seboj vzame nekaj prigrizka, ker se bomo lahko ustavili za odmor šele na povratku, po 16. uri.

Opozorjamo, da ne pozabite vzeti s seboj veljavni potni list in le toliko dinarjev, kolikor dovoljujejo predpisi. Za devize si priskrbite potrdilo banke!

Informacije lahko dobite tudi na Republiškem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije, Vrtača 11 (tov. Zdenka, telefon: 061-216-532) ali pri Občinskih odborih ZZB NOV.

Odkritje spominske plošče je omogočila organizacija, lesna industrija LIP Bled, katere TOZD v Bohinjski Bistrici nosi ime Tomaža Godca. Odbor internirancev iz taborišča Mauthausen se ji za to zgodbo najtopleje zahvaljuje v imenu vseh internirancev in sorodnikov talcev.

Odbor internirancev iz
taborišča Mauthausen

Prireditve v spomin Staneta Žagarja

V spomin junaškega boja Selške čete v Malem Rovtu nad Crngrobom in v počastitev 45. obletnice smrti narodnega heroja Staneta Žagarja ter štirinajstih soborcev krajevnih skupnosti Bitnje, Jošt, Sv. Duh in Žabnica praznuje te dni svoj krajevni praznik. Osrednja, že tradicionalna slovesnost in množično zborovanje borcev, aktivistov občanov ter mladih iz kranjske ter škofjeloške občine sta bila v soboto, 28. marca, pri spomeniku padlih na Planici nad Crngrobom.

V industrijsko razmeroma razviti Gorenjski je bila KPS pred vojno močna in vplivna,

zato je tam tudi vstaja v poletnih mesecih 1941 dosegla v slovenskem merilu največji razmah. Neposredno jo je vodil in usmerjal petinštiridesetletni učitelj Stane Žagar, sicer doma iz Žage pri Bovcu, ki pa je v letih 1923–1940 služboval na Dobravi pri Kropi. Udeležil se je prve svetovne vojne in postal avstro-ogrski rezervni oficir, nato pa bojev na Koroškem 1918–1919.

Leta 1931 so ga sprejeli v KPJ, leta 1940 je postal član CK KPS. Zadnje leto pred vojno je bil odpuščen iz službe, z družino je živel v Ljubecni pri Celju, aprila 1941 pa se je izognil ujetništvu in se prebil v

Ljubljano, kjer so se zbrali tudi vsi njegovi. Ko je bilo ustanovljeno Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet, je postal njegov član, naslednje dni pa so ga iz Ljubljane kot »poznavevalca gorenjskih razmer« poslali na Jelovico. Tam je sklical partijsko konferenco na Malem Gregorjevcu, kjer so sprejeli sklep o začetku vstaje.

Na Gorenjskem je ostal tudi kasneje kot zastopnik Glavnega poveljstva in CK KPS, vodil je decembrsko vstajo in se udeležil dražgoške bitke. Dne 27. marca 1942 je padel skupaj s soborci Selške čete na Rovtu pri Planici nad Crngrobom. Leta 1951 so ga proglasili za

narodnega heroja.

Na sobotni slovesnosti je zbranim pred spomenikom padlih govoril predsednik škofjeloške občine Jože Albreht. Bogat kulturni program pa so pripravili učenci osnovne šole Lucijan Seljak iz Strazišča, pihalni orkester občine Kranj in garnizon JLA Kranj. 45-letnico smrti narodnega heroja Staneta Žagarja so s priložnostno slovesnostjo in kulturnim programom obeležili tudi v Lipnici pred osnovno šolo Staneta Žagarja, kjer so nastopili učenci tamkajšnje osnovne šole, moški pevski zbor iz Kroke in godba na pihala iz Gorij.

Jože Čurin

Ivan Dolničar

Pomen vrednot naše revolucije

(2. nadaljevanje)

Povedati hočem, da se vrednote in sporočila iz revolucionarne preteklosti ne morejo preprosto prenašati iz enega v drug čas; videti jih moramo v nepretrganem razvoju revolucije, v določenem času se morajo uveljaviti prav tiste izkušnje, vrednote in izročila revolucionarne preteklosti, ki so lahko zanesljiva opora pri reševanju aktualnih družbenih problemov. Na vrednote in izročila iz revolucionarne preteklosti, oziroma tradicije – če to so – moramo gledati kot na notranje vzpodbude revolucije, vzpodbude, ki navdihujejo ljudi, predvsem mlade, ki sproščajo in razplamtevaajo njihovo ustvarjalno energijo. Za mlade niso zanimivi vsiljeno ideologiziranje, moralizacija in patetiziranje revolucionarnih izročil in sporočil. Ne verjamejo v nekakšen dogmatski svet končnih, dovršenih in doseženih vrednot. Iščejo prostor za lasten boj in se upirajo potiskanju v položaj pasivnih naslednikov revolucije in njenih vrednot; še posebej pa niso zadovoljni, ker jim nočemo

priznati, da so tudi oni udeleženci revolucionarnega razvoja in ustvarjalci novih vrednot. Predvsem jih zanimajo življenjska izročila revolucije, ki odgovarjajo konkretnemu času in pogojem njihovega življenja. Zato moramo danes razvijati vrednote, primerne potrebam razvoja socialističnega samoupravljanja, viziji človekoljubnega socializma kot družbene ureditve svobodnega ustvarjalnega dela, v katerem človek razvija vse bogastvo svoje narave, svoje osebnosti in v katerem bo svoboda vsakega posameznika pogoj za svobodo vseh.

Socialistično samoupravljanje prevzema in še naprej razvija vse napredne moralne in druge vrednote, ki so se uveljavile v dosedanjem razvoju človeštva, še posebej tiste, ki so rojene v delavskem gibanju, v revolucionarnih bojih za socialno in nacionalno osvoboditev podjarmljenih narodov in razredov v naši revolucionarni preteklosti, v narodnoosvobodilnem boju in po njem. Vendar pa današnji čas zahteva graditev novih vrednot in lastnosti, predvsem tistih,

ki vzpodbujajo vse bolj svobodno življenje ljudi, vse večji materialni, duhovni in kulturni napredek socialistične samoupravne družbe. To so, med drugim, ustvarjalno, inovativno in produktivno delo, združeno z znanjem in globoko socialistično zavestjo o tem, da je kakršnokoli prisvajanje rezultatov tujega dela, brez lastnega prispevka, nezdružljivo z etiko samoupravne socialistične družbe.

Ozka in enostranska usmeritev Socialistične zveze

Zdaj se postavlja vprašanje, ali so naše subjektivne sile, oziroma, ali je Socialistična zveza, ki jo sestavljajo vse družbenopolitične, družbene in druge organizacije ter socialistično, samoupravno in domoljubno opredeljeni delovni ljudje in občani, tako organizirani, usposobljeni in usmerjeni, da bi lahko nepretrgoma ohranjali in razvijali revolucionarne izkušnje, vrednote in izročila, jih s podružbljanjem uresničevali in tako spreminjali v življenjske tradicije? Odgovor na to vprašanje ni niti negativen, niti pozitiven.

Po eni strani je dejstvo, da so izkušnje, vrednote in izročila, oziroma, tradicije revolucije vsebovane v programu Zveze komunistov Jugoslavije in v Ustavi SFRJ, na njih v veliki meri temeljijo

programski in akcijski dokumenti vseh družbenopolitičnih in družbenih organizacij, in da se na določeni stopnji te vrednote uresničujejo v praktičnem delovanju teh organizacij, v delu vzgojno-izobraževalnih, kulturnih in drugih ustanov. Prav tako so živa v mnogih umetniških delih ob najrazličnejših priložnostih, obeleževanju praznikov, obujanju spominov na dogodke in osebnosti iz naše preteklosti, še posebej revolucije itd. S tem nepretrgoma živijo vrednote in izročila revolucije.

Po drugi strani pa je naša družba zašla v krizo v precejšnji meri tudi zaradi tega, ker Socialistična zveza, z vsemi sestavnimi deli še ni ustrezno organizirana, kot fronta vseh subjektivnih sil. Predvsem pa še ni idejnopolično in moralno usposobljena, niti dovolj tako usmerjena, da bi na podlagi revolucionarnih vrednot, izkušenj in izročil trajno razvijala zavest delovnih ljudi in obča-

nov. Bolj bi se morala zavzemati za uveljavitev tistih temeljnih vrednot iz preteklosti, ki so v sedanjem času najpomembnejše za vzpodbujanje nadaljnjega poteka revolucije in celo za uresničevanje ožje naloge za iskanje-izhoda iz sedanje krize. Razvijanje in uresničevanje revolucionarnih vrednot in izročil v praksi nista postali trajni nalogi in odgovornost Socialistične zveze kot celote, vsakega dela posebej. Ta naloga pa se ne uresničuje niti v vseh oblikah delovanja SZDL!

Kot organ zvezne konference SZDL obstaja koordinacijski odbor, ki se na določen način ukvarja s problematiko tradicij. Odbor je svoj čas pripravil stališča o proslavljanju pomembnih dogodkov in osebnosti iz zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije in koledar obletnic pomembnih dogodkov in osebnosti iz naše politične in kulturne preteklosti za obdobje od 1976 do 1985

leta. Ta dokumenta in njune dopolnitve je zvezna konferenca SZDL sprejela. Odbor je pripravil tudi jugoslovansko posvetovanje o graditvi, vzdrževanju in varovanju spomenikov NOV in revolucije, na podlagi tega pa je zvezna konferenca sprejela določena stališča. Odbor opravlja tudi številna operativna dela s tega področja. Vendar pa je vse, s čimer se odbor ukvarja, zelo ozko, enostransko in daleč od pravega bistva in cilja ohranjanja, razvijanja in uresničevanja revolucionarnih vrednot in izročil, saj se s tem ne ukvarjajo (ali zelo malo) drugi organi in oblike dela zvezne konference SZDL. Te praznine, če jih lahko tako imenujemo, delno pokrivajo s svojo dejavnostjo organi in oblike dela zveznega odbora ZZB NOV in zvezne konference ZRVS kot sestavni del Socialistične zveze.

(Prihodnjič
Od razprav v akcijo)

»Ne« za ratifikacijo!

Republiški izvršni svet je obravnaval vprašanje ratifikacije ribolovnega sporazuma z Italijo o skupnem ulovu v Tržaškem zalivu in ocenil, da je potrebno sporazum ratificirati, obenem pa z ustreznimi mehanizmi zagotoviti takšno uresničevanje, ki ne bo škodilo perspektivnemu razvoju ribištva na tem območju.

Ob tem pa moram ugotoviti, da se slovenski izvršni svet pri svoji odločitvi niti malo ni oziral na sila številne proteste slovenske javnosti – ne samo obalnih ribičev! – proti ratifikaciji. Pri tem so padale celo obtožbe o klečepaznostih naše zunanje politike.

Velja še ugotoviti, da nihče od vladnih predstavnikov ni znal prepričevalno razložiti, kaj so to »višji interesi«, ki naj bi bili pri ratifikaciji odločilni.

Prav tako še ni nihče prijel za besedo priznanega morskega biologa dr. Jožeta Štirna, ki je v strokovno utemeljenem ugovoru ratifikaciji ribolovnega sporazuma z Italijo omenil tudi doslej zamolčano dejstvo, da je piranska morska biološka postaja že leta 1980 republiški

komite za kmetijstvo **uradno opozorila** na škodljive posledice takšnega dogovarjanja z Italijani.

Pa še druga »vroča« vest: slovenski obalni ribiči so na pogovoru zahtevali predvsem brezpogojno zaščito jugoslovanskih ozemeljskih voda (tudi lastne varnosti v njih), državi pa so glasno očitali, da je v izražanju protestov zaradi neprestanih kršitev vse preveč blaga! Ob tem je bilo slišati tudi priseganje na resničnost dogodka, ko naj bi italijanski ribiči (po izjavah slovenskih ribičev pretežno oboroženi!) streljali na patroljni čoln naše milice, dogodek pa je bil zamolčan javnosti!

Dosedaj, kolikor sem mogel ugotoviti, še noben forum v SR Sloveniji ni demantiral omenjenih navedb naših ribičev.

Ali je utemeljeno pričakovati, da se bodo italijanski ribiči »poboljšali« po ratifikaciji sporazuma? Naivnost brez primere. To utemeljujem s stalnimi vdori italijanskih ribičev v naše morje in še doslej še neznanim novim dejstvom.

Po vrsti »pohodov« v jugoslovanske ozemeljske vode,

so se ribiči iz Chioggie v nočnih urah prikradli v Gradeško laguno, da bi lovili ostrige. Lov na ostrige v laguni je seveda prepovedan, kar bi utegnilo drago stati vodji obeh čolnov, ki so jih zajeli finančni stražniki. Zaradi tega ju utegnejo obsoditi na zaporno kazen do šestih mesecev zapor in denarno kazen do treh milijonov lir.

Stiska pri italijanskih ribičih je velika, zato bi bilo sila naivno pričakovati, da bi spoštovali ribolovni sporazum.

Ob sprejetem stališču slovenske vlade, je tolikanj lepo stališče Socialistične zveze o podružbljanju zunanje politike, tako prvič padlo na izpitu!

Zvezni izvršni svet je predlagal zboru republik in pokrajin skupščine SFRJ, naj na prihodnji seji obravnava predlog za ratifikacijo sporazuma o ribarjenju v Tržaškem zalivu.

Z velikim zanimanjem pričakujem, kako bodo glasovali slovenski delegati: ali bodo »za« (po sklepu slovenskega izvršnega sveta) ali »proti« (po nespornem razpoloženju slovenske »baze«)?

Jože Oblak

Partizanski epigrami

R-nova, tip 57

Revija nova, vonj pa star iz nje zaudarja:
po zginitih križih, mrtvecev trohno bi,
lobanjah strtih in človeški zlobi...
A v duhu tem cerkveno nam oblast podarja.

Parole

»Demokracija« – trden ščit
v rokah bojevnikov revije.
A škoda: te besede mit
oportunizem vsak pokrije.

»Dialog« je drugi bog
te znanstvene mitologije.
Namesto sveče nudi rog

njen svečenik in glasno vpije:
»Smo za poštene svinjarije!«

Vojaška hrana bil komis
je njega dni;
politikom pa kompromis
je danes lažje skuhati...

Novo krmilo

Krmilo novi v čudno smer krmar obrača:
za brodomolom mogoči krivdo
že zdaj na veter in valove zvrča.

Opravičilo

Gotovo nimam prav, ko vse to pravim?
V presojo dajem ta moj dvom
idejno in mentalno zdravim.

M. Seliskar

Odločno v bran rušenju revolucionarnih pridobitev

Kot že velikokrat doslej, je tudi nedavna skupščina celjske ZZB NOV (udeležil se je tudi predsednik republiškega odbora, Bogo Gorjan), opozorila na številne probleme in nakazala tudi njihove rešitve, hkrati pa so vsi navzoči ostro obsodili nedavne neljubne dogodke v zvezi z 57. številko Nove revije, plakatom za Dan mladosti itd. z razmišljanjem, da je treba ohraniti treznost in se nedvoumno postaviti v bran takšnim in podobnim ekscesom v prihodnje.

Da so borci še vedno z vsemi silami, kolikor je pač mogoče, vpeti v dogajanje v naši družbi, ne glede na velike težave, s katerimi se soočamo – in ki jih po svoje pomagajo reševati – in da mnogokrat s svojim, še vedno neokrnjenim ogledom in izkušnjami – vlivajo optimizem, je dejala v uvodnem poročilu predsednica borčevske organizacije Olga Vrabičeva. Borcem ni vseeno, kaj se dogaja, navsezadnje so za današnjost, kakršnakoli že je, žrtvovali vse svoje življenje; menijo pa, da bi se morali še bolj opreti na lastne sile. Dejstvo je, da bi bilo moč pri tem izkoristiti – vsaj bolj, kot dosedaj – številne izkušnje iz NOB in pa tiste temeljne vrednote, ki so bile srž tega boja, to pa pomeni veliko bolj intenzivno delo z mladimi. Kritično je treba preveriti mlačnost, ki se kajkrat pojavlja med borčevsko generacijo, ko gre za razočevanja najbolj pomembnih odločitev, usodnih za naš jutrišnji dan in ki niso nikakršen porok, da bomo res v najkrajšem možnem času uspeli prebroditi krizo, ki

nedvomno je, četudi marsikomu ta opredelitev ni najbolj pogodu. Nasploh je bilo slišati zelo veliko besed o številnih zapletih pri premagovanju sedanjega stanja, o neodgovornih izjavah nekaterih vodilnih, o velikokrat nerazumnih odločitvah v tekoči ekonomski politiki, pa tudi o tem, da smo sposobni takšno stanje tudi premagati, če smo bili sposobni v preteklosti – z manj sredstvi – storiti še dosti več.

Borci se nikakor ne strinjajo z napadi na Jugoslovansko ljudsko armado, katere hrbtenica so bili nekdaj oni sami, so pa odločno proti sprevačanju nekaterih zapisanih stališč in različnih interpretacij ter vsesplošnega obsojanja slovenstva.

Vendar – so poudarili – je treba živeti vsakdanje življenje, ki sicer ni tako polno pretrestov, a vendarle prinaša za generacijo, ki je na razpotju, številne težave. Veliko borcev imajo težave na področju socialnega in zdravstvenega varstva, kar bo, kot upajo, omilil nov družbeni dogovor o priznavalninah. Med borčevske skrbi spada tudi stanovanjanje, ki še do danes niso urejena tako, da bi bila dostopna tudi težjim invalidom: njihova pot izven stanovanj ali v njega se največkrat konča pred vrati dvigala ali pred stopnicami v bivališče, kjer žive. Ob polnih ustih hvale o humanosti na-

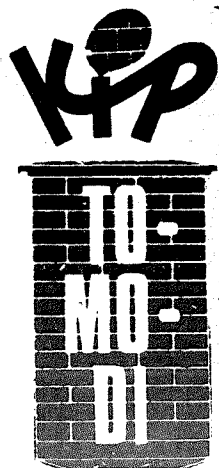
še družbe za tega in takšnega človeka doslej še nismo naredili nič, medtem ko zunaj naših meja znatno bolj mislijo na človeka, ki si ne more pomagati sam. Ob nepremagljive težave nalete tudi člani organizacije, ki si žele obnoviti bivališče, pa tega s pokojnino nikakor ne morejo. Predlagali so spremembo predpisov.

Rado Gabrovec, predsednik komisije za razvijanje revolucionarnih tradicij in zgodovinsko dejavnost, je povedal, da nameravajo začeti z delom pri pisanju monografije o narodnoosvobodilnem gibanju v celjski občini. V njihovo prihodnjo dejavnost sodi tudi označevanje planske poti od pomnika do pomnika, katere posamezni kraki naj bi segli tudi izven meja celjske občine.

Borcem je spregovoril tudi Bogo Gorjan, ki je dejal, da nas pojavi, o katerih govori danes vsa Slovenija in Jugoslavija, ne bi smeli zavesti. Kritično je omenil tudi interventne zakone in se dotaknil problemov mladega rodu, ki jim je treba prisluhniti.

»Vzgojo otrok«, je dejal, »bi bilo treba oplemeniti, jo narediti toplejšo, bolj človeško. Res je, da je ta mladina nekolikanj obremenjena s črno-belo odslikavo našega boja, vendar je treba to preseči in ponuditi najboljše variante!«

mst

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z giblivo kisloobdopno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP
Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

JAVOR

35

»Železna lady« v Moskvi

Čeprav je britanska ministrska predsednica Margaret Thatcher že pred obiskom sama poskrbela za vročo kri v moskovskem tisku, pa se zdi, da sta za uspešen sestanek v Kremlju zainteresirana tako Velika Britanija kot Sovjetska zveza. Glede na to, da je med samim srečanjem nevhvaležno navajati možne domete, uspehe ali padce petdnevni pogovorov, je vendarle na dlani, s katerimi vprašanji sta se (oziroma se še bosta) sovjetski partijski voditelj Mihail Gorbačov in britanska premierka Thatcherjeva največ ukvarjala.

Za dokaj hladen sprejem v Moskvi se ima britanska premierka zahvaliti zlasti sama sebi, ko je le dan pred obiskom izjavila, da bo Velika Britanija Sovjetski zvezi zaupala šele tedaj, ko se bo SZ do lastnega prebivalstva vedla vsaj tako, kot se britanska vlada do svojega.

Pri tem je imela v mislih zlasti kršenje človekovih pravic na sovjetskih tleh in

s tem v zvezi (ne)spoštovanje tretje košare Helsinške listine. Seveda moskovski tisk takšnim obsodbam ni ostal dolžan in je ob samem obisku britanske premierke med drugim zapisal, da je na britanskih tleh 3,2 milijona brezposelnih in da okrog sto tisoč Britancev nima strehe nad glavo, med drugim pa so britansko vlado obsodili, da je odgovorna za širjenje tako imenovanih rasističnih metastaz na otoku.

Thatcherjeva je sicer neposredno pred obiskom želela nekoliko ublažiti svoje pikre izjave na sovjetski račun, vendar je še nejasno, v kolikšni meri ji je to uspelo. Med drugim je dala vedeti, da sta z Mihailom Gorbačovom velika realista, saj sta navezala dobre stike med obiskom sovjetske parlamentarne delegacije, ki je leta 1984 obiskala Veliko Britanijo. Poleg dvostranskih vprašanj so na dnevnem redu zlasti vprašanja, ki zadevajo sovjetski predlog o umiku raket srednjega dosega z obeh strani blokove me-

je. Zdi se, da je obema, tako Thatcherjevi kot Gorbačovu, mar, v pogovorih da uspesta. Domnevamo lahko, da želi Moskva v svoji zunanjepolitični dinamiki vzporedno z Washingtonom navezati celovit dialog z državami Zahodne Evrope, tako v smislu diplomatske kot gospodarske aktivnosti. Osrednjo vlogo pri tem naj bi imele prav Velika Britanija, a tudi ZR Nemčija in Francija. Prav obisk Margaret Thatcherjeve, ki je prvi britanski premier na sovjetskih tleh po letu 1975, naj bi pomenil temeljit preizkus za sovjetsko politiko odpiranja do Zahodne Evrope.

Želje za uspeh srečanja ne skriva niti sama »železna lady«, ki se je predtem sešla tudi z zahodnonemskim kanclerjem Kohlom in francoskim predsednikom Mitterrandom, z njima pa je izmenjala mnenja o evropski varnosti in sovjetsko-ameriških pogajanjih o umiku raket srednjega dosega. Britanska premierka seveda ne pozablja,

da ima pred durmi tudi volitve, kjer bi si utegnila povrniti del prestiža kot posrednica med velesilama. Dodatna spodbuda torej, da se srečanje z Gorbačovom uspešno izteče. Stičnih točk v pogovorih ni malo, prav tako pa ni majhen delež tistih, ki utegnje poglobiti nerazumevanje.

Britanska vlada je namreč načelno podprla predlog Gorbačova, da bi rakete srednjega dosega ločeno obravnavali brez da bi neposredno navezovali na »vojno zvezd«. Vendar je v isti sapi pristavila zahtevo, da je potrebno hkrati obravnavati tudi problem raket kratkega dosega, pa tudi vprašanje konvencionalne oborožitve. Prav v tem sta jo Pariz in Bonn podprla. V Moskvi so takšno stališče že razumeli kot »poleno pod noge« predlogu Gorbačova; zato je ni neutemeljena domneva, da bo Thatcherjeva iz Moskve odšla praznih rok. Najverjetneje pa bodo »stvari« bolj jasne že ob bližnjem Schultzovem srečanju v Moskvi s »kolegom« Eduardom Ševardnadzejem.

M. L.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

MOSKVA: Britanska predsednica Margaret Thatcher se s sovjetskim partijskim šefom Mihailom Gorbačovom v Moskvi pogovarja zlasti o odnosih med Vzhodom in Zahodom, in sicer v luči najnovejših prizadevanj za sklenitev sporazuma med velesilama o odstranitvi jedrskih raket srednjega dosega iz Evrope. Gre za prvo sovjetsko-britansko srečanje na vrhu po dvanajstih letih.

TOKIO: Japonska je sporočila, da bo zahtevala izredna posvetovanja z Washingtonom, potem ko je predsednik Reagan sklenil uveljaviti tako imenovane kazenske carinske stopnje na uvoz japonskega blaga, češ da Tokio krši sporazum o cenah računalnikov in njihovih sestavnih elementov. Po ocenah nekaterih ekonomistov utegne biti ta ukrep dolgoročno gledano katastrofalen za ZDA, morda pa tudi za celotno svetovno gospodarstvo.

ANKARA: Po ocenah tamkajšnjih strokovnjakov je prva napetost med Grčijo in Turčijo zaradi spornega dela Egej-

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

skega morja že popustila. Hkrati opozarjajo, da se bo spor nadaljeval in sicer v prid Turčije. Takšnega mnenja je tudi turški premier Ozal, zunanji minister Halefoglup je pozval Grčijo na dialog za mirno reševanje spora, ki bi sicer utegnil prerasti v oborožen spopad.

BEJRUT: Iz Libanona znova poročajo o tragičnih spopadih med libanonsko šiitsko milico Amal in palestinskimi demonstranti. Minule dni je bilo ubitih in ranjenih več palestinskih žena in deklet, ki so poskusile poiskati hrano za svoje otroke ali sorodnike v še vedno obkoljenem taborišču Burž el Baražni.

MADRID: Začel se je eden izmed najbolj dramatičnih procesov v zgodovini nove Španije. Obtoženim namreč sodijo zaradi velike tragedije, ki so jo povzročili s prodajo strupenega olja, zaradi katerega je umrlo šeststo ljudi, 25 tisoč pa je dosmrtnih invalidov.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

V požvižgavanju ni rešitve

V času, ko je svetovna javnost pričakovala od ameriškega predsednika Ronalda Reagana, da bo dolgo napovedovano in pripravljano tiskovno konferenco izkoristil za oceno mednarodnega položaja in za razgrnitev načrtov, ki bi pospešili pogajanja za dejansko razorožitev na svetu, je za ameriško javnost pomembnejša osebna priljubljenost njihovega prvega človeka, kakor pa trden mir na svetu. Predsednik se je potrudil, da so o njem veliko pisali, ga snemali in govorili o njem, objubil je, da ne bo nikoli več dopustil česa takšnega, kot je iranska afera, dlje pa tokrat ni segel.

Lahko bi rekli, da se je za boljši položaj v svetu bolj prizadeval zahodnonemški kancler Helmut Kohl v svojem nastopnem govoru, ko je razlagal vladni program ob začetku novega štiriletnega mandata. Razglasil je politiko – kot pravijo komentatorji, razumnega kompromisa – in v tem ozviru novo zahodnonemško odpiranje nasproti SZ. Ta govor naj bi bil novo sporočilo zahoda ne le Moskvi, temveč vsemu varšavskemu sporazumu in obenem ne zadnji poskus, da bi iz mednarodnega arhiva izločili in pozabili na to, kako je kancler Kohl lani žalil sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova. Če je ta namig dovolj, bi se kancler Kohl poceni izmazal, še posebno, ker so v Bonnu še pred tem govorom v Bundestagu izjavljali, da se kancler ne misli še enkrat opravičiti sovjetskemu voditelju.

Res je, da se kancler ni opravičil, vendar je poskušal storiti kar največ, da bi omilil posledice svojega ravnanja. Politiko Mihaila Gorbačova je hvalil kot realizem v popuščanju, kot politiko, ki ne pozablja razlik med demokracijo in diktaturo, zato je ponudil vsako sodelovanje med ZR Nemčijo in SZ. Govoril je o novih perspektivah sovjetsko-zahodnonemških odnosov, o novem načinu razmišljanja, o vsestranskem upoštevanju misli in idej, ki jih je razgrnil v ZR Nemčiji, ki da je, seveda, pod njegovo taktirko, zagotovila kontinuiteto v razvoju te nemške države.

Dodelavo odnosov s SZ je kancler prepustil svojemu zunanjemu ministru Hansu-Dietrichu Genscherju, kurjaču na vlaku sovjetsko-zahodnonemškega zbliževanja, kot poudarjajo v Bonnu. Sam kancler pa je ocenil prijateljstvo z Washingtonom kot tisto, kar je »eksistencialna nujnost celotne politike«. Sem sodi tudi ameriški kontingent v zahodni Evropi. Helmut Kohl je vedel, zakaj se je treba v nastopnem govoru dotakniti tudi tega vprašanja. V Evropi se vsebolj širi možnost osvoboditve izpod jedrskega orož-

ja. Če bo to orožje na temelju pogajanj res odstranjeno z iztrelišč ob meji med dvema paktoma, potem bo namreč odveč tudi znani ameriški jedrski dežnik, ki je Bonnu pri srcu, veliko manj pa Franciji in Veliki Britaniji.

V soju teh žarometov se je začelo ponovno preučevanje mnogih strateških odločitev. Ameriški minister za vojsko Caspar Weinberger je prihletl v Španijo in Turčijo, pri tem pa obšel Grčijo, in napovedoval obsežen manever, da bi ZDA v Sredozemlju, to je na južnem krilu pakta NATO, obdržale prevladujoč položaj, če bodo že morale oslabiliti svoj položaj v Srednji Evropi. Obeta se torej – vsaj z ameriškega stališča – nadaljnje zaostrovanje na odročju Bližnjega vzhoda in Severne Afrike, povsod tam, kjer so Američani že zdavnaj angažirali velike vojaške sile in kjer jim SZ vedno uspešnejše parira s svojo vojaško navzočnostjo.

Proces osvobajanja Evrope izpod bremena jedrskega orožja torej ne bo niti nagel, niti lahak, saj se je pojavil še en fenomen, ki utegne preprečiti pozitivne učinke osvobajanja Evrope. Ker so se na temelju dogovarjanja velesil sami brez svoje volje in tudi brez svojega soglasja znašli pred končnim dejstvom, brez moči, da bi se mu uprli, ameriški zavezniki v Evropi vsebolj razmišljajo o tem, kakor bi blokirali ameriško-sovjetski sporazum in zadržali ameriško vojaško navzočnost v zahodnem delu Evrope.

Množijo se prisege zvestobe Američanom in kritike na račun tistih, ki menda poskušajo pretrgati vezi med Staro celino in Ameriko. Pravijo, da bi bili brez Amerike varnost in svoboda zahodne Evrope v največji nevarnosti. Od kanclerja Kohla zato v takšnih okoliščinah tudi ni bilo pričakovati kaj drugega, kakor ponovljeno izjavo, da je treba varnost zahodne Evrope povezati z ameriško vojaško strategijo in da varšavski pakt še nadalje pomeni grožnjo zahodni Evropi.

Caspar Weinberger kljub vsemu ni skrival stališča – tako v Madridu, kakor tudi v Ankari – da je trenutno za blokiranje sovjetskega vpliva in okrnitev sovjetske vojaške ter politične moči postalo zanj Sredozemlje pomembno. Španci so odgovorili Američanom, da bodo ostali nejdrska in suverena država, katere življenjski interes sta vrnitev Gibraltarja in mir v Sredozemlju. Priče smo dialogu gluhih v teh takoiimenovanih španskih pogovorih, ki bodo morda kot prispodoba tudi prešli v diplomatski besednjak.

Ker je padla beseda o Gibraltarju, je London pohitel in kljub paktovskemu zavezništvu zaostрил svojo nepopustljivost o znameniti Tarikovi skali. Zanimiva je v tej zvezi tudi žalostinka španskega zunanjega ministra: »Kadarkoli zahtevam v okviru Evropske gospodarske skupnosti podporo za špansko stališče glede Gibraltarja, se preostalih 11 partnerjev zazre v strop in si začne požvižgavati«.

Zamejske podobe

Pospešiti prizadevanja za zaščitni zakon Slovencev

»Odpiranje« Slovencev, živečih v Italiji, v italijanski prostor je vsekakor napredovalo. Le to pa je kajpak tudi pogoj, da italijanska večina bolje spozna problematiko slovenske narodnostne skupnosti, pri tem pa tudi njena utemeljena prizadevanja za globalni zaščitni zakon. Ta napor slovenske skupnosti v italijanski razsežnosti pa naj bi le bil, trdijo, še bolj odločen, seveda zlasti v deželi Furlaniji — Julijski krajini.

V zadnjem času pogosto slišimo, v zamejstvu in v deželi Furlaniji — Julijski krajini na sploh, da je v tem odnosu — namreč med slovensko skupnostjo in italijansko večino — premalo dinamike, ki naj bi spodbujala pripravljenost za poglobljeno vzajemno spoznavanje tako pri pripadnikih manjšine, kot pri večinskem prebivalstvu. Skratka, v deželi Furlaniji — Julijski krajini, v kateri žive Slovenci, naj bi podvojili te napore, dosegli, da bi postali obojestranski, skupni. Samoumevno je, da bodo rezultati toliko bolj otipljivi, kolikor bolj bodo napore prežemale značilnosti časa, ki ga živimo.

Nekateri novejši dogodki le pričajo, da se stvari spreminjajo, čeprav je problem v bistvu ostal, kot je bil. Tržaški občinski svet je pred dnevi — dejansko prvič v zadnjih petnajstih letih — sprejel resolucijo, v kateri podpira slovensko skupnost v njenem boju za zaščitni zakon ter priporoča javnim dejavnikom v vsej deželi, da se tako tudi opredele.

V Vidmu so imeli te dni okroglo mizo o Slovencih v Italiji, najbolj značilno pa je bilo, da so na njej sodelovali, med drugimi, sloviti predstavniki krščanske demokratske stranke; tudi na tej okrogli mizi so se v bistvu izrekli za globalni zakon. Pozabiti ne gre, da je šlo v tem primeru za Slovence v videmski pokrajini, pri katerih se določene stranke obnašajo kar najbolj restriktivno (zlasti krščansko — demokratska stranka) ob predlogu, da bi jih vključili v zakon. Med krščansko — demokratskimi udeleženci je bil tudi nekdanji predsednik sveta Furlanije — Julijske krajine Comelli.

Med pomembne dogodke, ki predstavljajo pozitivno noto v poglobljanju stikov med manjšino in večino, spada tudi okrogla miza, ki pa jo je v Trstu priredila znana »Skupina 85«, katere cilj je tudi, da bi enakopravnost priznanje slovenske skupnosti v Italiji uresničili predvsem skozi takoiimenovano »kulturo sožitja«. Zanj se je na tej okrogli mizi izrekel tudi tržaški škof Bellomi, ki ne varčuje tudi z nastopi v slovenščini, čeprav je doma iz Verone. Toda pri vseh teh dogodkih so še motne lise, te pa so kajpak svarilo, da bi bilo treba uveljaviti bolj sproščeno in konstruktivno, še bolj »dinamično« ozračje v medsebojnih odnosih.

Na seji tržaškega občinskega sveta se je med drugim porodila zamisel o tem, da bi se morali Slovenci bojevati ne toliko za zakon, kot pa za nekakšno, sicer priznano, manjšinsko »ustanovo«, ki naj bi ji pristopali prostovoljno. Seveda so Slovenci brž reagirali z opozorilom, da je tu predvsem problem zakonske norme, skladno z duhom in črko ustave, ne pa neke prostovoljnosti, ki je vprašljiva navsezadnje tudi zaradi neprestanega pritiska in preganjanja, ki so mu bili

Slovenci v Italiji podvrženi dolga desetletja.

Na isti seji občinskega sveta v Trstu ni bilo neopazno, da se je socialist, sicer podžupan, Seghene, zavzel za to, da se iz osnutka omenjene resolucije črta stavek o »asimilaciji« Slovencev, češ da v demokratični državi, kakršna je Italija, ne more biti govora o asimilaciji. Komentarji, ki so sledili, so izhajali predvsem iz spoznanja, da se pač vidi, da so socialisti v koalicijski vladi ter da se nemara že pripravljajo na prihodnje politične volitve.

Znano je namreč, da so bili socialisti dosedaj dosledni zagovorniki globalnega zaščitnega zakona, pa tudi prvi predlagatelji, priznajmo, dobrega osnutka. Danes pa je zmeraj bolj prozorno, da so nanje začeli spet vplivati nacionalistični akordi. Na določeno zmanjšanje popustljivosti pa bržčas kaže tudi razprava znanega partizanskega borca Maria Lizzera, sicer člana KP, ki je na okrogli mizi o Slovencih v Vidmu zastopal stališče, da je položaj pač »takšen, kot je«, da bi bilo treba razmisliti o dogovoru s tokovi, ki so pri globalnem zakonu za kompromis, Lizzero meni, da navsezadnje ne bi smeli zavračati zamisli, da bi manjšinsko zakonodajo izpopolnjevali postopoma: dograjevali naj bi jo namreč sproti.

Ob takem mnenju je zdaj moč prisluhniti oceni, ki pa ne prihaja samo iz vrst Slovencev: predlog nemara vsebuje določene »realne« motive, da pa v bistvu predstavlja popuščanje. Slovenci se namreč seveda ogrevajo za vizio, ki jo je na okrogli mizi »Skupine 85« v Trstu razkril sociolog Ulderico Bernardi, ko je rekel, da se svet sicer zmeraj bolj povezuje v gospodarstvu, tehnologiji in znanosti, da pa po drugi strani doživljamo v zdajšnjem razvoju tudi pravec prerod narodov in narodnosti. V vsakem primeru pa zasluži podporo, kot je slišati marsikje na levici, stališče Maria Lizzera, naj bi se organizacije nekdanjih partizanov, ki so bili konec koncev tvorci italijanske republikanske ustave, še bolj neposredno in dosledno, naravnost kot »ustanova«, zavzele za enakopravnost slovenskega življa v Italiji.

Pri dogajanjih v Furlaniji — Julijski krajini dokaj izstopa, prav tako v zvezi z zakonom za globalno zaščito, analiza, ki so jo dali na sestanku aktivna Komunistične partije v Trstu. V glavnem je zasnovana na spoznanju, da so nacionalistične sile (v zamejstvu, zlasti pa v Trstu, namreč ugotavljajo, da se zmeraj bolj krepi takoiimenovani liberalno — nacionalni blok), že dosegle vidno »prednost« na rovaš Slovencev s tem, da so jih potisnili v dokaj jalovo razpravljanje zgolj o globalnem zakonu ter premeteno omrtvičili ostalo dejavnost in prizadevanja.

Na aktivu so menili, da je že prav, če prisluhnemo predlogom, morebiti pa tudi resničnim potrebam po kompromisu pri zakonu za globalno zaščito, da pa ta »prepočasen korak naprej«, kot je bilo slišati, ne bi smel biti v škodo slovenske skupnosti. Zato na kratko: tudi slovenska skupnost naj bi se do razvoja v celoti in do problematike o manjšinski zakonodaji posebej kajpak izkazala — ob še bolj koordiniranih akcijah, s še večjo enotnostjo. Le — to pa naj bi, v znamenju sprotnih razmer, še bolj prevevalo dinamično ravnanje.

Miro Kocjan

Program štafetnega tedna je uresničen; kaj pa naprej? To je naš čas – mi nimamo drugega časa

Letošnja štafeta mladosti v Sloveniji je uresničila svoje načrte. Pokazala je svoj smisel in jasno izrazila štafetno sporočilo. Njen glas je segel v domala vse slovenske kotičke in zdaj odmeva od vseh psovod: »Hočemo zdrave gozdove, čist zrak in pitno vodo, da bomo lahko živeli mi in rodovi za nami! Hočemo svoj prostor; za ustvarjanje mladinske kulture in sploh za izraz svoje ustvarjalnosti na vseh področjih družbenega življenja in dela! Hočemo delati! Hočemo se spoprijeti z vsemi problemi sodobnega časa, stopiti korak z njimi in jih skupaj reševati! Hočemo sprejeti odgovornost za naš jutri! Nočemo biti le opazovalci in spremljevalci! Vse to hočemo že danes in ne šele jutri!...«

Tako so se slovenski mladinci in mladinke v štafetnem tednu zgrinjali na okroglih mizah in povzdignili svoj glas, ob tem pa niso pozabili pokazati svojega mladostnega utripa tudi drugače – v ritmu glasbe in plesa, pesniške, literarne, slikarske, gledališke ustvarjalnosti itd., pač vsega, kar diha ta naš mladi rod. Marsikam je segel korak iz našega uredništva, kamor nismo uspeli (kajti bil je to res pravi maraton), pa vsaj naša misel. Od vseh psovod smo zbrali utrinke in nekaj smo jih izbrali za danes.

Ilirska Bistrica

Ekologija in ekološki problemi na Primorskem

Mladinci v Ilirski Bistrici so, kot nam je povedala sekretarka OK ZSMS Dragica Prosen, že dodobra vsidrani v ekološko tematiko, saj je že reka Reka sama opozarjala k dejanjem in že tudi učinkom. O tem problemu ta hip torej ni mogoče povedati nič novega. Zato pa imajo na zalogi nove stare probleme. Tako so pred dnevi skupaj s tovarno organskih kislin TOK organizirali posvetovanje o algi *Aspergillus nigri*, za katero so hoteli mnenja strokovnjakov, ali morda škodi zdravju delovnih ljudi in občanov (ker je pač ta alga surovina za pridobivanje citronske kisline). Povabili so strokovnjakinjo iz ljubljanskega inštituta Boris Kidrič, kar gotovo dokazuje, da se svojih akcij ne lotevajo vihravo, z zgolj retoričnim spraševanjem o tem, kaj vse jim kviri okolje. Kot pravijo ilirskobistriški mladinci, če je reševanje reke Reke poprijelo svoj resni družbeno angažirani tok, to še vedno ne velja za vprašanja o onesnaževanju zraka in za vprašanja, povezana z nekaterimi (še ne strokovno osvetljenimi) odlagališči industrijskih in komunalnih odpadkov.

Na okrogli mizi so se znašla vprašanja o prihodnosti in stanju kraških gozdov, o pitni vodi na obali in o onesnaženosti morja, pa o onesnaževanju zraka na Gori-

škem, o vse bednejši analitični podobi naše nekoč »bistre hčere planin«, o idrijskem rudniku živega srebra in ne nazadnje o obetih ob načrtovanju vodne elektrarne z akumulacijskim jezerom Trebuša.

Opozorili so, da si prav nič ne želijo, da bi problemska konferenca o ekologiji, ki jo pripravlja RK SZDL, izzvenela le kot tarnajoče ugotavljanje vidnih (in znanih) onesnaževalnih problemov. Končno bi že želeli slišati, da bi kdo v naši družbi ovrednotil (in upošteval) ekološka vprašanja kot ekonomske kategorije.

Bili so odločni v oblikovanju stališč. Ne pristajajo na »barantanje za vrstni red uničenja«, ampak se zavzemajo za tako imenovano mehko varianto družbeno-gospodarskega razvoja. Na opombe, da je to v naših pogojih iluzija, pa odgovarjajo, da ne gre za nikakršno kratkotrajno »zdravilno« akcijo, ampak za trajno usmeritev. Skratka, povedali so, da želijo o svoji usodi odločiti tudi sami in zato niso šli mimo zahteve po uvajanju ekonomskih zakonitosti v naše gospodarjenje, saj so vsi ti sklopi neločljivo povezani z varovanjem ravnotežja v naravi. Nazadnje so svoje videenje pristopanja k ekološki problematiki poimenovali »ekološki socializem«.

B. Ž. J.

Novo mesto

Kako dati življenje mladinski kulturi

Beseda teče o kulturi mladih, ki jo v Novem mestu občutijo kot velik problem. Novo mesto naj bi bilo namreč eno od sedmih policentričnih središč kulture pri nas, pa v tej svoji vlogi nikakor ne more zaživeti. Mladinci iz Novega mesta so na svoji okrogli mizi v okviru letošnje štafete mladosti, v kateri so sodelovali tudi kulturni delavci in mentorji iz občine, razgrnili problem svojega mesta v tem kulturnem prostoru, z željo, ne da bi nekaj dokončno sklenili, pač pa odprli fronto aktivnosti, ki bi jim v prihodnje omogočile prostor, ustrezno materialno osnovo ter idejno in vrednostno usmerjanje.

»Zakaj »mladinska kultura«? Pojem so si izmislili mladi sami. To seveda ni nekaj posebnega, pač pa le nekakšna podrast celotne kulture, oziroma ožje rečeno – kulturnega ustvarjanja. Mlad človek razvija svojo vizijo, ki ni vedno enaka tradicionalnemu pristopu k kulturi. Odmaknjena je od širšega družbenega življenja in zato od te družbe nima podpore. Nasprotno – marsikaj izpade kot provokacija, čeprav to ni, in je v očeh okolja obsojeno. To na kratko po-

meni zavezane roke. Mladinske kulture zato ne bi smeli ocenjevati skozi družbene norme, pač pa skozi interes mladih ustvarjalcev, seveda v mejah tolerantnosti. Mlad človek dojema čas, v katerem živi, nima preteklosti in skozi kulturno ustvarjanje išče možne poti razvoja družbe, civilizacije, išče nove oblike za izhod iz stisk svoje duševne biti. Hoče biti samostojen pri izražanju tega notranjega podoživljanja sveta. Toda pri svojem ustvarjanju je plah, poln nezaupanja vase, boji se negativnih reakcij okolja, kar povzroči, da se kulturno ustvarjanje mladih obrača le vase in ne najde poti navzven.

Kako je v novomeških šolah, krajevnih skupnostih, društvih, v kulturni politiki mesta? Potem, ko so mladinci predstavili svoje interesne dejavnosti v ekonomski srednji šoli, srednješolskem centru, srednji pedagoški šoli in v osnovni šoli Katja Rupena, so ugotovili, da nikakor ne prodrejo iz šolskih zidov, čemur so se seveda postavili po robu občinski kulturni delavci, češ da pot je, ni pa interesa pri mladih. Razprava se je kresala v začara-

Živa Drole

nem krogu. Kulturna skupnost in novomeška Študijska knjižnica sta pripravljene odpirati vrata, seveda pa mora biti iniciativa pri mladih, ki se morajo zavedati, da je prihodnost njihova, da se morajo zanjo bojevati, čeprav bo kakšna bitka izgubljena. Je pač tako, da pomeni življenje devetdeset odstotkov bitk in le en odstotek zmag. Umetnost v ožjem smislu je vedno selektivna in v višku kulturnega ustvarjanja je rezanje glav neizogibno. Vse to morajo mladi vedeti, ko se spuščajo v kulturno snovanje.

Res, veliko vzpodbudnih elementov manjka v Novem mestu; manjka ustvarjalne kritike, ni kadra, ne znajo pritegniti študentov, ki ostajajo zunaj kulturnega dogajanja tudi potem, ko se vrnejo s študija in se zaposlijo v Novem mestu. Zato neke množičnosti v kulturi ni pri-

čakovati. Predlog, naj mladinci zasedejo pozicije v institucionalni kulturi in s tem ustvarjajo svoje možnosti, je sicer lep, toda zaenkrat še neizvedljiv, prav zaradi pomanjkanja kadrovske baze.

Vrnimo se v šole. Vsekar imajo pomembno vlogo pri oblikovanju kulturnih navad in razvijanju različnih interesov. Prav. Toda, ali je lahko želja mladega človeka po ustvarjanju svoje kulture prepuščena le njemu samemu ali pa dobremu šolskemu mentorju? (Tudi ti niso vsi dobri, ker nekateri učenec ne puščajo svobode ustvarjalnosti, ampak jim vsiljujejo neke ustaljene kalupe). Mar resnično ne znamo ali nočemo prerasti »vinogradniške« kulture, se sprašujejo novomeški mladinci.

Čemu se potem sprašujemo, zakaj so naši lokali polni mladih ljudi? Zato, ker zmanjka tal pod nogami, ko bi morala neka interesna šolska dejavnost prerasti v višjo obliko organiziranosti zunaj šolskih prostorov in zapolniti prosti čas mladih.

Se tole pristavimo: Kulturna je tudi improvizacija. Za ustvarjanje je dostikrat potreben le papir in svinčnik, ne pa ne vem kakšna zahtevna tehnologija. Prav je, da ima tudi ta kultura možnost, da ugleda luč sveta in ne ostane zapisana le doma v kakšnem zvezku.

Ž. D.

zele, ki se te dni naravnost težavo prebijajo po katastrofalno razritih cestah od Maribora čez Podravje do Pomurja v Prekmurje!

Razgibanost, ki je kajkrat dosegla kar vrelišče, je dajala ton tudi okrogli mizi o družbenem razslojevanju, ali bolje, o položaju šolajoč se mladine, povezavi združenega dela z vzgojno izobraževalnim sistemom, zaposlovanjem in – nezaposlenostjo. Večina redkih oglašujočih se mladih je zagotavljala, da je izobraževalni proces tog in okorel, da je učni program prenatrpan in nikakor ne zagotavlja kakovosti, pač pa ostaja površinski in vzpodbuja povprečneže. Opozorili so na velik odstotek mladih, ki že kmalu po končani osemletki zapuščajo šolanje, k čemer jih silijo ali socialne razmere ali pa šola sama, ki ne nudi dovolj vzvodov za nadaljevanje šolanja, pa tudi neustrezne razmere v združenem delu, ki se še ne zaveda dovolj pomena znanja. Na tej točki se začne družbeno razslojevanje, ki praviloma prizade ne najprej otroke iz kmečkih, delavskih ali slabše situiranih okolij. K temu pripomore tudi neustrezna, do korenin pomanjkljiva kadrovska politika, ki je, v celoti gledano, sploh ni. Združeno delo se namreč še vedno oklepa mnenja, češ, če bomo potrebovali kadre, jih bomo že dobili (ne da bi vlagali vanje, »šolanje kadrov je vražje draga zadeva,« je bilo slišati na okrogli mizi?!).

Ker v družbi ni potrebnega zanimanja za visoko izobražene strokovnjake in tudi ne za znanost in kulturo, mladi rod po izkustveni presoji izbira le tiste študijske usmeritve, ki so izven »kriznih« po-

klicev, kot na primer računalništvo; preostalo jih ne zanima. Moramo res polzevo počasi čakati, da bo pritisk sodobnih tehnoloških znanosti tako močan, da nam bo neusmiljeno pokazal zobe? Kdaj bomo nehali razmišljati o ekstenzivnem zaposlovanju in se končno vendarle preusmerili k kapitalno intenzivnim dejavnostim, je bilo slišati nekajkrat na murskosoboški okrogli mizi.

Res je, so ugotovili, da ponekod združeno delo le kaže interes za zaposlovanje visoko izobraženih kadrov, vendar je zaradi internih aktov obstalo zavezanih rok – ljudi namreč ni moč plačati, kot bi si zaslužili, kar je predvsem posledica vsemogočne uravnilovke. Na splošno prevladujejo rešitve v takoičenovanih lon poslih, ki zaposlujejo neizobraženo in poceni delovno silo, kar hkrati pomeni razprodajo dela našega človeka.

Predstavnica ABC Pomurke, njene mesne industrije (poleg predstavnikov združenega dela so se okrogle mize udeležili tudi predstavniki šolstva in družbenopolitičnega življenja v občini) je takšen način spremljanja štafete navdušeno pozdravila: »tako se vsaj enkrat na leto sreča združeno delo neposredno z mladino!« in rekla: »Vsem nam je docela jasno, da kadre potrebujemo. Vse predolgo smo fetišizirali pridnega, ubogljivega delavca, dušili glasove o staveh, strokovnjakom nismo nudili nikakršnih možnosti, šlo je zgolj za preživetje. Fetišizacija je zajela tudi področje materialnih dobrin, odvrčali smo se od kulture, ki je bila zgolj nujen privelek, bolj nepotreben kot potreben.«

Kranj

Izobraževanje – kadrovska politika – gospodarstvo

Odločitev, da neka država ne bo sodelovala v tehnološki vojni, začeti v 70-ih letih, ne pomeni nevtralnosti in ohranitve položaja, ampak izgubo v mednarodni delitvi dela in začetek procesa »albanizacije« gospodarskega in političnega sistema kake države.

Vključenost v svetovne gospodarske tokove omogoča preživetje zgodovinske alternative, kar samoupravljanje je. Trgovinski, tehnološki in kulturni stiki s svetom so nujni. Kar zadeva tehnologijo in izvoz, ima SFRJ na trgih visokorazvitih industrijskih družb v hudem konkurenčnem boju dve možnosti:

Prva se kaže v usposobljenih kadrih (in ne le uvozu tehnologije), ki bodo znali izdelovati in na podlagi domače ali z domačim znanjem oplojene tuje tehnologije in izvažati izdelke s tolikšnim deležem znanja, da so vsaj približno konkurenčni izdelkom drugih držav, druga možnost pa je, da prodaja izdelke z majhnim deležem znanja, ki so zato konkurenčni le s skrajno nizko ceno. Napredek je seveda skrit le v prvi varianti.

Rešitev ni v uvozu tehnologije, marveč v usposabljanju kadrov, ki bodo znali izbrati tisto tehnologijo, ki bo dala največji učinek, ki bodo znali izdelati domačo ali z domačim znanjem predelati tujo tehnologijo, da bo rezultat produkcijskega procesa nov svetovno konkurenčen izdelek. Takšni strokovnjaki pa se vzgajajo le v raziskovalni dejavnosti ob temeljnih in aplikativnih raziskavah. Zato v ZSMS vztrajamo, da morajo sredstva, namenjena za raziskovalno dejavnost, v tem srednjeroč-

nem obdobju rasti hitreje od rasti družbenega proizvoda, da bi leta 1990 dosegla vsaj 2,6 odstotni delež.

Zavedamo se, da ni ekonomska nerazvitost vzrok za nevlaganje v raziskovalno dejavnost, ampak je nevlaganje v raziskovalno dejavnost vzrok naše vsake dan večje nerazvitosti. Zato vsaki trditvi, da imamo premalo sredstev za tehnološki prodor, odgovarjamo, da nerazvitosti ne bomo premagali z znojenjem, ampak le z znanjem.

Znanstveno tehnološka revolucija zahteva in omogoča reorganizacijo in prestrukturiranje celotne družbe. Ekonomija ne temelji več na množični produkciji znanja.

Za tak razvoj je potrebno nagrajevanje nadpovprečno učinkovitih in ustvarjalnih delov gospodarskega sistema, hitro pretakanje kapitala v najbolj produktivne panoge, razvoj znanstvenotehnične inteligence in stimuliranje znanstvene ustvarjalnosti kot prevladujočega načina dela.

Zaradi vsega tega tudi podpiramo akcijo 2000 novih raziskovalcev, vendar menimo, da njihov današnji izhodiščni materialni položaj ogroža izvedbo projekta. Zato se zavzemamo, da se njihovi osebni dohodki izenačijo z dohodki za enakovredno delo v gospodarstvu in da se na ravni univerz in mesta Ljubljane ter Maribora zagotovi primeren stanovanjski sklad.

Zaradi pomena in uspehov, ki jih ima gibanje Znanost mladini pri vzpodbujanju stalne ustvarjalnosti mladine, se zavzemamo, da se njihove dejavnosti vklopijo v sistem vzgoje raziskovalnega naraščaja, ob tem, da gibanje ohrani organizacijsko samostojnost.

Titovo Velenje. Sedmi štafetni dan. Iz Rdeče dvorane, kjer so se vrstili nastopi mladinskih skupin in kjer se je vsak lahko pomudil ob vrsti stojnic, so štafetno palico pospremili v dolino reke Dragonje, kjer so jo v Sečovljah izročili hrvaškimi mladincem. V Titovem Velenju je bilo tisti dan vsega, kar je v jugoslovanskem merilu predpisano za štafeto in kar ni: resnično množično, mladostno, bučno, ustvarjalno, kritično...

Murska Sobota

Na barikadah napredka

Nenavadna razgibanost, popestrjena z zastavami in neštevilnimi lepaki, ki so vabili na različne prireditve (te so se začele v Murski Soboti že 31. marca in se bodo končale te dni), je z vsesplošnim navdušenjem obeležila »drugačnost« spremljanja štafete po Prekmurju. Tako je ta »drugačnost« dobila tudi

vsesplošno potrditev!

Pestrost teh okroglih miz, ki so z vso težo posegle v razvejano problematiko ne le Pomurja in Prekmurja, temveč kar slovenskega prostora, pa bi tamkajšnji mladinci vendarle lahko dopolnili z vsaj še eno: zanjo bi dobili navdih pri motoriziranih obiskovalcih njihove de-

Književniki, sodelavci OF Stanko Janež

Ob 75-letnici rojstva

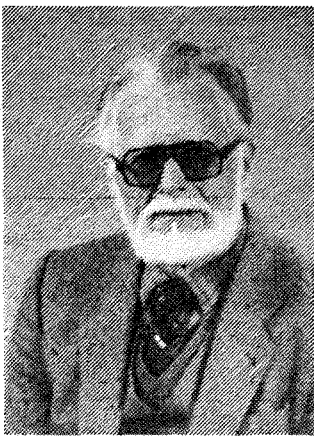
Literarni zgodovinar vzgojitelj, urednik in prevajalec Stanko Janež se je rodil 30. marca 1912 na Rakeku v številni družini železniškega delavca. Iz revnih razmer ga je poslal oče v ljubljanske šole, da bi mu olajšal življenje. Obiskoval je gimnazijo na Poljanah, ki jo je končal leta 1930, nato se je odločil za študij slavistike. V gimnaziji sta bila njegova sošolca Boris Kidrič in Tone Tomšič, ki sta s svojimi revolucionarnimi idejami razgibavala šolsko okolje. Od profesorjev je imel na Janeža močan vpliv Fance Koblar. Na univerzi se je povezal z naprednim akademskim društvom »Triglav« in z delavskim gibanjem v rojstnem Rakeku. Zaradi ilegalnega delovanja je bil jeseni 1933 obsojen pred sodiščem za zaščito države na pol leta strogega zapora in izgubo državljanstva. Po prestani kazni se je posvetil študiju in februarja 1935 diplomiral iz južnoslovanskih književnosti in slovenskega jezika. Nekaj časa je bil brezposeln, preživljal se je z instrukcijami in novinarstvom.

Leta 1933 je nastopil z Ludvikom Mrzelom in Ivom Grahorjem na literarnem večeru v hotelu Union s črtico »Ljudje v hotelu«, ki je bila objavljena med prvimi Janeževimi proznimi spisi v reviji Književnost (1933). Nekaj časa je bil reporter pri Glasu naroda (1935), po odsluženju vojaškega roka je sodeloval

kot honorarni novinar pri Jutru. Sodeloval je še pri listu Razori za odraslo mladino in pri Gospodarskem listu. Leta 1933 mu je objavil Ljubljanski zvon črtico Podobe in več književnih ocen.

Po daljšem obdobju brezposelnosti je dobil honorarno zaposlitev kot profesor na Trgovski šoli v Ljubljani (1938), nato pa redno na isti šoli. Med vojno je deloval aktivno in organizirano z osvobodilnim gibanjem, bil je v skupini Osvobodilne fronte s pesnikom Tonetom Čufarjem, književnikom Jožetom Kranjcem, književnikom Antonom Slodnjakom in profesorjem Jožetom Zemljakom.

Bil je predavatelj nemščine na Ekonomski fakulteti (1946–1948) in inšpektor za ruščino, slovenščino in srbohrvaščino na ekonomskih šolah (Ljubljana, Novo mesto, Kranj, Trbovlje, Maribor, Murska Sobota). (Od leta 1955 do 1960 je bil lektor za slovenski jezik na Filozofski fakulteti v Sarajevu, nato pa dve leti šef odseka za klasifikacijo knjige v Narodni biblioteki NR BiH v Sarajevu. Po vrnitvi v Slovenijo je služboval kot profesor ekonomske in osnovne šole v Ajdovščini (1962–1964) in kot ravnatelj osnovne šole v Cerknici pri Rakeku, kjer je dočkal upokojitve. Po preselitvi v Ljubljano je poučeval honorarno na raznih šolah. Od leta 1975 je odgovorni urednik pri mesečniku

Obzornik pri Prešernovi družbi.

Njegovo delovanje je vsestransko: literarno, literarno zgodovinsko, novinarsko, učno-vzgojno in družbeno politično. Pisal je sprva socialne črtice, reportaže, književne ocene in članke. Sodeloval je pri 40 revijah in listih z več kot 500 prispevki reportaže, leposlovne, strokovne in znanstvene vsebine in izdal enajst samostojnih del in okrog 20 knjig prevodov, največ iz ruščine in srbohrvaščine, nekaj del pa je prevedel tudi iz slovenščine v srbohrvaščino (Miško Kranjec »Zemlja se z nami premika«).

Predvsem je treba poudariti, da so dosegli njegovi literarni priročniki za pouk v srednjih šolah lep uspeh in da je Zgodovina slovenske književnosti (1953) doživela leta 1978 deveto izdajo. Janeževa knjiga VSEBINE SLOVENSKE književnosti (1959) je letos (1987) izšla kot močno prenovljena in dopolnjena šesta izdaja z novim naslovom Poglavitna dela slo-

venske književnosti na 530 straneh, z vsebinami in označitvami slovenskih novejših literarnih del po drugi svetovni vojni, od leta 1945 do 1986. Delo, ki dokazuje tolikšno potrebo na našem knjižnem trgu, brez dvoma zasluži našo pozornost, saj so se iz njega spričlo preglednosti učili številni rodovi srednješolske slovenske mladine.

Kot lektor za slovenščino je na sarajevski univerzi leta 1959 izdal dotlej najobsejnejše delo o slovenski književnosti na srbohrvaškem območju Istorija slovenačke književnosti (Veselin Masleša, Sarajevo 1959), v sodelovanju z Miroslavom Ravbarjem. Dobro desetletje pozneje je na povabilo budimpeštanske založbe Europa sestavil za Madžare obsežno Zrcalo slovenske književnosti (A szloven irodalom kistűkére, 1973), ki je antologija celotne slovenske književnosti z označitvami književnih obdobjih in pisateljev, to je delo, kakršnega Slovenci po obliki in z ilustracijami na umetniškem papirju na domačem trgu ne premoremo. Delo je v madžarščino prevedlo 28 madžarskih prevajalcev.

Stanko Janež, naš čili jubilar, pripravlja z založbo Obzorja še drugo in tretjo knjigo Poglavitnih del slovenske književnosti: Slovenska pesniška dela in Mladinska leposlovna književnost. Vse tri Janeževe knjige bodo prihodnjim nadaljevalcem tega dela dovolj tehten in orientacijski kompas, da bodo lahko orali globlje in širše brazde v slovenske literarne zgodovinske ledine.

Dušan Mevlja

Najstarejši krajanki

V imenu krajevnne skupnosti sem v iztekajočih se zimskih dneh obiskal najstarejši krajanki Senožeti, sestre Frančiško in Pavlo Lovše, stari 97 in 94 let. Prva je pri svoji vnukinji v Tirni pri Sparlekovih. Našel sem jo na topli kmečki peči še kar pri dobrem zdravju in razpoloženju. Govorila mi je v imenu obeh. »Rodili sva se v Kalcah v kmečki družini Lovšetovih, po domače Florjankovih, kot mlajši sestra petih bratov. Hodili smo v enorazredno šolo na Sv. Goru (Zasavsko goro) Pot se je vlekla posebno pozimi...

Vseh pet bratov je odšlo, ko so odrasli s trebuhom za kruhom v Ameriko. Tam so postali rudarji. Vrnili se je

danjem do vrnitve domačih. Podpirali sva tudi borce, kolikor sva pač mogli, saj nisva imeli drugega kot dobro voljo...«

Kot dober poznavalec te družine lahko povem, da je delovala za NOV že v drugi polovici leta 1942. Eden od sinov (Janež) je padel v bojih za Žužemberk leta 1943. Franci je bil težje ranjen in ujet. Bil je v litijskih zaporih, v Begunjah in nato v taborišču v Leipzigu.

Družina Lovšetovih je prešla leta 1984 posebno družinsko priznanje za nesebično sodelovanje med NOB in za delo, opravljeno po osvoboditvi.

Frančiška pripoveduje: »Po osvoboditvi in vrnitvi

edinole Martin, da je prevzel domačijo. Drugi bratje so se v Ameriki poženili. Vsi so že zdavnaj pomrli.

Pri nas doma takrat ni bilo lahko živeti. Dela v tovarnah se ni dalo dobiti. Sestro nama je kazalo, da bi bili kmečki dekli. Ponudila se nama je priložnost, da sva šli skupaj služiti v župnišče v Mengeš. Jaz sem bila za gospodinjjo ali farovško kuharico, sestra Pavla pa je bila moja desna roka.

Mengeška fara je velika. Župnik Sušnik je bil po rodu Škofjeločan. Nemci so ga odpeljali že leta 1941. Ob odhodu nama je naročil: če se bo do pojavi uporniki proti Nemcem, jih podpirajte. Tako sva res dajali hrano za partizane, dokler sva bili v Mengeš. Po izselitvi najinih domačih v avgustu 1943 sva sklenili, da se vrneva. Domačijo sva varovali pred propa-

naših sva šli s sestro v Kolo-vrat, v župnišče. Sama sem bila kuharica, sestra pa moja pomočnica. Tam sva ostali kakih deset let.«

K sreči je naša oblast ure-dila tako, da nama je najino delo vstela v dobro za pokojninsko zavarovanje, saj bi sicer ostali na beraški palici. Tako pa prejemam skoraj osem milijonov starih dinarjev na mesec...

Dokler sem še hodila, sem se ob krajevnem prazniku udeleževala srečanj ostarelih, praznovanj dneva žena in volitev. Sedaj pa ne gre več.

Se vaju kdaj spomni kdo od krajevnne skupnosti? sem vprašal.

»oja, za krajevni praznik, za novo leto, za dan žena. Dobiva kakšno darilo, čestitke in tako... Zelo sem jih vesela.«

Milan Garantini

Gledališki umetniki, udeleženci NOB

Oskar Zornik-Miloš

Ob 65-letnici rojstva

Operni pevec Oskar Zornik, s partizanskim imenom Miloš, se je rodil 22. marca 1922 v Cezsoči pri Bovcu. Kot otrok je obiskoval italijansko osnovno šolo v Bovcu in Trstu, vendar to ni moglo zatreti njegove zavednosti. Vseskozi se je družil z naprednimi Slovenci, spomladi leta 1942 pa je med prvimi v Bovcu začel organizirano vojno. Z Ivanom Fore-sijem in Alojzom Muznikom-Rombonom je sestavil prvo organizirano partijsko celico konec leta 1942 in v začetku leta 1943 v Bovcu. Oskar Zornik-Miloš je prevzel delo z mladino na Bovškem, Kobariškem in Tolminskem in organiziral SKOJ na teh območjih. Bil je prvi sekretar okrožnega komiteja SKOJ za Tolminsko.

Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane sprva kot komandir, nato pa kot komandant tretjega bataljona soške brigade in kasneje kot komisar brigade.

V partizanih se je včasih, čeprav je povečini bil v vojaškem komandnem kadru, tudi kulturno udeleževal. V partijski šoli na Vojškem, kjer je prejel Leninovo značko kot najboljši tečajnik, je pripravljaval besedila za partijske mitinge in nastopal kot igralec v skecih. Leta 1943 je bil na planini Lom nad Tolminom ranjen. Ker ni mogel priti v bolnico, so ga domačini v neki hiši na Zalazu skrivali in ga negovali.

Po vojni je bil še nekaj časa v uniformi, vojsko je služil v Celju, kjer je njegov lep glas in smisel za petje odkril Dušan Sancin. Na njegovo pobudo je po demobilizaciji opravil pevsko avdicijo na ljubljanskem konservatoriju, kjer je presenetil pevске strokovnjake s svojim svežim dramskim tenorjem. Po maturi na šesti gimnaziji se je vpisal na konservatorij, kjer je študiral solopetje pri profesorjih Bettetu, Siferju in Kušejevi.

Med študijem se je pripravil na prvi nastop v beograjs-

ski Operi, a je v vlogi vojvode v Verdijevem Rigollettu zmagovito nastopil v reški Operi leta 1951. Pod taktirko Lovra Matačića, ki je kot režiser tudi igralsko vzgajal Zornika, je zablestel v dramskih vlogah; zlasti njegov Radames v Aidi je pomenil izredno uspešno kreacijo. Kot Radames je nastopil tudi v reško Opero v puljski areni in v Splitu na Peristilu. Tesno je sodeloval v reški Operi z umetniškim vodjo, skladateljem in dirigentom Borisom Papandopolom.

Leta 1955 je odšel za eno sezono v skopsko Opero, od koder se je vračal na gostovanje v Ljubljano.

Najbolj plodno pa je bilo

njegovo mariborsko obdobje od 1956. do 1973, ko je kot vodilni tenorist mariborske Opere kreiral glavne vloge.

Če strnemo galerijo opernih likov, ki jih je ustvaril v reški, skopski in mariborski Operi ter na številnih gostovanjih doma in v tujini spoznamo, da je skoraj ni pomembnejše vloge, ki je ne bi odpel: Radames, Manrico, Vojvoda v Rigolettu, Riccardo, Othello, Ismael, Pinkerton, Rudolf, Cavarradosi, Canio, Turridu, Andréé Chenier, Edgardo, Mića, Janko, Werther, Don José...

V mariborskem obdobju Zornik ni pozabil na delo v organizaciji Zveze borcev. Bil je vrsto let predsednik aktiva Zveze borcev v mariborskem gledališču. Ansambel tega aktiva, sestavljen iz igralcev in pevcev-nekdanih borcev, je zelo veliko gostoval v krajih severovzhodne Slovenije s kulturno umetniškimi prireditvami v obliki partizanskega mitinga.

Čeprav je Oskar Zornik lastnik številnih vojaških odlikovanj, je najbolj ponosen na že omenjeno Leninovo značko, ki mu jo je v narodnoosvobodilnem boju izročil Ivan Bratko kot najboljšemu tečajniku v partijski šoli na Vojškem.

D. M.

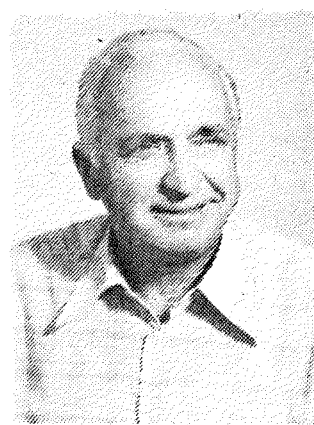
Sedemdesetletnik

Jožeta Gačnika se spominjamo še iz triinštiridesetega, ko je iz Gonarsa pripeljal skupino internirancev v Goriško Brda. Tu je bil formiran 1. bataljon Sedemdesete brigade, katere borec sem bil tudi jaz. Jože Gačnik je postal njegov komandant. Kasneje je bil komandant BBO in še komandant komande mesta Vojško ter Idrijskega in Kobariškega vojnega področja.

Jože Gačnik ima čin rezervnega majorja JLA ter je nosilec več vojnih in povoj-

nih odlikovanj in diplom (med drugim diplome Zveze vojaških vojnih invalidov Jugoslavije).

Ob prihodu iz vojske v oktobru petinštiridesetega so ga postavili za direktorja in kasneje za trgovskega zastopnika Fructala v Ajdovščini. V tem podjetju je delal 37 let. Poleg zahtevne službe je uspešno opravljal še vrsto družbenih funkcij; bil je sekretar občinskega komiteja v Ajdovščini, večletni član občinskega odbora zveze borcev, večletni predsednik

občinskega odbora zveze vojaških vojnih invalidov v Novi Gorici, večletni član

zdravniške invalidske komisije, zdaj pa je predsednik skupščine KS Šempeter.

Skratka, Jože Gačnik je človek s sposobnostmi širokega spektra, saj je vedno in povsod rad pomagal. Spominimo se samo njegovega velikega deleža v prizadevanjih vloženih v izgradnjo invalidskega bloka (doma) v Novi Gorici, kjer so stanovanja dobili težki invalidi z družinami, poslovne prostore za svoje delovanje pa vojni invalidi ter zveza borcev.

Jožeta Gačnika pozna in ceni vsa Primorska.

Rafael Pelicon

Nikoli časa za počitek

V teh dneh je v Ljubljani slavil svojo sedemdesetletnico Jože Setina, polkovnik v pokoju.

Rodil se je leta 1917. v delavski družini v Ljubljani, kjer je končal srednjo trgovsko šolo, nato pa je šel leta 1935 na inženirsko podoficirsko šolo v Sabac. Tu se je seznanil z znanimi komunisti in jim pomagal pri političnem delu, zaradi česar je bil zaprt in premeščen v Sibe-nik ter v Varaždin na radiogoniometrijsko postajo.

Po razzulu stare Jugoslavije se je vrnil v Ljubljano in bil že julija 1941. vključen v delo OF. Zaposlil se je na železnici kot radiotelegrafist in delal v OF po navodilih vo-dečih komunistov.

Nato je bil premeščen na Dolenjsko, kjer je delo za OF nadaljeval. V letu 1943 je postalo njegovo delo Italijanom sumljivo, zato je konec avgusta pri Trebnjem vstopil v 3. bataljon Cankarjeve brigade. Ob kapitulaciji Italije je bil na železniški postaji v Novem mestu angažiran pri organizaciji železniškega prometa za odvoz opreme, orožja in hrane v Stražo in proti Semiču. Boril se je v Železniškem bataljonu, Železniški brigadi, 7. korpusu. Bil je komandant Železniške brigade in operativni oficir 7. korpusa ter inštruktor radio zvez. Kasneje je bil premeš-

čen v delavnice Glavnega štaba NOV in POS, v marcu 1944. pa v 4. operativno cono na Štajersko kot načelnik tehniškega oddelka.

Po osvoboditvi je ostal v JLA do upokojitve. V zvezi borcev je dejaven že od 1949. Delal je v organizaciji ZB v Zgornji Šiški in v Kosezah, bil več let član občinskega odbora zveze borcev v Šiški, bil in ostal član (tajnik, podpredsednik) republiškega odbora skupnosti vezistov in kurirjev NOV Slovenije, zdaj pa je predsednik komisije za priznanja. Kot zavzet družbenopolitični delavec in kot odbornik SML je bil izvoljen za predsednika sklada za financiranje stanovanjske gradnje za borce NOV v Ljubljani, bil je predsednik družbenega dogovora o izgradnji PST in član operativnega štaba PST. Celih trinajst let je opravljal prijetno dolžnost matičarja in pospremlil v zakonsko življenje dolgo vrsto mladoporočencev. Delal pa je tudi v telesnokulturni organizaciji Partizan, bil je predsednik UO VVZ Zgornja Šiška, predsednik v ljudski tehniki bil večletni delegat – z eno besedo povedano: nikoli ni počival, nikoli ni dovolil, da bi se stvari dogajale brez njegovega sodelovanja.

Jože Papič

Lik Srečka Vilharja

Definirati osebnost revolucionarja, borca, prosvetnega in kulturnega delavca, kakršen je bil Srečko Vilhar, ni lahka naloga. Še težje je, če si človeka osebno poznal dolga leta ter se z njim velikokrat pogovarjal ter razglabljal o tem in onem. Vedno me je privlačevala ta osebnost skromnega, vendar do skrajnosti upornega človeka, ki je bil nekoliko nežnega vedenja in nizke rasti, toda čvrsto usmerjen naprej z neke vrste neugnanim optimizmom. Bil je venomer poln načrtov ter idej in vsega se je loteval z neizmerno voljo, da bi ideje uresničil ter načrte izpeljal. Njegovo zanimanje za življenjske pojave je segalo, lahko rečemo, v vse smeri, toda najbolj ga je privlačevalo družbeno dogajanje, sociologija, zgodovina, s šolo je bil tako rekoč vselej povezan, saj se je poklicu šolnika, učitelja, zapisal že v rani mladosti, z mislimi na šolo pa je tudi umrl.

Mladost

Srečko Vilhar se je rodil dne 7. marca 1907 v Kromberku, ki je dandanes sestavni del Nove Gorice, in sicer v številni družini, kjer je bilo osmero otrok. Srečko je bil med mlajšimi. Oče je bil učitelj, sin revnega kmeta, ki je kmalu ovdoval, tako da najmlajši otroci niso mogli okusiti materinske ljubezni in toplote. V lastni biografiji iz leta 1964 pravi Srečko Vilhar naslednje: »Ker smo izgubili mater že v otroških letih, smo morali zgodaj na pot trdega življenja.

Očeta so fašisti preganjali. Policija mu je 1928. leta zaplenila in odpeljala njegovo osebno knjižnico.«

Mladi Srečko naj bi ubral očetovo pot, zato so ga poslali najprej na učiteljske v Tolmin, kasneje, ko se je družina preselila v Gorico, pa na tamkajšnje učiteljske, ki pa ga ni uspel dokončati zaradi okoliščin, ki so sledile, čeprav, kakor sam pravi v biografiji iz leta 1956, je tam opravil »kompletno učiteljske brez mature.«

Ko je Primorska po rapalski pogodbi pripadla kraljevini Italiji, se je tu porajal fašizem in so tu, prej kot kjerkoli drugje, divjali fašistični teroristi oz. škvadrasti, ki pa niso napadali samo delavske gibanje in KPI, marveč so se divje zapodili tudi proti slovenski in hrvaški narodni skupnosti na Primorskem in v Istri. Do socialističnih idej se je Vilhar dokopal že doma, med očetovi-

mi knjigami, pa tudi v krogu mladih intelektualcev, ki so brž zaslutili, kakšna nevarnost preti Primorcem z nastopom fašizma. In tako se je Vilhar vključil v KP Italije že leta 1927, torej leto dni pred svojim begom v Jugoslavijo. To dejstvo pa je bilo nadaljevanje Vilharjevega intenzivnega političnega delovanja na učiteljskem ter drugod med mladimi, ki se je kazalo med drugim tudi v širjenju komunističnega ter drugega naprednega tiska. Za primer naj navedemo Vilharjevo črtico v BELI ODEJI (Iz spominov na boj proti fašizmu),

Dne 7. aprila bi slavil 80-letnico rojstva tovariša Srečko Vilhar (r. 7. aprila 1907 v Kromberku, umrl 1. oktobra 1976 v Kopru), predvojni član KPJ, nosilec partizanske spomenice 1941, zgodovinar in publicist (ter odlični raziskovalec zgodovine naprednega delavskega gibanja in NOB).

ki je bila objavljena v Jadranskem koledarju 1959 in v kateri obravnava prav omenjeno temo. Avtor tu namreč s pravcatim pripovedniškim talentom govori o nekem Šinigoju (to je Vilhar sam) ter njegovem prijatelju, kako sta sredi najhujše zime odšla čez zasneženo Črno prst v Ljubljano ter prinesla v Gorico tiskarsko črnilo za komunistični časopis DELO. In res! Znani revolucionar ter delavski voditelj na Tržaškem Ivan Regent naveda v svojih Spominih naslednje:

»Mislim, da sta 1928. leta prišla v Ljubljano tovariša Srečko in Stane Vilhar. Toda

ne skupaj. Najprej je prišel Srečko, nekaj mesecev za njim pa Stane.

Kmalu po prihodu Srečka Vilharja smo kupili ciklostil, s katerim smo razmnožili dve številki Dela, ki smo ju poslali v Julijsko krajino po običajnih kanalih, leta 1929 pa smo poslali tja veliko število letakov, ki so ostro obsodili fašistični plebiscit v Italiji. Letake je razmnoževal Srečko doma.«

Te navedbe pričajo, da je postal položaj mladega učitelja v fašistični Italiji čedalje bolj napet in nevaren, kar ga je prisililo, da se je odločil za beg v Jugoslavijo.

V domovini

Brž po prihodu v Ljubljano Srečko Vilharju ni bilo lahko. Gospodarski, politični ter socialni problemi v stari Jugoslaviji so bili močno v ospredju, poleg tega pa tudi nacionalno vprašanje ni bilo rešeno. Tedaj je v Jugoslavijo pribežalo veliko število emigrantov iz Julijske krajine, ki so iskali dela in kruha vsepovsod; prav dela in kruha pa je prav tako primanjkovalo domačinom. Pokojni Srečko Vilhar mi je večkrat pripovedoval, kako so zlasti študentje stradali ter iskali

vsepovsod priložnostno delo in kako so se marsikatera vrata oholih meščanov pred njimi zaprla.

V slovenskem glavnem mestu je Vilhar nadaljeval s šolanjem na učiteljskem in tu leta 1931 tudi maturiral. V ljubljanskih letih se Vilhar seznanil z vodilnimi komunisti Edvardom Kardeljem ter Borisom Zihnerlom, kakor tudi z najvidnejšim intelektualcem iz emigrantskih krogov dr. Lavom Čermeljem ter nekaterimi drugimi narodnjaki in tigrovi, kot je bil Albert Rejec, ki so kasneje vstopili v NOB. Obsojal pa je zlasti vodstvo Tigra, ki je odigravalo dvolično vlogo.

Aretacija in zapor

V Ljubljani se je Srečko Vilhar brž pridružil emigrantom iz Julijske krajine. Že leta 1931 je bil sprejet v KP Jugoslavije ter ga že istega leta najdemo pri emigrantskem društvu »Adrija« in med ustanovitelji sekcije društva »Soča«, ki je dobila ime »Mlada Soča«. Tu so se sestajali komunisti in tigrovi. Slednji so povzeli ime TIGR po začetnicah imen TRST-ISTRA-GORICA-REKA. V tedanji monarhiji Jugoslaviji je nastopila šestojanuarska diktatura in takrat je policija vrgla oko še zlasti na mlade intelektualce, med temi pa se razume še posebej na emigrante. Tako ni moglo za dolgo ostati prikrito revolucionarno delovanje mladega brezposelnega učitelja Srečka Vilharja, ki nikakor ni mogel dobiti službe ter se je bil prisiljen ubadati s priložnostnim delom. V že citirani avtobiografiji (1956) Vilhar pravi: »Ker sem bil politično kompromitiran, nisem dobil državne službe. Po enem letu privatne službe pri Pokrajinskem zavodu v Ljubljani (računski oddelek) sem bil 2. 11. 1932 aretiran in pred posebnim sodiščem v Beogradu obsodjen na 6 let robije, ki sem jih odsedel v Sremski Mitrovici.« V avtobiografiji iz leta 1952 pa navaja tole: »Leta 1932 sem bil aretiran in leta 1933 obsodjen na 6 let robije (težke ječe), ki sem jih odsedel v Sremski Mitrovici. Obsodjen sem bil zaradi komunistične propagande.« Toda še pred to obsodbo je bil Vilhar kar 7 mesecev v preiskovalnem zaporu v Ljubljani, nato pa so skupino poslali v Glavnjačo, nato na Ado Ciganlijo (otok na Savi pri Beogradu), kjer je sledil sodni proces pred posebnim sodiščem za zaščito države. Po obsodbi so ga odpeljali na prestajanje kazni v Sremsko Mitrovico.

Zapori v Sremski Mitrovici so postali vsem znani prav po tem, da je bila tam zaprta v predvojni Jugoslaviji večina komunistov. Ta kaznilnica je bila po besedah dr. Rada Bordonja »visoka šola marksizma in revolucionar-

Osrednja knjižnica iz Kopra, ki nosi njegovo ime, bo ob 80-letnici rojstva organizirala tudi okroglo mizo z namenom, da zbere čimveč gradiva o življenju in delu Srečka Vilharja (med drugim je bil član uredniškega odbora »Dela« v Gorici, med ustanovitelji »Mlade Soče«, 5 let v Sremski Mitrovici, v Gati, Tolve, med organizatorji prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ, direktor partijske šole v Kočevskem Rogu, sekretar KPS v Trstu).

ne teorije za vse zaprte komuniste«. Tu je namreč Vilhar že našel zbrano družbo najvidnejših revolucionarjev ter marksistov, kot sta bila Moša Pijade in Otokar Keršovani. Moša Pijade je tam skrivoma prevajal Marxov Kapital, medtem ko je Otokar Keršovani kot publicist in novinar prav tako naskrivaj urejal časopis »Udarnik« ter predaval o novinarskem delu. Ta časopis je nekaj časa urejal tudi Srečko Vilhar. Časopis »Udarnik« je bil notranji, strogo ilegalni list političnih zapornikov.

V Mitrovici je Vilhar, kakor sam pravi, »marljivo študiral in dovršil z dobrimi uspehi vrsto tečajev (višji ekonomske, tečaj za agrarne probleme, novinarski tečaj itd.), zaradi česar sem bil do tedanje znanje znatno razširil.«

O tem dolgem robijaškem življenju v Mitrovici mi je Vilhar večkrat pripovedoval in kako je tak študij potekal. Za vse se je bilo treba namreč boriti. Sprva kaznejci niso smeli dobiti nikakršne literature, ne časopisov. Zato pa so se spustili v boj s kaznilniško upravo ter organizirali gladovne stavke, ki so imele zlasti močan odmev v državi. Gladovne stavke pa so zahtevale tudi žrtve, saj marsikateri slaboten kaznjenec stradeža ni zdržal in je med gladovno stavko umrl. Ena od gladovnih stavk je trajala polnih 17 dni. S takim bojem pa so si robijaši končno priborili pravico do časo-

pisov in knjig, kar so temeljito izkoristili za študij. O teh šestih letih (koliko dni in ur je to!) govori Srečko Vilhar tudi v spomin-skem članku o Otokarju Keršovani: »Po dolgih in trnovih bojih so si komunisti v Sremski Mitrovici leta 1936 izbojevali izboljšanje svoje-ga položaja. Od tedaj so smeli prejemati nekaj časnikov in pa tiste knjige, ki so bile v državi dovoljene. Še večja pridobitev pa je bila v tem, da je bila tedaj oblast prisiljena vse obsojene komuniste koncentrirati v Sremski Mitrovici.« To pomeni, da so si izborili status političnih zapornikov.

V mitrovški visoki politični šoli je Vilhar tudi prišel do obsežnega družbenega in političnega znanja, marljivo pa se je učil tudi jezike. Tako je poznal poleg slovenščine tudi nemščino, italijanščino, angleščino, latinščino ter srbohrvaščino. Glede na tečaje, ki jih je obiskoval, tudi vidimo, da ga je tako rekoč vse zanimalo in privlačevalo in da je bil na vse strani precej angažiran. Osebno znanstvo z možmi, kot je bil npr. Moša Pijade – tega in drugih znanstev Vilhar po vojni ni nikoli izkoristil, da bi se dokopal do kakega višjega političnega ali družbenega položaja! – to znanstvo je torej še toliko bolj utrjevalo teoretično poznavanje marksistične teorije. Moša Pijadeja je Vilhar po vojni nekoč srečal po golem naključju v Opatiji.

Jože A. Hočevar
(se bo nadaljevalo)

Artviže – nekoliko drugače

Tokrat ne moremo reči »nadaljevanje zapisa iz prejšnje številke«, kajti besedilo, ki nam ga je poslala Gizela Škrjanc in v njem po svoje – prvič – popisala dogodek iz prve ofenzive v začetku oktobra triinštridesetega v brkinski vasi Artviže, ni iz istega testa kot je pisanje, ki ga objavljamo na taisto temo s podpisom Maksa Zadnika. Kaj se je zgodilo? Gizela Škrjanc je svoj spomin na požig Artviž pripovedovala Zadniku, ki ga je po svojih besedah popisal (in njo sopodpisal), vendar pripovedovalka ugotavlja, da zapis ni točen, saj nekatera dejstva pači. Da bi prišla resnica do bralcev v nepopačeni verziji, nas je prosila, da pred nadaljevanjem Zadnikovega Zapisa objavimo njeno lastno pričevanje. To storimo v tej številki, nakar bomo v naslednjih dveh tednih Zadnikov sestavek nadaljevali in ga dokončali.

–Ur.

Bila je sredo, 6. oktobra 1943, ko je z Rodika proti Artvižam na konjih pridrela nemška patrulja z dvajsetimi vojaki, večinoma oficirji. Pregledali so po hišah, šli do cerkve in se vrnili nazaj proti Materji.

V bližini je bila partizanska zaseda. Začel se je partizanski napad, nekaj sovražnikov je padlo, ranjeni so se porazgubili v gozdu. Konji so zbežali nazaj v mojo vas, kjer so jih partizani zaplenili. Sovražnik se je dobro zavedal, da so po teh krajih partizani.

Naslednjega dne, 7. oktobra, se je vse pripravljalo na ponoven boj. Bilo je nekaj dni pred našim shodom; vaščani so se umikali v gozdove, partizani pa so v okolici Artviž zasedli najboljše položaje.

Tudi zame je ta dan bil tragičen: v svoji lastni hiši je bil požgan moj nono dvainosemdesetletni Ivan Ivančič. Vsa naša družina ga je prepričevala, naj se umakne, vendar je bilo vse zaman.

Že pred 9. uro zjutraj so se začeli obstreljevati iz Di-

vače, Materije in z Rožic. Ko je padla prva bomba na našo hišo, se z nonotom hitro umakneva. Hrano smo mu pripravili za ves dan, pozdravila sva se in njegove zadnje besede so bile: Hitro se vrni, da ne bom sam... S težkim srcem sem stekla po vasi k Slugovi družini; za menoj sta pritekli tudi Anica in Micka. Devet ljudi se nas je zateklo pod njihovim velbom, bombe pa so neusmiljeno padale. Topovsko streljanje je prenehalo približno ob enih.

Nemci so kmalu prišli v vas, tudi k Slugovim. Pes Argo jih je začudil, jih naskočil, vendar ga niso ubili. Prizanesljivo so ravnali tudi z nami – zaenkrat. Kričali so in nas odgnali na dvorišče. Gnali so nas proti gozdu, jaz pa sem se z žalostjo ozirala proti domu. Hiša je bila vsa v dimu, pokazali so se že tudi prvi plameni. V italijanščini sem prosila stražarje, da bi šla reševati našega nenota. Niso me pustili.

Boj na Artvižah pa se je še nadaljeval. Z nezmanjšano močjo so bombe padale od enih do štirih popoldne.

Na položajih sta bili Brkinska in Tržaška četa, na pomoč jim je prišla tudi Serčerjeva brigada. Švabi so klicali na pomoč tanke in blindirana vozila. Kot so pripovedovali borci, je leže pod lipo streljal italijanski prostovoljec mitraljezec Giovanni Pero, ki se je ravno premeščal na boljši položaj, ko je ranjen v trebuh obležal in kmalu izdihnil.

Nemci so v tem boju s tanki in vozili napredovali vse do vasi Ostrovec, od tam so obstreljevali že vas Kozjane. Ko so se vračali, so nasilno vdirali v hiše in ropali, marsikatero hišo še naknadno požgali. Proti večeru so se odpravili k svojim postojankam, narpamo pa odpeljali s kamioni.

Tragičen rezultat boja je bilo 9 požganih domov, 6 odpeljanih ali pobitih glav živine in 46 prašičev. Tudi vaščani so morali žrtvovati svoja življenja: med vso

drugo svetovno vojno jih je bilo štirinajst. Med tem bo-

jem so padli trije borci, fašisti pa so imeli 55 žrtev.

Kot borci NOV in POJ so padli:

1. Jožef MEZGEC	roj. 1910 + 1944
2. Milan MEZGEC	roj. 1920 + 1944 (na Dolenjskem)
3. Anton SLUGA	roj. 1909 + 1944 (Drvar)
4. Ivan STANČIČ	roj. 1925 + 1944 (Drvar)
5. Stanko ŽELEZNIK	roj. 1924 + 1944 (Drvar)
6. Jožef ŠKRJANC	roj. 1912 + 1944 (Cerknica)
7. Janez ŠKRJANC	roj. 1920 + 1944 (Dachau)

Kot žrtve fašističnega terorja:

1. Jože MEZGEC	roj. 1873 + 1944
3. Alojz SLUGA	roj. 1922 + 21/7-1944
4. Jožef STANČIČ	roj. 1903 + 1945 (Dachau)
5. Gašper ŽELEZNIK	roj. 1902 + 1945 (Dachau)
6. Antonija ŽELEZNIK	roj. 1907 + 1944 (Rižana)
7. Olga ŽELEZNIK	roj. 1912 + 23/6-1944 (Rižana)

Poleg nonota smo pri nas morali žrtvovati še brata Ivana, ki je že 1942. padel na ruski fronti.

Po dogodku se je življenje naše družine še poslabšalo. Skupaj z osemdesetletno babico smo se selili v vas Gradišča.

Moja mama je po vaseh prosila za hrano, saj se zaradi sovražnikov nismo upali približati Artvižam. Kasneje smo hodili obdelovati polje na skrivaj. V povojnem času naši babici niso priznali nobene odškodnine za pokojnega moža.

Še ko je naša vas pripadala Italiji, smo poleti zaradi pomanjkanja hrane hodili v gozd po gobe, jagode, borovnice. Sama sem morala doma precej delati: sadje sem morala prenašati na 4 kilometre oddaljeno železniško postajo, tudi v Trst sem ga nosila. Puzimi se je cela družina mučila z žaganjem drv, ki smo jih tudi prodajali v Trstu. Ob tragičnem dogodku v boju na Artvižah pa smo ostali brez vsega.

Gizela Škrjanc

Ljubljana se ni dala ugnati

Magistratni matični odbor

Delavci in uradniki Mestne občine Ljubljana (MOL) so se že v zgodnjem poletju 1941 povezali z OF. Inženirja Jože Levstik in Bogo Prašnikar, Maks Nahlik, Ludvik Štemberger, Lojze Vrhovec, prof. Drago Stepišnik in drugi so začeli ustanavljati odbore OF po vseh uradih in podjetjih MOL. Junija 1941 so jih povezali v magistratni matični odbor OF, ki je vodil vso dejavnost proti okupatorju. Prvi predsednik, oziroma sekretar je bil ing. Levstik. Poleg zbiranja materialnih in denarnih sredstev za OF so aktivisti OF na svojih delovnih mestih na poseben način pomagali organizaciji odpora.

Ko so začeli Italijani streljati talce, so uslužbenci Zala identificirali žrtve. Cestni delavci, gasilci in reševalci so s službenimi vozili prepežljavali preko žice orožje, sanitetni material in tisk OF. Beguncem iz Gorenjske in Štajerske so omogočali preživetje, s tem, da so jih zaposlovali v mestnih uradih in podjetjih. Za OF so izdajali ponarejene živilske nakaznice. Narodna zaščita je imela v trgovini mestne planarne v Kresiji, v baraki cestnega nadzorstva na Vilharjevi, v sedanjem Sentyakobskem gledališču, v mestni vrtnariji na Cesti na Rožnik skladišča orožja in opreme za partizane. Od 1941 do 1945 so vso to dejavnost vodili trije matični odbori OF. Zakaj trije? Italijani so začeli sumiti, da izdajajo ponarejene osebnostne izkaznice na MOL. Osumili so Borisa Vidra, »kateri je pri-

vedel ko je bil primerno o tem vprašan, policijo na sled številnih drugih, okrivljenih prevratnega delovanja.« Mestne urade in podjetja so blokirali 13. junija 1941. Aretirali so sedem vodilnih aktivistov OF in članov partije, sedem pa se jih je aretacijam izognilo in se zateklo v ilegalo ter odšlo v partizane. S tem je bil »razbit« prvi matični odbor OF.

Ko je bil sekretar inž. Levstik že v ilegali, je zaupal organizacijo novega matičnega odbora OF Vladimirju Kavčiču. Ta je bil aretiran 26. maja 1943 skupaj z rajonsko sekretarko OF in partije Poljan in s člani partijskega biroja in matičnega odbora OF.

Zatem je Edvard Prodan ustanovil tretji matični odbor OF, katerega vodja je bil do aretacije novembra istega leta. Organizacija OF na MOL je delovala vse do osvoboditve, čeprav je bilo od 6. do 19. januarja 1945 aretiranih kar 49 uslužbencev, osumljenih sodelovanja z OF.

Uslužbenci MOL so sodelovali pri odmevnih akcijah, kjer so okupatorju odvzemali material in orožje ter pri manifestacijah za OF. Že avgusta 1941 je odbor OF v stavbi današnjega Sentyakobskega gledališča dal pobudo, da se zapleni za potrebe partizanov 296 toplih volnenih vojaških odev. Akcija odvzema je uspela, izvedla jo je vojaška intendantca ob zaščiti Varnostno obveščevalne službe VOS, z dvema bojnim skupinama, vodil pa jih

Tudi v »Mahrovi« hiši se je odvijal boj proti okupatorju.

je Zvonko Runko. Konec meseca oktobra istega leta je neznan aktivist OF izobesil na stolpu Magistrata slovensko zastavo. 4. februarja 1942 so delavci MOL s službenimi avtomobili in kot zaščitniki sodelovali pri odvzemu petinštiridesetih novih pušk in vojaškega materiala s postaje finančne kontrole na Bregu. Za prvi marč 1942 so delavci cestnega nadzorstva prevrtali steklenice za vino, kiantarice, vanje vsuli suho anilinsko barvo in se vozili s tramvajem ter jo v tankem curku potresali po središču mesta. Barva je bila skoraj neopazna, drugače pa je bilo, ko so delavci istega podjetja s cisternami poškropili ulice. Pokazale so se močne rdeče črte.

V času nemške okupacije se je pritisk na OF povečal, predvsem s domobranskim terorjem, z besnim uničevanjem in likvidacijami. Značilen primer pokola se je zgodil decembra 1943, ko so domobranci pod vodstvom Viktorja Berlota postrelili ob Savi pri Zalogu brivskega vajenca Zvoneta Krašnja, vratarja mestne pristave Franca Pečana in njegovega sina Franca, mestnega uslužbenca Franca Skraba in po šestnika iz Črne vasi Ivana

pa trikrat po 145 borcev, skupaj 435. Tako lahko ocenimo, da je bilo v bojnih razporedih vseh šest napadajočih bataljonov okoli 8000 borcev, najbrž še manj, saj so nekoliko mrtvih straž in bojnih patrolj napadajoči bataljoni prav gotovo pošiljali za ožjo zaščito svojih neposrednih zaledij, kljub vsem drugim (Serčerjeve, Tomšičeve, del Zapadnodolenjskega odreda) enotam, ki so bile v širši zaščiti napada.

V drugem odstavku tega poglavja smo omenili dosedaj ocenjeno skupno število izgub obeh brigad pri napadu na Žužemberk, to je okoli 78 borcev. Upošteva je poprej omenjeno število obeh brigad, ki so neposredno sodelovali v napadu, to je 800, bi to predstavljalo 9 ali 10 odstotkov. Takšen delež naj bi bil ranjenih, mrtvih in pogrešanih borcev obeh brigad skupaj glede na skupno število napadajočih.

Tako bi bil delež v izgubah celo nekoliko nižji od tistega, ki smo ga ocenili za italijansko-belogardistično posadko v Žužemberku (12 do 15 odstotkov od nove ocene števila italijanske-belogardistične posadke). Tudi nominalno število izgub žužemberške posadke bi po tem bile le malo nižje od izgub obeh naših brigad (64 do 74 nasproti 78). Takšno razmerje v izgubah je, kljub temu, da naše izgube vendar predstavljajo dejansko skoraj dve partizanski četi izgub, relativno ugodno za obe brigadi.

Iz dosedaj opisanega se prav gotovo lahko ugotovi, da so Lahi in belčki bili v žužemberških postojankah, to je stavbah in bunkerjih, v veliko boljših pogojih za kritje kot pa napadajoči bataljoni obeh brigad.

Podobno kot so bili nepopolni in so še do sedaj le ocenjeni podatki o moči in strukturi italijanske posadke v Žužemberku ter o njenih

Vidmarja. Mestnemu uslužbencu Francu Jevcu, pa je uspelo pobegniti in je kasneje izjavil: »Uniformirani neznanec je prepovedal vsa orodja. Po dva in dva so zvezali za roke, vseh šest pa na eno vrv. Opazil sem v bližini na cesti skupino 5 ali 6 uniformiranih moških. Po vseh okoliščinah smo sklepali, da nas nameravajo usmrtiti. Nato smo prosili, da nas zaslisi. Poveljujoči neznanec je prepovedal vsa orodja govorenje z izjavo, da bodo sicer takoj streljali... Ko smo prišli do brega Save, so nas postavili tik ob breg, z obrazom proti vodi. Poveljujoči neznanec je nato izjavil sledeče: »Obudite kesanje, ker bliža se vam zadnja ura.« Ker sem videl, v kakšnem položaju se nahajamo, sem izrazil priložnost, raztrgal vrv in zbežal.« Za njim so streljali. Celo noč je taval in se naslednjega dne oglašil v službi, pri šefu, v d. ljubljanskega župana Francu Jančigaju. Zaščito pa je iskal na nepravem mestu. Jevca so, kot živo pričo zločina, aretirali agenti slovenske politične policije in ga izročili gestapu. Ti pa so ga ustrelili kot talca na Gorenjskem.

Lojz Tršan

Priča grozljivemu prizoru

Naj mi tovariš Jože, če bo prebral tole njegovo zgodbo, oprost, da sem jo obelodanil in naj se je ne sramuje. Njegova prigoda bi namreč marsikateremu izmed nas, če bi jo doživel pognala strah in grozo v kosti.

Telefonist Jože, priimek pri tem ni pomemben, je bil dober in prijeten sodelavec. Dolžnost telefonista – progaša je opravljal vestno in natančno, toda le, dokler je bilo ozračje mirno in dokler ni grozila nevarnost hajke ali kakšno drugo srečanje s sovražnikom. Tedaj je vedno našel kak izgovor, kot je zobobol, glavobol ali slabo počutje, da se je, seveda s privoljenjem nadrejenega, priključil komori, ki je le v redkih primerih trčila ob resnega nasprotnika.

Ko sem se o tej hibi tovariša Jožeta dodobra prepričal, sem ga po nekem boju, ko se je zopet vrnil iz komore v našo enoto, tovariško vprašal, zakaj se vsake akcije tako boji. Nič mi ni odbrusil, niti ni kazal kakšne užaljenosti. Začel mi je le pripovedovati, kje in kako se je nalezle takega strahu.

Menda je bilo v letu 1944., ko se je nekega večera njegova enota pripravljala na prenočevanje blizu Sel v Suhi krajini. Zakurili so ogenj in kuhar je pričel pripravljati večerjo, borci pa so ob pomanjkljivi straži z občutkom varnosti polegli poleg ognja in se predali prijetnemu mirovanju. Kar naenkrat pa so v bližini taborišča zaregljale strojnice in brzostrelke, na počivajoče borce se je vsula toča krogel. Pri takem presenečenju ni bilo misliti na obrambo, temveč si je vsak po svoje pomagal. Naš Jože je skočil k bližnjemu leskovemu grmovju. Iz svojega skritišča je lahko opazoval krvavo prizorišče, videl pa je tudi svojega soborca Rusa, ki se je prav tako kot on skril v bližnji grm. Čez čas je streljanje prenehalo in k ognju, ki je sedaj sameval, so se iz grmovja priplazili belogardisti. Začeli so stikati po grmovju okrog ognja, eden je celo obkrožil grm, v katerem je tičal naš Jože. Tresoč se od strahu je opazil, da so njegovega soborca Rusa odkrili in ga surovo odveli k ognju, ki je še vedno veselo plapolal. Prizor je bil res grozljiv: Rusa so belogardisti tako nečloveško mučili, da je kričal; konce dogorevajočih vej so vtikali v najbolj občutljive dele telesa, zlasti pa v oči, pri tem pa so se obnašali kot blazneži. Počasi je krik belogardistične žrtve zamrl, rablji pa so še nekaj časa noreli okrog ognja...

Jože je kmalu zatem našel svoje soborce, vendar z razdejano notranjostjo in s tegobo, ki se je ob vsakem možnem srečanju s sovražnikom sprevergla v nepremagljiv, hromeč strah. Ko so se enote 18. divizije po napadu na Kočevje, jeseni 1944. umaknile v Koprivnik, je Jože z dovoljenjem njegovega komandirja šel za tri dni domov na obisk. S tega obiska se Jože v našo enoto ni več vrnil.

Ferdo Širca

Silvo Grgič-Šimen

O žrtvah Cankarjeve pri napadu na Zafaro

Na vrsti so žrtve, ki sta jih imeli obe brigadi, to je Gubčeva in Cankarjeva, v času 24. do 27. julija 1943 ob napadu na Žužemberk. Medtem ko so žrtve prve, to je Gubčeve brigade, dokaj točno ugotovljene, so žrtve naše, to je Cankarjeve brigade, le ocenjene in sicer tako, da naj bi Cankarjeva imela približno enake žrtve kot Gubčeva.

Glede na to, da je imela Gubčeva tedaj 13 mrtvih, 20 ranjenih in 6 pogrešanih borcev, bi po mnenju Lada Ambrožiča-Novljana imela take izgube tudi Cankarjeva. Tako ocena je dana zato, ker ni bilo ohranjenih brigadnih in drugih poročil naših štabov o izgubah Cankarjeve.

To je sicer res, vendar prav brez podatkov o izgubah le nismo; zaenkrat so le deloma nepopolni. O tem pa nekaj več nekoliko kasneje.

Menim, da je najprej treba primerjati ocenjene skupne izgube obeh brigad s skupnim številom borcev, ki so se udeležili tega napada. Skupaj je v napadu sodelovalo šest bataljonov, po tri iz Gubčeve in po tri iz Cankarjeve. Cankarjeva je tedaj imela sicer štiri bataljone, vendar je 4. bataljon poslala v zasedo proti Staremu logu za zaščito smeri proti Kočevju. Na podlagi prejšnjih in tudi nekoliko kasnejših podatkov vemo, da je bila Cankarjeva številčno nekoliko močnejša od Gubčeve brigade.

Tako je Milan Ferlež-Švejk v svoji kratki kronologiji bojev 5. SNOUB Ivan Cankar navedel, da je bilo 30. junija 1943 številčno stanje brigade okoli 550, brez opombe, ali gre za dejansko stanje ali po

seznamu.

Po številčnem stanju obeh brigad skupaj na dan 1. 8. 1943, to je le nekaj dni po končanem napadu na Žužemberk, je bil pri dejanskem številu borcev obeh brigad delež Cankarjeve 52,4 odstotka, delež Gubčeve pa 47,6 odstotka. Menim, da je močno blizu dejanskemu stanju obeh brigad tisti podatek, ki ga navaja Janez Vipotnik v že večkrat omenjenem zapisu »Za Žužemberk«, ko omenja zbor obeh brigad pod Malim Lipovcem popoldne 24. julija 1943. pred sam začetek napada na Žužemberk: »Lep pogled je bil na osem bataljonov, na tisoč junakov...«

Upošteva je razmerje v številčnem stanju obeh brigad naj bi bilo borcev Cankarjeve okoli 520, borcev Gubčeve pa okoli 480. Glede na omenjeno število borcev Cankarjeve brigade bi opozoril na podatek iz tabele »Grafična podoba bojne poti Cankarjeve brigade«, ki je sestavni del monografije o Cankarjevi brigadi avtorja Lada Ambrožiča-Novljana. Za dneve napada na Žužemberk lahko tudi iz te tabele razberemo, da je bilo številčno stanje brigade okoli 500 borcev. Če torej poprej upoštevamo omenjene podatke, dejstvo, da je bilo v širšem delu štabov brigad in brigadnih pratežnih in nekaterih manjših enotah pri obeh štabih približno okoli 40 partizanov oziroma partizanov in da je Cankarjeva brigada dala en bataljon v zaščito napada, je v treh bataljoni Cankarjeve sodelovalo trikrat po 120 borcev, torej skupaj 360; iz treh bataljonov Gubčeve

Jakob Pantar, borec Cankarjeve ob ustanovitvi, padel v bojih za Zafaro julija 1943

izgubah, so tudi nezanesljivi podatki o žrtvah Cankarjeve brigade pri tem napadu, saj so le ocenjene.

V drugem odstavku tega poglavja je povzeta ocena, ki jo je o izgubah Cankarjeve dal avtor knjige o Cankarjevi brigadi Lado Ambrožič-Novljan: »da so bile izgube Gubčeve 12 mrtvih, 20 ranjenih in 6 pogrešanih in da je Cankarjeva brigada verjetno imela toliko izgub kot Gubčeva.« Tako ocena je bila pač izhod v sili in bi ostala še danes, če ne bi v nadaljevanju navedel nekatere nove podatke, torej podatke, ki dosedaj niso bili upoštevani in temeljijo na nekajdnevem preučevanju kartoteke padlih in živih oziroma po vojni do danes umrlih borcev Cankarjeve brigade.

V tem zapisu so torej prvič objavljeni skoraj popolni podatki o padlih borcih Cankarjeve v boju za Žužemberk na podlagi kartoteke, ki jo ima odbor Skupnosti borcev Cankarjeve. V dneh od 24. do 28. julija 1943 so padli naslednji borci Cankarjeve brigade: Albin Bokal-Ljubo, rojen 1925 v Vačah, občina Litija, v NOV od 15. 3. 1943, v kartoteki ni podatkov, katerega dne boja v Žužemberku je padel, Stanko Erjavec, rojen 1921 v Tlake, Šmarje-Sap, občina Grosuplje; ni podatka, katerega dne je pa-

Albin Bokal-Ljubo, borec-kurir 3. čete 3. bataljona Cankarjeve brigade, padel na Cvibljah nad Žužemberkom, pri napadu na Zafaro julija 1943. Bil je eden od treh bratov borcev Cankarjeve. Ostala dva sta vojno preživel.

del, Alojz Golja, rojen 1925 v Srednji Kanomlji, občina Idrija; v brigadi od marca 1943, padel 27. julija zadnjega dne napada na Žužemberk. Leopold Gnezda, rojen 1923 v Gornji Kanomlji, občina Idrija, v Cankarjevi od marca 1943, ni podatkov, katerega dne napada je padel. Karel Kovačič, borec 3. čete 3. bataljona, rojen 1916 v Gradcu, občina Črnomelj, v Cankarjevi brigadi od ustanovitve, padel 27. 7. 1943., zadnjega dne napada na Žužemberk Jože Miklavčič, rojen 1908 v Dobravi, občina Nova Gorica; v Cankarjevi brigadi od marca 1943, padel prvega dne bojev, to je 24. 7. 1943. Matevž Novak-Matko, namestnik političnega komisarja čete, rojen 1905 v Jami pri Mavčičih, občina Kranj; v brigadi od ustanovitve, padel 26. 7. 1943, kot mesto smrti navedeno sicer Vrh-trebnje, vendar tedaj nobene brigadne enote ni bilo tam. Jakob Pantar, komandir čete, rojen 1901 v Noyem Kotu, Kočevje; padel v Žužemberku, verjetno za posledicami ran šele 28. 7. 1943, bil je borec brigade od njene ustanovitve. Jože Pečanec, borec 2. čete 1. bataljona, rojen 1923 na Gradniku, občina Metli-

Hinko Bajuk-Hinko, kurir 1. bataljona Cankarjeve, še eden od ranjenih borcev na Zafari 25. 7. 1943.

ka, padel 25. julija 1943. Pod Zafaro ga je videl mrtvega, zadetega od drobcev min, bataljonski kurir Hinko Bajuk, ki ga je pot vodila mimo. Pečanec je bil borec Cankarjeve od decembra 1942. Neznan kurir 1. bataljona, ki je umrl drugi dan bojev, to je 25. julija. Zadel ga je strel iz Zafare v trebuh, ko je šel kot kurir po nezaščiteni poti iz Zgoranje Zafare. O njem piše tudi Janez Vipotnik v spominskih reportaži »Za Žužemberk«.

Mogoče je še nekaj borcev Cankarjeve, ki so padli ob napadu na Žužemberk, vendar jih ob preučevanju kartoteke ni bilo mogoče odkriti. Prav lahko, da so o njih podatki nepopolni ali da je naveden netočen čas in kraj njihove smrti, morda so umrli pri transportu v bolnico ali v bolnici. Za številne borce so sicer iz bolnic sporočili, da so kasneje umrli, vendar ne tudi, kdaj so bili ranjeni. Glede na to, da je tudi za Cankarjevo bilo pri oceni njenih izgub upoštevano podobno kakor za Gubčeva, da je imela tudi 6 pogrešanih, se je pri pregledu kartoteke poskušalo odkriti morebitno pogrešane borce. Vendar o tem ni prav nobenih virov in tudi ne dokazov, da jih je bilo toliko oziroma, da je kdo bil pogrešan.

(nadaljevanje in konec v naslednji številki)

Gustav Ajdič

Na vročem nebu nad Sarajevom

(nadaljevanje in konec)

Že povsem na koncu grebena omenjene 1600 metrov visoke planine sem dosegel potrebno višino, ki mi je omogočila varen preskok. Nelagodnost, ki me je spremljala ves čas napada na Sarajevo, je popolnoma popustila, kljub temu da je bil pred menoj še dobršen del poti nazaj, ki sem jo moral sam, brez varovalnega spremstva, obvladati. Predal sem se preučevanju zračne poti in še na misel mi ni prišlo, da bom moral, preden bom pristal na letališču, še enkrat sodelovati pri napadu na mesto. Pazljivo sem opazoval obzorje in spremljal zemljišče pod seboj. Zadovoljno sem poslušal enakomerno brnenje močnega motorja in večkrat pomislil na to, kam so se porazgubili kolegi iz skupine. Nisem slutil, da so enega od naših »sneli« vztrajni sovražni topničarji.

Ko se je namreč po opravljenem napadu na cilj moj levi, torej tretji po vrsti, pilot v skupini pričel naglo dvigati nad mesto, se je v njegovem letalu poškodovale hladilnik za motorno olje. Najbrž je prekmalu odprl posebno jekleno zaščitno dvanajst milimetrov debelo loputo, ki je ob napadu varovala hladilnik pred poškodbami. Med satje le-tega je tako najbrž priletel kakšen drobec granate ali pa celo strojni naboj, in motor je ostal brez potrebnega maziva. Stroj se je nepričakovano zaustavil. K sreči ni prišlo do požara v letalu že v zraku. Sicer pa je treba omeniti, da je imelo letalo IL-2, ali »gorbati«, kakor so ga imenovali sovjetski letalci, tudi zelo močan iz posebnega jekla narejen oklep, ki je varoval motor in kabino letala pred mehaničnimi poškodbami. Tudi stekla na ka-

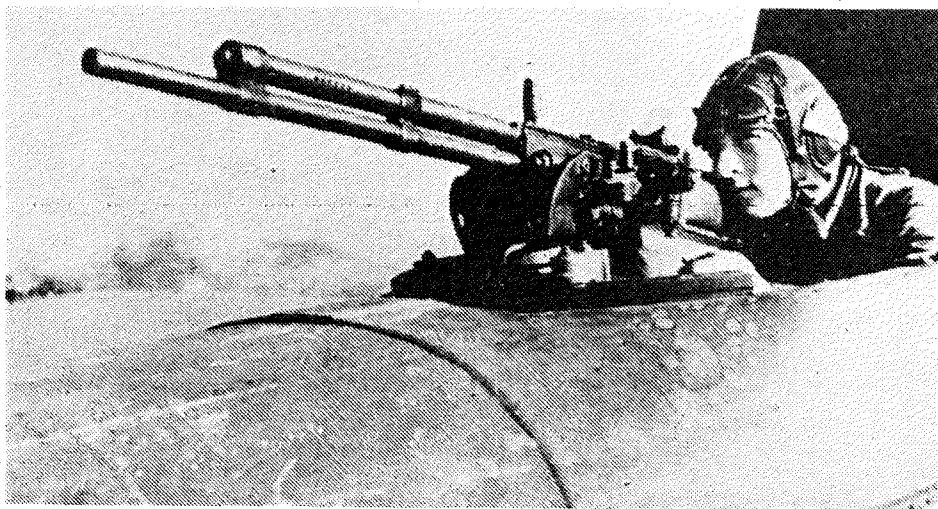
bini, debela 50 milimetrov, so bila neprebojna; pilot se je torej lahko počutil popolnoma varnega, čeprav je letel skozi zavese strojničnega ali pa ognja iz pušk.

Ko že omenjamo pogošena sovjetskega pilota, naj zapišem, da se je le-ta po okvari moral reševati iz zagate, kakor je znal in mogel. Reševanje s padalom ni bilo primerno, saj bi ga zanesljivo ustrelili z zadetkom iz strojnice ali puške, še preden bi prispel do zemlje. Odločil se je za prisilni pristank z neizvlečenim podvozjem, torej na »trebuh«. To je bil pri tem tipu letala najzanesljivejši pristank v primeru, da je prenehal delovati motor. Višina, na kateri se je zaustavil motor, je sovjetskemu pilotu omogočila pristank ravno na ravnici pri Mojmilu (to je v bližini današnjega letališča na Butmiru). Pri pristanku si je pilot zlomil samo roko, mtem ko jo je strelec odnesel brez poškodb. Prisilni pristank so spremljali vojaki »wermahta« in tudi črnogledi »ustaši«. Urnejši so bili Nemci, ki so se prvi znašli pri letalu, kar je bila tudi sreča za sestreljena letalca, sicer bi verjetno oba bila ob glavi. Postala sta nemška ujetnika. Pilota so odvedli v neko poljsko bolnišnico, kjer so mu obvezali roko, s strelcem pa ne vem, kaj se je zgodilo. Ob nenačrtnem in zmedenem umikanju sovražnih enot proti severu skozi dolino Bosne pa se je našemu pilotu-ujetniku posrečilo pobegniti. Po dobrih dvajsetih dneh ujetništva oziroma tavanja po terenu se je ves srečen pojavil v polku s še vedno obvezano roko.

Moj polet »domov« se je odvijal normalno. Motor je enolično godel, jaz pa sem

preletel že prvo prečno dolino in se približeval obronkom planine Romanije. Naenkrat sem v daljavi zagledal sence letal, ki so se mi približevala. Prvi hip nisem prepoznal tipa letal. Pred očmi sem zopet imel ravnokar preživeli »pekel« nad Sarajevom in kar spreletelo me je ob misli, da se mi približujejo sovražna letala. Bil sem sam, brez vsake zaščite, in zaskrbljeno sem pričakoval srečanje. Z olajšanjem sem nekaj trenutkov kasneje ugotovil, da se mi približujejo »gorbati« in to celo tisti iz mojega polka. V hipu mi je odleglo, saj je to bila že druga skupina, ki je za nami poletela z našega letališča. Šele po številkah na trupih sem se zavedel svoje zmote. Z naglim zavojem sem jim pričel slediti in se jim končno kot zadnji, zopet četrti, priključil v skupino.

Dokaj hitro smo prispeli nad Sarajevo, nad katerim so se pričeli zopet pojavljati grozeči črni oblaki. Sovražni topništvo nas je vneto spremljalo kot ob prvem napadu, meni pa se kljub temu ni zdelo več tako strašno kot v prvem naletu. Vodja je bliskovito prešel v napad in ob tem aktiviral vse bombe in rakete. Verjetno se je za to odločil, ker je ugotovil, da se je od naše skupine vrnilo na letališče samo eno letalo, ki je sodelovalo v napadu. To pa je pomenilo, da je bila sovražna obramba nad mestom izredno močna in se ji ni veljalo izpostavljati. Tudi jaz sem kot zadnji v skupini prešel v napad in s poslednjimi naboji tolkel po mestu iz topov in strojnic. Sedaj se mi ni bilo potrebno več bati sovražnih lovcev, saj sem imel zanesljivo obrambo ostalih treh naših letal.

Zračni strelec na letalu IL-2.

V nizkem preletu mesta smo se oddaljevali s povečano hitrostjo proti sarajevskemu polju. V blagem levem, nato pa v desnem zavoju smo se dvigali v smeri našega letališča.

Ko so na letališču v daljavi opazili približevanje letal, si niso znali razložiti dejstva, da se vračajo štiri letala. Razpravljali in ugibali so o tem, kdo se je od letalcev iz prve skupine priključil prihajajoči drugi skupini. Zgodilo se je namreč nekaj nenavadnega.

Po odletu druge skupine na bojno nalogo je v enem od letal začel pešati motor in pilot se je vrnil na letališče z neopravljeno nalogo. Ker so se sedaj vračali štiri letala, bilo logično, da se je moralo k skupini priključiti eno od letal iz prve skupine. Kdo je torej tisti, ki se danes ni vrnil z bombardiranja? Uganka je bila rešena, ko smo preleteli letališče in je bilo mogoče prebrati številke na letalih. Iz boja se ni vrnil sovjetski pilot »mlajši lajtenant« iz Borovika, o katerega usodi ni nihče vedel ničesar povedati.

Po ustaljenem vrstnem redu in proceduri smo začeli pristajati. Pri tem niti jaz niti vodja skupine nisva razmišljala o tem, da bi moral imeti jaz prednost pri pristajanju. Letel sem namreč precej dalj časa kot drugi iz skupine; zaradi tega mi je ostalo v rezervoarju tudi znatno manj goriva. Ko sem izstopil iz kabine, so pričela deževati najrazličnejša vprašanja. Tovariša Smoliča, komandirja moje eskadrilje in vodjo moje skupine, je najbolj zanimalo, kje sem se tako dolgo

zadrževal po opravljenem napadu. V resnici pa je bil, menim, tedaj on le veliko hitrejši pri odletu s prizorišča napada, kot je bila navada. Verjetno tudi njemu res ni bilo posebno prijetno zadrževati se dlje časa na vročem nebu nad Sarajevom! Seveda pa sem bil deležen tudi upravičene kritike, ki pa sem jo kajpak z lahkoto prenesel. Pomembneje je bilo zame to, da sem se vrnil na letališče živ. Manjše poškodbe na letalu pa so bile priče, da so bili resnično deležni silovitega ognja sovražnih branilcev mesta.

Kakšni občutki so nad Sarajevom obhajali mojega mladega, komaj sedemnajstletnega strelca, ki je tedaj prvič, krstno, poletel, pa mi je pripovedoval ob koncu vojne na operativnem letališču v Madžarski.

»V trenutku, ko smo nadleteli območje Sarajeva in sem videl, s kakšno silovitostjo in kako neusmiljeno bruha topništvo svoj ogenj na naša letala, sem s strahom izpustil iz rok svojo težko strojnico in se brez razmišljanja potegnil v dno kabine. Sključen sem pričakoval, kaj se bo zgodilo z nama. Zaradi silovitega menevriranja letala mi je postalo še slabo in ves čas letenja nad mestom sem pričakoval, da bova začela padati proti zemlji. Strah mi je nekoliko popustil, ko nisem več slišal tako gostih detonacij okoli letala in ko sem zagledal čistejše nebo.« Po srečni vrnitvi na naše letališče s tako izjavo moj mladi spremljevalec seveda ni smel na dan, čeprav sem ugotovil, da je zlezal iz

kabine brez kaplje krvi v obrazu.

Ko sem nekaj let po vojni uradno obiskal letališče v Rajlovcu, ki nisem mogel kaj, da se ne bi zaustavil tudi na ranžirnem železniškem kolodvoru Alipašin most, nekdanjem cilju mojega zračnega napada. Na kolodvoru seveda ni bilo več nobenih sledov preteklih vojne, pač pa sem izven območja tirov, pod bregom zasledil dva kraterja – sledi letalskih bomb. Radovednost me je prignala, da sem se vrnil na kolodvor in mimogrede povprašal nekega starejšega železničarja o tem, če je bila v času vojne postaja kdaj bombardirana. V pogovor se je vmešalo še nekaj železničarjev, ki so mi pojasnjevali, da je bilo nekaj zračnih napadov, da pa je bil zadnji tik pred osvoboditvijo Sarajeva. Vedeli so, povedali, da je postaja precej nizko preletelo eno samo letalo, ki je odvrlo nekaj bomb, od katerih sta samo dve padli med tire na postaji.

Nisem izdal, da sem omenjeno letalo vodil jaz. Kasneje sem raznišljal o še vedno vidnih sledovih mojega tedanjega bojevanja in o tem, da sem se kljub začetništvu in brez izkušenj srečno rešil iz zagate, ki bi me prav lahko stala življenje. In čeprav sem imel pri napadu najboljši namen in vročo željo, da bi sovražnika čimbolj prizadel, se mi to zaradi premajhnih izkušenj ni posrečilo. Priznam: nisem se najbolje odrezal, kajti samo dva zadetka v cilj, dva pa v »boj na brdo«, to ni bil kdove kakšen uspeh...

Njeno ilegalno ime: Urška

Micka Kokalj-Urška je doma iz Delnic pri Poljanah v Poljanski dolini. Z možem Jožetom in tremi majhnimi sinovi je leta 1937 prišla na Selo pri Žirovnici. Mickini polbratje so sodelovali v Poljanski vstaji leta 1941. Štirje so padli kot borci NOV: Jože, Janez, Pavel in Franc. Polbrat Anton Peternel-Igor je bil član pokrajinskega odbora OF za Gorenjsko.

Februarja 1944. leta so gestapovci Micko aretirali in hudo mučili. Iz strahu, da ne bo vzdržala, sta tisto noč njen mož Jože in vaški aktivist Janček Dežman odšla k partizanom. Aktivisti OF ni-

so vedeli, kako bi zvedeli, zakaj so jo »pravzaprav zaprli. Prav tiste dni pa je iz nemške vojske prišel na dopust vaščan Slavko Vidic (zdaj živi na Toškem čelu nad Ljubljano). Aktivisti so ga nagoovorili, da je šel v nemški vojaški uniformi v Begunje in tam zaprosil za dovoljenje, da mu dovolijo pogovor s »teto« Micko Kokalj. In res so Micko pripeljali na dvorišče. Slavko je na njenem obrazu opazil sledi mučenja. Nekaj trenutkov sta bila sama in tedaj mu je Micka rekla: »Sporoči, da je najhujše že mimo, naj bodo vsi brez skrbi!«

Slavko je to povedal ilegalcem in iz strahu, da bi gestapovci zvedeli, da Micka ni njegova teta, takoj odšel v gozd k borcev NOV. Kmalu se je Micka vrnila domov. Februarja naslednjega leta pa se je udeležila konference gorenjskih aktivistk v Cerknem in tam med drugimi nagrajenkami prejela odlikovanje znak hrabrosti, izvoljena pa je bila tudi v pokrajinski odbor SPZZ za Gorenjsko.

Po prihodu iz zapore 1944. leta je spremenila ilegalno ime; do konca vojne je bila Majda.

foto in tekst: Jože Vidic

Micka Kokalj-Urška s kuclja in Slavko Vidic, Špančev, oba iz Sela pri Žirovnici

Končno bo imela tudi Jugoslavija spet svojo spominsko celico v taborišču Ravensbrück

Saj smo jo že imeli. Pred več kot desetimi leti jo je uredil arh. Vlasto Kopač, pa so nas iz uprave taborišča Ravensbrück obvestili, da je prostora, kjer so bile te muzejske celice, zalila voda in jih poškodovala. Sprva smo hotele staro celico le obnoviti, nadomestiti pokvarjene eksponate z novimi, skratka ostati pri starem načrtu. Toda uprava Ravensbrücka je želela, naj celico, ki je zdaj v drugih prostorih, opremimo popolnoma na novo, v sodobnem duhu, čes da obišče ta muzej 12 milijonov mladih na leto in tem je treba približati preteklost na moderen način, kar so storile že ostale države.

Torej smo se lotile dela. Arhitektka Majda Lajovec, ki je bila voljna prevzeti delo, smo poslale v Ravensbrück, da si ogleda že postavljene celice: francosko, avstrijsko, poljsko, rusko, norveško in druge. Vse države imajo namreč že urejene celice, le Jugoslavija in Albanija ne (!). Tovariša Lajovecva je vse celice fotografirala, da bi si v komisiji za postavitev muzeja v Ravensbrücku lažje predstavljale. Predlagala je nekaj idejnih osnutkov za ureditev. Končno smo se odločile za skulpture »Apel« kiparke Vide Jocić iz Beograda, ki predstavljajo taboriščnice, ob njih pa bo na zelo vidnem mestu tabla, na kateri bodo v slovenščini in nemščini napisani Prešernovi verzi »Žive naj vsi narodi... Tje bomo našli pot, kjer nje sinovi si prosti voljo vero in postave!« To je bil naša, vodilna misel, za to smo trpeli in v imenu tega smo upale in vzdržale!

V drugem delu celice bodo štiri granitne plošče z imeni umrlih, nekaj fotografij in

ekspozitov, pa grafika Cite Potokarjeve, ki predstavlja taboriščnice in seveda jugoslovanska zastava.

Z načrti smo torej oborožene. Kaj pa sredstva? Že dve leti se borimo zanje. Končno smo uspele nekaj dobiti – saj bi bila res sramota, če ne bi! Zal ne dovolj. Čeprav nam kiparka Vida Jocić, ki je bila sama v Auschwitzu, te skulpture odstopa bodo odlivanje, prevoz in postavitve toliko stali, da gredo pri današnjih težkih gospodarskih razmerah in predvsem pri današnji inflaciji računi v milijonske številke. Zato smo pripravile še nabiralno akcijo. Naše požrtvovalne tovarišice so napele vse sile, da bi zbrale čim več. Ko bo akcija končana, se bomo prav tu zahvalile vsem spoštovanim darovalcem in priobčile oglase, v kolikor bi to želeli.

Ob tej priložnosti pozivamo tudi vse Ravensbrückanke, naj nam pošljejo kakšne predmete, ki so jim nemara ostali iz tistih časov: spominke, pisma (originalna, naredili bomo fotokopije), kakšen kos obleke in podobno, da bodo razstavljeni v naši spominski celici. To naj nam bo v čast! (Prosimo, pošljite na naslov: ZZZB NOV Slovenije, 61000 Ljubljana, Vrtača 11, za Ravensbrück).

Pogodba za izvajanje del je podpisana. Upajmo torej, da nam bo končno le uspelo poravnati dolg do vseh tistih, ki so v Ravensbrücku in podobnih taboriščih pustile življenje in do tistih, ki so te strahote preživele.

Komisija za ureditev spominske celice v Ravensbrücku

Poslovil se je Stane Kavčič

Dne 27. marca je srčna kap pretrgala življenje Stanetu Kavčiču, enemu izmed odločnih borcev naše narodnoosvobodilne vojne in družbene revolucije.

Rodil se je v Ljubljani leta 1919, pozneje pa živel na Vrhniki in v Dolu pri Brezovici. V težkih materialnih razmerah predvojne Jugoslavije – njegova mati in oče sta bila dninarja – ni dokončal klasične gimnazije, temveč je postal lesnoindustrijski delavec. Začetek druge svetovne vojne je doživel med služenjem kadrovskega roka v bivši jugoslovanski vojski. Narodna in delavska razredna zavednost sta ga že leta 1941 potegnili v Osvobodilno fronto, isto leto pa je bil sprejet tudi v KP Jugoslavije.

Revolucijske preizkušnje so bile tista rodovitna prst, v kateri so progresivno prišle do izraza Kavčičeve osebnostne vrline: izjemna nadarjenost, bistrina duha, samorastniška neuklonljivost, smisel za organizacijo, voditeljska zmožnost. Leta 1943 je bil izvoljen za člana SNOS in AVNOJ, poglavitne zadolžitve pa so mu bile naložene, ko je postal sekretar slovenske in nato vse jugoslovanske skojevske organizacije. Po osvoboditvi je vse tja do leta 1972 – ko so mu nadaljnjo pot zaprla osebna nesoglasja z našo razvojno politiko – opravljal vrsto visokih funkcij. Bil je po vrsti organizacijski sekretar CK KPS, podpredsednik prezidija ljudske skupščine LRS,

minister v slovenski vladi, sekretar GO SZDL Slovenije, podpredsednik republiškega IS, predsednik RS ZSS, član IK CK ZKJ, poslanec republiške in dvakrat poslanec zvezne skupščine, član predsedstva CK ZKJ in naposled, od leta 1968 do 1972, predsednik slovenskega Izvršnega sveta.

Stane Kavčič je bil sugestivni govornik in človek ustvarjalnega peresa. Med drugim publicističnim delom nam je zapustil štiri knjige s skupnim naslovom Samoupravljanje. Čeprav je od njegovega odhoda v pokoj poteklo poldrugo desetletje, mnoga njegova opažanja in spoznanja – tako v teoretičnem kot v praktičnem pogledu – delujejo aktualno še danes. Ne glede na dejstvo, da je daljnega 1972. leta izstopil iz našega skupnega voza, mu moramo ob slovesu izreči zahvalo in priznanje za njegov tridesetletni revolucionarni boj.

Uredništvo TV-15 Naš tovariš

Z vojaškimi častmi so Staneta Kavčiča pokopali 3. marca na ljubljanskih Žalah. Tehtne poslovilne besede mu je spregovoril predsednik republiškega Izvršnega sveta Dušan Šinigoj. Poleg svojcev in uglednih predstavnikov slovenskega družbenopolitičnega življenja se je pogreba udeležilo veliko število Kavčičevih soborcev, prijateljev in znancev.

Borec, vojak, znanstvenik

Dolfe Vogeltnik (na desni) z generalmajorjem V. Velebitom.

V sedemdesetem letu starosti je (22. marca 1987) v Ljubljani umrl dr. Dolfe Vogeltnik, eden od organizatorjev prekomorskih brigad in

drugih prekomorskih enot NOVJ v južni Italiji, član misije NOVJ, ki je obiskala Afriko in Veliko Britanijo.

Dolfe Vogeltnik je bil rojen 8. junija 1909 na Dunaju. Njegov oče je bil učitelj.

V organizacijo OF se je vključil leta 1941 in v njej delal v povezavi z Dušanom Kraigherjem. V Ljubljani je bil v službi kot vodja matičnega registra ljudi in je veliko pomagal pri delu Osvobodilne fronte.

Maja 1942 so ga konfinirali. V konfinaciji (obsojen je bil na 5 let) je bil vse do septembra 1943, in sicer na otokih Tremiti. Tu je bil predsednik odbora OF, v kateri je sodelovalo okrog 150 Slovencev.

Zaradi svoje uspešne dejavnosti v organizaciji OF je bil novembra 1943 izvoljen za kandidata člana KPJ, v članstvo KPJ pa je bil sprejet februarja 1944. Iz otokov Tremiti je uspel s skupino somišljenikov pobegniti in je z ladjo prispel v Bari, od tam pa je odšel v Taranto, v taborišče »Pod oljkami«, kjer se je vključil v 1. prekomorsko brigado NOV Jugoslavije.

Nato je bil šef propagandnega oddelka vojne misije NOV Jugoslavije v Barju. V začetku leta 1944 je obiskoval taborišča vojnih ujetnikov v severni Afriki, v katerih so bili primorski Slovenci in istrski Hrvati, ter je veliko prispeval, da so kot prostovoljci NOV Jugoslavije prišli v domovino in se vključili v bojne enote naše armade.

S činom majorja je bil nekaj časa član vojne misije NOVJ v Londonu in je veliko prispeval, da so se Slovenci, ki so kot nekdanji prisilni mobiliziranci v nemško vojsko prišli v angleško ujetništvo, odločili za vstop v NOVJ ter prispeli v prekomorske brigade.

Kot eden najpomembnejših jugoslovanskih strokovnjakov za statistiko (dokončal je pravno

fakulteto in si pridobil doktorat prava) je po osvoboditvi opravljal razne pomembne naloge. Bil je profesor ekonomske fakultete v Ljubljani, direktor zveznega statističnega zavoda v Beogradu, podpredsednik zvezne planske komisije, rektor univerze v Ljubljani in predsednik zveznega sveta za znanstveno delo. Napisal je več kot 40 temeljnih znanstvenih in strokovnih del ter mnogo razprav s področja statistike, demografije in politične ekonomije ter se kot mednarodno priznan strokovnjak udeležil mnogih mednarodnih kongresov in simpozijev. Za svoje revolucionarno in strokovno delo je prejel več priznanj in odlikovanj, med drugim tudi nagrado AVNOJ za leto 1979. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Albert Klun

Dušan Kapun

Umrli je nosilec partizanske spomence 1941 tovariš Dušan Kapun, rojen 1920. leta v Ljubljani. V delo OF se je vključil takoj na začetku vojne, septembra 1941 pa je vstopil v NOB. Kmalu se je vrnil nazaj v Ljubljano na ilegalno delo. Januarja 1942. so ga Italijani zaprli in poslali v internacijo v Italijo, od koder se je vrnil 1943. leta. Vstopil je v artilerijsko brigado 7. korpusa, kasneje pa je bil komisar sanitetnega prometa 4. armade. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec. Prejel je več odlikovanj.

Franc Lesjak

Franc Lesjak iz Fale je umrl novembra lani. Bil je borec 4. prekomorske brigade. V svojem kraju je bil aktiven tudi na družbenopolitičnem področju. Od njega smo se poslovili v Rušah.

Elizabeta Mirkac

V 85. letu je novembra lani umrla Elizabeta Mirkac, rojena v Vitanju, od koder se je preselila v Razbor pri Slovenj Gradcu. Med NOB je po svojih močeh pomagala partizanom, med katerimi je bil tudi njen sin. Tudi po vojni je aktivno nadaljevala svoje članstvo v borcevski organizaciji.

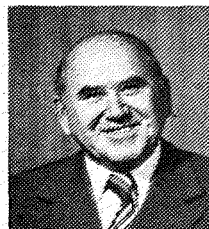
Jože Gornik

V Jurjevici smo se poslovili od borca in aktivista Jožeta Gornika, rojenega 1914. leta v Kotu pri Ribnici. Že 1942. leta je de-

Franc Kajbič

Na zagorskem pokopališču smo se novembra lani poslovili od Franca Kajbiča iz Sela pri Zagorju. Leta 1944 je vstopil v NOV. V krajevni organizaciji ZB Selo Kotredž je bil več let aktiven član upravnega odbora.

Milan Učman

Na Blejski Dobravi na Jesenicah smo se januarja poslovili od Milana Učmana. Ro-

dil se je v Vavti vasi pri Novem mestu pred tridesetimi leti. Po osnovni šoli se je zaposlil v Črnomlju. Po italijanski okupaciji se je priključil aktivistom, ki so sodelovali s partizani. Leta 1943 je postal borec črnomeljskega odreda, kasneje pa Levstikove brigade. Bil je težko ranjen. Zdravil se je v Italiji. V domovino se je vrnil s prekomorskimi brigadami. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in z redom za slug za narod. Po vojni si je na Jesenicah ustvaril družino in se zaposlil v železarni.

Rozalija Cilenšek

V 83. letu je oktobra lani umrla Rozalija Cilenšek iz Potoške vasi pri Zagorju. Njen

dom je bil zatočišče partizanov, pri njej so se hranili, zdravili in imeli zvezo za odhod v partizane. Odlikovana je z medaljo zaslug za narod.

Ilija Pepić

V Piranu smo se januarja poslovili od Ilije Pepića. Rodil se je 1927. leta v Podgorici, v sedanjem Titogradu. V začetku 1943. se je priključil alban-skim partizanom Tirske brigade. Kmalu je bil premeščen v 6. črnogorsko brigado. Po vojni leta 1947. se je naselil v Piranu. Bil je rezervni vojaški starešina in odlikovan z ordenom za hrabrost in z medaljo za slug za narod 2. stopnje.

Jernej Kapla

Avgusta lani je umrl Jernej Kapla, rojen 1899. leta. Bil je borec Kamniško-zasavskega odreda, kasneje pa komandir kurirske postaje. Po vojni je bil prvi predsednik občine in aktivni delavec v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge je bil trikrat odlikovan.

Jože Kraljič

Veliko prežgodaž smo se poslovili od krajana in aktivista NOG Jožeta Kraljiča iz Bistrice pri Rušah. Rodil se je 1920. leta v Vrtišincu v Medjimurju. V vrste aktivistov NOG se je vključil na domačem terenu okoli Škovca. Leta 1944 je postal kurir. Januarja 1945 je padel

v sovražnikovo zasedo. Interniran je bil v taborišče Brück ob Muri, kjer je bil do osvoboditve. Po vojni je bil v številnih mladinskih delovnih brigadah, nato pa aktivno delal v svoji KS. Odlikovan je bil z ordenom dela s srebrnim vencem.

Franciška Lučki

Umrli je članica vojaških vojnih invalidov Tržič Franciška Lučki. Rodila se je 1906. leta. Takoj po okupaciji je začela pomagati pri organizaciji NOG. Leta 1942 jo je okupator skupaj s sinom in možem odpeljal v koncentracijsko taborišče v Nemčijo. Leta 1944 so se vrnil domov, mož je odšel v partizane, od koder se ni več vrnil.

Književniki, udeleženci NOB

Tone Seliškar

Ob 90-letnici rojstva

Pesnik, pripovednik, novinar, urednik, prevajalec in vzgojitelj Tone Seliškar se je rodil 1. aprila 1897 v Ljubljani, kjer je tudi umrl 10. avgusta 1969 v trinsedemdesetem letu starosti.

Izhaja iz obrtniške družine: oče je bil ključavničar i strojevodja. Po končanem učiteljsku je služboval kot učitelj v Dramljah pri Celju, v Prežinu nad Štorami, v Trbovljah, na Reki pri Laškem, v Cerkljah ob Krki in v meščanski šoli na Prulah v Ljubljani. Tam je zdaj po njem osnovna šola tudi poimenovana.

Pesnikovati je začel že kot učiteljskičnik. Po prvi vojni je presenetil s pesniško zbirko Trbovlje (1923). V njej je z obtožujočimi pesniškimi podobami razkril trpljenje delavskega razreda, zlasti rudarjev v trboveljski dolini in njihovo bedno življenje. Zaradi sodelovanja v jugoslovanski socialni antologiji Knjiga drugova, je bil nekaj časa zaprt v Veliki Kikindi. Leta 1937 je izdal svojo drugo pesniško zbirko Pesmi pričakovanja.

Ob okupaciji se je najprej vojskoval v jugoslovanski vojski, po vrnitvi v Ljubljano pa ga je povezal z Osvobodilno fronto Prežihov Voranc. Na prvem ilegalnem kulturnem plenumu v Slovenski matici so ga izvolili v ožji akcijski odbor, ki je bil povezan z zaupniki na umetniških ustanovah, znanstve-

nih institucijah in na vseh šolah do uiverze. Delo tega odbora je v pozni jeseni 1941 in čez zimo 1941/42 dozorevalo v vse širše pritegovanje in vključevanje kulturnih delavcev v okvir Osvobodilne fronte. In ravno kulturni delavci so imeli v Osvobodilni fronti še posebne naloge. Seliškar jih je tedaj označil takole: »Boj proti vsakršnemu sodelovanju z okupatorjem! Boj proti okupatorjevi kulturi, ki nam jo je tako kriče vsiljeval, in s tem boj proti potujčevanju. Boj proti vsem, ki hočejo žeti na kulturnem polju osebno slavo, medtem ko se naše ljudstvo bori za svobodo! To so bile poleg oboroženega boja glavna bojna gesla in iz njih se je rodil kulturni molk!«

Malo pred zlomom Italije je plenum kulturnih delavcev OF sklenil izdajati v Ljubljani literarno revijo. Edina številka te revije je izšla julija 1943 z naslovom Setev. Uredila sta jo Matej Bor in Tone Seliskar, na pisalni stroj pa jo je natipkala v 60 izvodih Mira Pucova. Naslednjo številko je zavrli in nato onemogočili množičen odhod kulturnih delavcev po italijanski kapitulaciji, v partizane.

Seliškar je v tej edini številki Setve natisnil svoje prve pesmi: Zdravica, Pismo Kerinovi materi in Pesem slovenskih brigad.

V okupirani Ljubljani je napisal pesmi za celo zbirko, ki ji je dal naslov »Lirika za

Nikolaj Pirnat: Tone Seliskar

žico" in se podpisal kot Janez Svobodnik, vendar do njene izdaje ni prišlo. Pesmi je ilegalno pošiljal po kurirjih in železničarjih na osvobodjeno partizansko ozemlje. Tam so jih deklamirali kot budnice na mitingih in na političnih urah, žal pa se je večina njegovih partizanskih pesmi izgubila.

V partizanih se je Seliškar na sploh posvetil propagandnemu in kulturnemu delu: bil je pobudnik organiziranega kulturnega dela v brigadah. Vodil je propagandni oddelek v Cankarjevi brigadi in enak oddelek v 18. diviziji, kjer je urejal list »Naša pest«. V diviziji je urejal tudi vestnik Glas osemnajste, enega najživahnnejših partizanskih listov.

V Naši pesti je od jeseni 1943 objavljala reportaže, v katerih je opisoval pota in boje svoje vojaške enote. De-

loma jih je nadaljeval v Novicah. Ko jih je po vojni ponatisnil, je knjigo naslovil Zmagali bomo (1947). Seliškarjeve partizanske reportaže kažejo avtorjevo novinarsko-reportersko spretost. Ta spretost se odraža tudi v Seliškarjevem najdaljšem leposlovnem besedilu, ki je nastalo v partizanih, romanu Tovariši, s prvotnim naslovom Partizan Peter. Pisal ga je v presledkih od novembra 1943, ga nadaljeval med pohodi in boji 18. divizije v Gorskem kotaru in ga dokončal v zadnjih mesecih leta 1944 v Muhi vasi nad Kolpo. Roman je bil od vsega začetka namenjen mladim bralcem.

Sliškar sodi med tiste partizanske pesnike, ki so v tesnem sodelovanju s partizanskimi skladatelji Kozino, Pahorjem in Pirnikom ustvarili pesmi, ki jih je slovensko ljudstvo med vojno posvojilo. Njegove pesmi Na jurši, Pesem slovenske mladine, Zdravica, Dolga miza, javor bel in Žalostinka žrtvam, so postale narodne pesmi...

Literarna zgodovina ga uvršča med književnike socialne stvarnosti in duhovnega preroda družbe. V socialnih pesmih je čustveno in izrazno razgiban opisovalec proletarskega življenja, v ljubzenskih pesmih pa nebrzdan izpovedovalec telesne čutnosti (Pesmi iz cikla

Eros). Seliškar stoji v obdobju med obema vojnama kot glasnik delavskega razreda in kot naš prvi delavski pesnik in socialni pripovednik. (S. Janež).

V zapisu »Zakaj sem postal socialni pesnik?« (Jezik in slovnost 1958/59) je Seliskar izpovedal: »Za kapitalizem sem bil brezpraven kakor delavec-proletarec. Zato sem potisnil svoje osebne tegobe na dno svojega srca in sem postal glasnik delovnih množic, ki so si krčile pot iz ponižanja in zatiranja k lepšemu življenju. Z osvoboditvijo je bila moja pesniška sila poštena. Moj pesniški izraz, ki mu je bila vsebina izkoriščanje, ponižanje in razžaljenje človek, ni več prikladen za novega, svobodnega človeka in njegovo življenjsko vsebino«.

Viktor Smolej je zapisal, da je Seliškar, ki je z umetniško besedo spremljal pot slovenskega delovnega ljudstva skozi boje do zmage, videl uresničeno, kar je v svojih verzih opeval; zato je lahko umolknil. Vendar je pisal dalje kot pripovednik.

(Prozna dela: družbeni roman *Nasedli brod*, 1932; povest *Hiša brez oken*, 1933; *Roke Andreja Podlipnika*, 1937... Reportaže s pohodov 18. divizije *Zmagali bomo*, 1946; roman *Tržaška cesta*, 1947; avtobiografski roman *Noč in svitanja*, 1964. In druga...)

Tretje, zelo obsežno in pomembno področje njegovega pisanja je mladinska proza. Z njo se je uvrstil med naše boljše mladinske pisatelje.

Njegova najbolj priljubljena predvojna mladinska povest je Rudi (1929), ki sliko usodo proletarskega otroka – izumitelja. Bratovščina sinjega galeba (1936) je napeta zgodba o dečkih, sinovih siromašnih dalmatinskih ribičev v boju s tihotapci in roparji. V Tovariših (1946) je ustvaril roman o slovenski partizanski brigadi in dečku Pavlu-sinu brigade.

Knjiga Mule (1948) je zbirka povesti o partizanskih mulah in odnosih med živalmi in ljudmi. Liščki (1950) so otroške zgodbe o partizanih in živalih. Dogajanje v Dedku Somu (1953) se odvija v kraljestvu rib in opisuje večni boj med dobrim in zlom. Roman Posadka brez ladje (1956) slika dogodke od prvih dni narodnoosvobodilne vojne do ustanovitve partizanske mornarice.

Posebno se je povojnemu mlademu rodu bralcev priljubila njegova knjiga o partizanskih mulah. Pisatelj je vsako žival obdaril s posebnim značajem in krepostmi, pa tudi s skupno hibo, trmo. Naslikal je tudi njihove vodnike, mulovodce. Knjiga je polna sproščujočega humora in hudomušnosti.

Dušan Mevlja

Moji spomini na Toneta Seliškarja

S Seliškarjem sva se v partizanih srečevala, kadar je obiskoval tehniko Cankarjeve brigade, ki jo je vodil njegov sin Črt Seliškar. Njegovi obiski so bili za nas člane tehnike izredno dragoceni, saj nas je kot izkušen književnik in revolucionar vzgajal literarno in novinarsko in tudi praktično pomagal urejati naše liste. Pisal je za našo brigadno kulturno skupino aktualne skeče, s katerimi smo nastopali med doljenjskimi in suhokrajinskimi kmeti. Dobro se spominjam, kako smo igrali njegov pikri kontrablogardistični skeč v Radohovi vasi. Nastopali smo na lojtskem vozu, ki smo ga prislonili k zidu hiše. Naredili smo »rampo« iz lojenk, ki smo jih izrezali iz repe. Igral sem belogardista z dolgo francosko puško na rami, na glavi sem nosil baretko s mrtvaško glavo. Že kontrast med mojo majhno postavo in tisto rogovilasto puško je bil smešen.

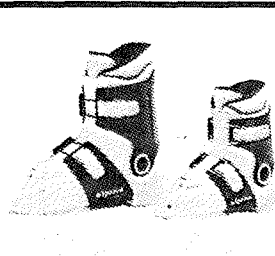
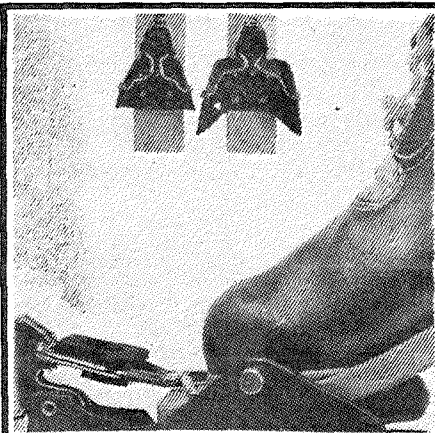
Na nočnih pohodih sva se pogovarjala o literaturi, tudi o njegovi; spodbujal me je, naj pišem pesmi in skeče. Znal je prisluhniti sočloveku...

D. M.

**KRIŽANKA
ZA RAZVEDRILO**

alpina®

GLAVNA ASTRONOM. URA V ZVE- ZDARNAH	CEPINOV OKEL	VELIK GORSKI VRH	FRANC. PLEMISKI NASLOV	PRED- VALKE IRAKA	CHARLES NODIER	SUBOTICA		VULKAN NA HAVA- JIH (MAUNA)	REKA SKOZI FIRENCE	PETER SELLERS		JEZIK ČRNCEV BANTU	BREZREPA NOVO- ZELAND. PTICA	PRVI RIM. ZALOŽNIK
						VAŠTE				TELIČKA				
						NARKOT. SREDSTVO ZASTOP- STVO				APNENEC IKRAVEC				
					OTOK OB ŠKOTSKE GENOTIP					ZNAČAJ TONE TOMŠIC				
		PTIČ PO- TAPLJAC						VELIK SNOP OMLATENE SLAME				IVAN KRILOV		
		MARJAN KRALJ										JUŽNOAM. GLODAVEC		
	ŽENSKO IME						VEZNIK	AFRIŠKA DRŽAVA	ALKALOID V ČAJU PRIKAZEN				IZBRANO OBLEČEN MOŠKI	OVIDA, ZAPREKA
	PEVEC DIKLIC	MESTO V NOTRANJE DALMACIJE IRSKE				INDUSTR. MONTAŽNO PODJETJE BODIKA				MESTO V NORMAN- DIJI				
			NEOBRT MOŠKI							MOZOLJA- VICA	UGASEL VULKAN V OBLIKU LIJAKE	POD		
		RADIKAL ETANA TOMISLAV NERALIC				LITERAT O'FLAHERTY KOPANJE						DEL ŽIVAL- SKEGA TELESA		
			ŽENSKE, KI GOVORI IJEKAV- SCINO									ČELNI JAREM		
			NEKOVINI									NAŠ LE- TALSKI PREVOZ- NIK		
												PLESALKA PAVLOVA		

Kakšne naloge čakajo ZRVS v prihodnjih mesecih?

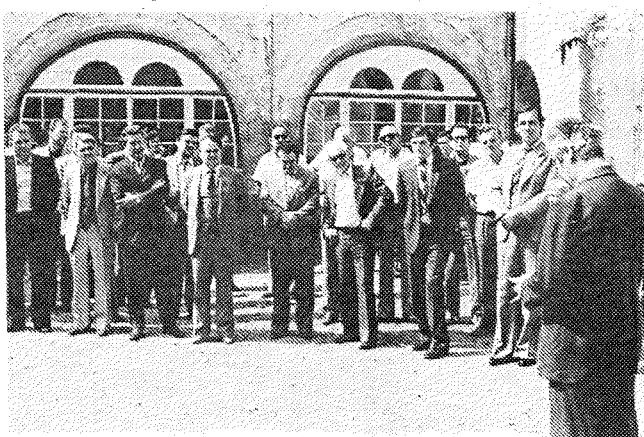
V znamenju jubileja

V prihodnjih treh mesecih čaka organizacije zveze rezervnih vojaških starešin precej nalog in dela. Po nekaterih občinskih organizacijah morajo do srede aprila izpeljati redne letne konference, saj bo 24. aprila zasedala republiška konferenca ZRVS Slovenije. Na njej bodo veliko pozornosti namenili poročilu o delu organizacije v minulem obdobju in seveda sprejeli naloge za prihodnje obdobje. Kot je že nekaj let navada, pa bo imela konferenca tudi tematski del, na katerem bodo delegati razpravljali o mestu, vlogi in pomenu krajevnih organizacij ZRVS Slovenije. Na njej bodo veliko pozornosti namenili poročilu o delu organizacije v minulem obdobju in seveda sprejeli naloge za prihodnje obdobje. Kot je že nekaj let navada, pa bo imela konferenca tudi tematski del, na katerem bodo delegati razpravljali o mestu, vlogi in pomenu krajevnih organizacij ZRVS za okolje, v katerem deluje.

Druga pomembna dejavnost v zvezi rezervnih voja-

ških starešin je usposabljanje in izobraževanje članov. V vojaško-strokovnem usposabljanju tečejo predavanja na temo zaledne oskrbe, ki je pomembna za vse rezervne starešine. V nekaterih občinah imajo tudi specialistično usposabljanje. Tako so v Murski Soboti pripravili specialistično urjenje za zdrav-

nike. Usposabljanje traja dva dni in sicer je prvi dan namenjen teoretični obdelavi, drugi dan pa bodo zdravniki praktično preizkusili, kaj novega so se naučili na predavanjih. Podobna specialistična usposabljanja bodo pripravili tudi v Celju in verjetno še kje drugje. Zelo zanimiva pa bodo predavanja o

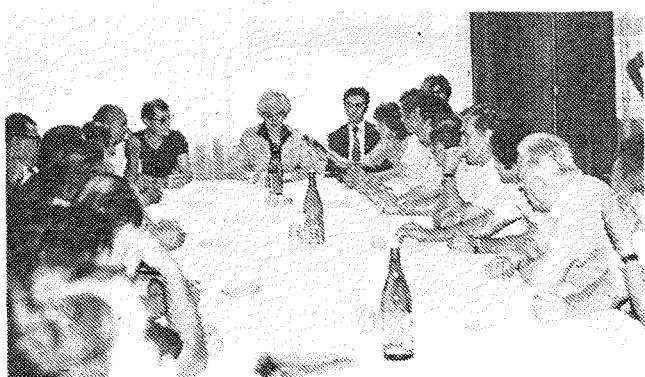

Proslava ob trideseti obletnici ustanovitve ZRVS Jugoslavije je bila v Črnomlju, kjer so si udeleženci ogledali tudi razstavo o vojaškem šolstvu med NOB. Letos pa bo proslava v Domu španskih borcev v Ljubljani.

vojni zvezd. Na to temo pripravljajo revija Naša obramba ob pomoči televizije Ljubljana kaseto, ki bo prav gotovo zelo zanimiva in bo popestrila suhoparno predavanje. Ta kaseto pa sodi tudi v posodabljanje usposabljanja članov ZRVS.

Letos mineva tudi petindeset let od ustanovitve zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Osrednja republiška prireditelj ob tej obletnici bo 24. aprila letos, po zasedanju republiške konference ZRVS. Po občinah pa bodo obeležili obletnico ustanovitve ZRVS skupaj z drugimi praznovanji ali pa v okviru prireditelj ob letošnjem dnevu JLA.

Letošnje – sedemnajsto srečanje – rezervnih vojaških starešin Jugoslavije bo v Makedoniji, osrednja prireditelj pa bo v Mavrovu. Tako, kot vsa leta doslej, se bo v Mavrovem zbralo skoraj tisoč rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije. Prireditelj pa se jim bodo pridružili naši oboroženih sil, mladina, delovni ljudje in občani ter nekdanji borci. Delegacije posameznih republiških konferenc bodo obiskale nekatere makedonske občine, kjer se bodo seznanile z delom in življenjem

Med obiskom v posameznih občinah obiščejo delegacije iz drugih republik tudi delovne organizacije. Na posnetku je del slovenske delegacije, ki se je udeležila srečanja Bratstvo in enotnost v Vojvodini, med pogovorom z vodilnimi delavci cementarne v Beočinu.

njihovih prebivalcev. Vendar pa to srečanje ne bo zgolj manifestativno, saj pripravljajo organizatorji posvetovanje o uresničevanju vloge ZRVS v praksi političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Delegati posameznih republiških konferenc pa bodo pripravili koreferate k tej temi. Slovenija naj bi obdelala mesto in vlogo krajevnih konferenc ZRVS pri uresničevanju nalog SLO in DS v krajevni skupnosti. Prav gotovo bo ta dokument dobro narejen, saj bo tematska razprava na letni konferenci dala številne ugotovitve in koristne napotke.

Del delegacije slovenskih rezervnih vojaških starešin bo med bivanjem v Makedoniji obiskal Skopje, del pa občino katere ime bo znano še ta mesec. Sicer pa bo v slovenski delegaciji osemdeset članov. Iz vsake občinske konference bo en član, svoje predstavnike pa bodo imeli tudi mestna in obalna konferenca ZRVS ter republiška konferenca ZRVS Slovenije. V tej delegaciji pa bodo prav gotovo tudi predstavniki sredstev javnega obveščanja.

B. K.

S programske konference ZRVS Ljubljana Šiška

Vsebinskim oblikam nasproti

Konec prejšnjega meseca je bila letna programska konferenca ZRVS Ljubljana Šiška, ki so se je poleg delegatov udeležili tudi številni družbenopolitični delavci občine in mesta Ljubljane, med njimi predsednik RK ZRVS Branko Jerkič in predsednik MK ZRVS Silvester Turk. Večji del programske konference so delegati namenili analizi opravljenega dela pri usposabljanju rezervnih vojaških starešin in pa o razmišljanju za vse manjše zanimanje, predvsem mlajših oficirjev za usposabljanje.

»Osnovni problem v naši občini je udeležba RVS na posameznih oblikah usposabljanja. Rezultati iz preteklega leta niso niti malo spodbudni. V letu 1985/86 je bila udeležba 54 odstotna, kar je za 21 odstotkov manj kot v letu 1984/85. Posebno pa je zaskrbljujoče, da se upadanje udeležbe nadaljuje

tudi v tem letu. Na to vplivajo različni vzroki: splošno družbenopolitično razpoloženje in težke gospodarske ekonomske razmere so zajele celotno družbo, kar vpliva tudi na zavest, disciplino in pripravljenost RVS na izvajanje obveznosti, med katerimi je udeležba na usposabljanju ena najbolj pomembnih; v teh razmerah je zatajila reakcija na tako obnašanje RVS. Vse več je nestrpnosti, nedelavnosti in družbenopolitične neodgovornosti tistih, ki bi morali skrbeti in se boriti, da se upadanje udeležbe na usposabljanju ustavi. Še naprej je odprt problem usposabljanja tistih RVS, ki so razporejeni v enote JLA in TO. Obsežnost, zahtevnost in večkratno pokrivanje vsebine močno vpliva predvsem na mlajše RVS, ki so že množično odsotni s posameznih oblik usposabljanja, ki jih organizira Zveza rezervnih vojaških starešin.

Pomanjkljivosti pri načrtovanju, organizaciji in izvajanju programskih nalog so tudi vplivale na odzivnost RVS, delo KO RVS na področju usposabljanja je v precejšnji meri zatajilo, zlasti v nekaterih KO RVS, ker je njihova dejavnost na splošno upadla. Nenazadnje, nagajevanje kot oblika stimuliranja RVS (napredovanja v višji čin, odlikovanja, plakete, priznanja itd.) je premalo prisotno v našem delu, kar tudi vpliva na odzivnost RVS, je v svojem poročilu med drugim poudaril Stanislav Čufer, predsednik OK ZRVS Ljubljana – Šiška.

Poleg naštetih vzrokov za upadanje udeležencev na usposabljanjih je znano tudi splošno pomanjkanje časa, zlasti pri mlajših, ki si v prostem času prizadevajo čimprej zagotoviti svoj dom-družino. Mnogi od njih opravljajo še druge pomembnejše družbenopolitične naloge,

tako jim preprosto zmanjkuje časa za dodatne obremenitve. Praksa dosedanjega usposabljanja, zlasti v mnogih krajevnih skupnostih pa je tudi nemalokrat zastarela, predavanja so nezanimiva, informacije o vsem, kar naj bi zanimalo RVS, so zastarele oz. zapoznele. Način usposabljanja naj bi se v prihodnje v marsičem spremenil, z novimi metodami in pristopi. Ta način programiranja usposabljanja naj bi pritegnil več pozornosti in izboljšal udeležbo.

V drugem delu programske konference so delegati, gostje in predstavniki družbenopolitičnega življenja spregovorili o najnovejših pojavih v zvezi z Novo revijo, provokacijo s plakatom in štafeto mladosti. Najostreje so obsodili odkrito sovražno dejavnost zoper družbeno ureditev, napad na bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in narodnosti in pa poskušne razvrednotenja narodnoosvobodilnega boja in revolucije ter neprekrte želje po uvedbi večstrankarskega sistema.

Jože Čurin

Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • I

Vsako leto je več udeležencev

Na Golteh nad Mozirjem je bilo že tretje srečanje pripadnikov jugoslovanske ljudske armade, teritorialne obrambe in članov zveze rezervnih vojaških starešin. Sodelovalo je več kot sto deset udeležencev, med katerimi je bilo kar šestinpetdeset rezervnih starešin iz občine Velenje, drugi pa so bili še iz Mozirja in Radelj ob Dravi.

Nastopajoči tekmovalci so se pomerili v smuku, slalomu in streljanju. Med posamezniki je zmagal Aleš Zevart (TO Velenje) pred Borisom Kolarjem (TO Radlje ob Dravi) in Andrejem Stefanovičem (TO Mozirje). Pri ekipah pa je bila najboljša ekipa OŠTO Mozirje, pred OŠTO Radlje ob Dravi in ekipo KK ZRVS Skale.

Ob koncu so vsi udeleženci poudarili, da je bilo srečanje zelo uspešno in vsi so izrazili željo, da bi bilo prihodnje srečanje še bolj številno.

Obrambno usposabljanje delovnih ljudi

Tudi letos je upravni organ za ljudsko obrambo pripravil vrsto predavanj po krajevnih skupnostih o obrambi in zaščiti pred podtalnim delovanjem. Poleg delovnih ljudi se jih je udeležilo tudi precej rezervnih vojaških starešin, predvsem tistih, ki so

razporejeni v enotah civilne zaštite in druge civilne dolžnosti. Med predavatelji je bilo tudi devet rezervnih vojaških starešin. Udeležba na predavanjih je bila zadovoljiva, v nekaterih krajevnih skupnostih pa celo presenetljivo množična.

Dva dni bodo gostili kurirčkov torbico

Pred dnevi so se v domu borcev in mladine prvič sestali predstavniki občinske zveze prijateljev mladine, občinskega odbora ZZZ NOV, občinskega štaba TO in občinske konference ZRVS in se dogovorili o organizaciji in sprejemu kurirčkov torbice v njihovi občini. Velenjčani bodo torbico sprejeli petnajstega aprila in jo sedemnajstega aprila izročili na Gneču vrstnikom iz mozirske občine.

Ob tem bodo v velenjski občini tri večje prireditve. Prvi dan bivanja torbice pri njih bo slovesno na Encelnovem vrhu, drugi dan v Topolšici in seveda ob izročitvi Mozirčanom. Ves čas bivanja v občini Velenje bodo pionirji s torbico spremljali oboroženi spremljevalci iz vrst pripadnikov centra za zveze, rezervnih vojaških starešin in borcev NOV. Sodelovali pa bodo tudi taborniki in člani radiokluba Hinko Košir.

Martin Slatinšek

Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • Iz dejavnosti OK ZRVS Velenje • Iz

Srečanje teritorialcev s šolarji

Na Lovski koči Gozdnik je bila pred nedavnim na urjenju enota teritorialne obrambe, ki so jo sestavljali vojaški-obvezniki iz štirih občin celjskega območja. Usposabljanje je potekalo na območju, ki je znano iz narodnoosvobodilnega boja. Poleg rednega vojaško-strokovnega usposabljanja in urjenja so teritorialci našli čas tudi za spoznavanje zgodovine tega območja. Tako so se povezali z občinskim odborom ZZZ NOV, osnovno šolo in skupaj pripravili skromno, a pristrčno proslavo na Jegriših. Tam je bila že leta 1941 partizanska javka. Sedmega marca 1943 je prišla na domačijo Hribarjevih na Jegriše Veličkova četa, ki se je vračala iz Letuša. Večina borcev se je napotila naprej v gozdove Gozdnika, štirje pa so ostali na domačiji. Borci niso vedeli, da jim Nemci sledijo, zato niso postavili straže. Sovražnik je to

izkoristil in jih obkolil. V neenakem boju so padli trije borci, gospodar, njegova žena in sin ter sosedov sin, rešil pa se je samo Jernej Košir.

Teritorialcem in šolski mladini je o tem dogodku govoril domačin in prvoborec Ludvik Zupanc-Ivo. Šolarji pa so pripravili tudi kulturni program.

Srečanje med šolsko mladino in teritorialci se je nadaljevalo v lovski koči, kjer so šolarji pripravili krajši program, zbrane pa je pozdravil predsednik občinskega odbora ZZZ NOV Zalec Rado Cilenšek. Predstavniki tamkajšnje krajevnne skupnosti pa so zbranim predstavili delo in življenje v njihovi KS. Ludvik Zupanc-Ivo je spregovoril in obudil spomin na nekatere dogodke v NOB.

Srečanje je izzvenelo v prijetnem ozračju, hkrati pa je potrdilo tesno povezanost naših oboroženih sil z mladino.

Franc Ježovnik

Razvitje prapora

Ena izmed nalog, ki so jo lani zadali rezervni vojaški starešine iz Dobrne, je bilo razvitje prapora njihove organizacije. V zbiralni akciji so s svojimi prispevki sodelovali vsi člani ZRVS. Krajani, krajevna skupnost, družbeno-politične organizacije v kraju in OK ZRVS Celje.

Prapor so razvili pred nedavnim, ko so proslavili triinštirideseto obletnico pohoda Štirinajste divizije in petinštrideseto obletnico ustanovitve ZRVS ter krajevni praznik.

Ob razvitju prapora je zbrane najprej pozdravil predsednik KK ZRVS Dobrna Milan Kos in v nekaj besedah opisal nastanek in razvoj zveze rezervnih vojaških starešin in njihove krajevnne organizacije. Podpredsednik KK ZRVS Dobrna Vilko Es je pripel na prapor trak z imenom njihove organizacije, trakova pa sta pripela tudi predsednika KK SZDL Dobrna Jožica Vengust in predsednik občinske konference ZRVS Celje Franc Kavka.

Milan Kos je nato izročil prapor v varstvo Hermanu Planku, ki je eden najbolj zaslužnih članov te organizacije in borec NOV.

Po Francu Kavki, ki je navzoče pozdravil v imenu OK ZRVS Celje, je spregovoril še prvi predsednik ZRVS v Dobrni Franjo Marošek.

Med pripenjanjem trakov na prapor

Sicer pa je krajevna konferenca ZRVS Dobrna tesno povezana z delom in z življenjem krajevnne skupnosti, predvsem skozi KK SZDL. Redno opravlja svoje naloge; za izobraževanje in usposabljanje članov je prejela v trajno last pokal občinske konference ZRVS Celje, ki ga podeljuje najboljši organizaciji in plaketo krajevnne skupnosti Dobrna. Tudi lani so dobili plaketo in prehodni pokal, kot najboljša organizacija ZRVS v celjski občini.

Kot poudarjajo sami rezervni vojaški starešine iz Dobrne, jih k dobremu delu vzpodbuja Titova misel, naj delajo tako, kot da bo sto let mir, pripravljajo pa se tako, kot da bo jutri vojna.

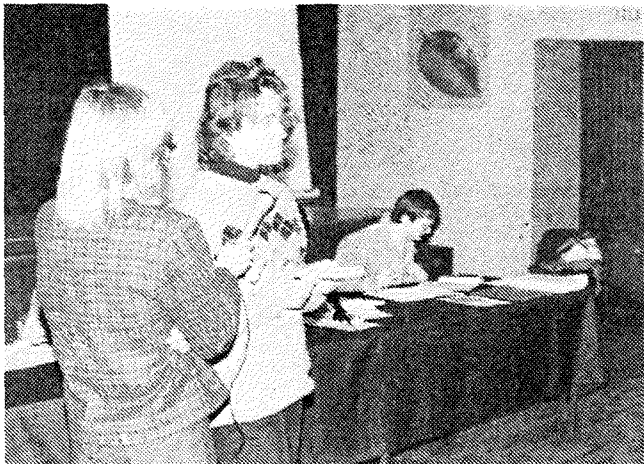
K.M.

Sporočila ob štafeti '87 Kako smo včasih nosili štafeto

V Ilirski Bistrici

Na »mladinski« okrogli mizi o odprtih ekoloških ranah, ki tarejo Primorsko, so izrekli najostrejše kritike na rovaš vseh, ki zastrupljajo Sočo, Vipavo, Pivko, Reko in druge rečne struge, vso podporo pa so dali udeleženci te javne tribune idrijskim in tolminskim varstvenikom narave, ki se borijo zoper gradnjo hidroelektrarne Dolenja Trebuša na Idriji.

Peter Nikolić

Letos je bilo že toliko razprav o Titovi štafeti in praznovanju Dneva mladosti, da je prava sramota, saj smo za postavili pravi namen.

Ob tem se spominjam nošenja Titove štafete menda v letu 1951 ali 1952. Titova štafeta je potovala po Sloveniji v mesecu aprilu, nosili pa smo jo planinci.

Opisal bom samo drobec iz te prireditve: Idrijski planinci smo šli po štafeto na Javornik nad Črnim vrhom, kamor smo prišli že v temi. Ponekod smo se gazili star sneg, vendar je bilo vreme dokaj lepo. V Pirnatovo koč na Javorniku so kmalu za nami prispeli planinci iz Postojne, ki so prinesli štafeto in jo nam izročili. Za njimi je prišla še delegacija iz Trsta, ki je prinesla svoje pozdrave tovarišu Titu. Njihove pozdrave Titu smo priložili k glavni štafeti.

Zgodaj zjutraj smo se vra-

čali v Idrijo, kjer je štafeto pričakovala velika množica Idrižčanov. Že na Javorniku nas je močil dež, ki se je kmalu sprevrgel v sneg. Iz

odnesli štafeto na vrh Blegoša. Na Blegošu so se komaj našli s škofješkimi planinci, ker je bila tema in snežni metež. Štafeta je potem po-

doline Idrije do Bevkovega vrha nad Otaležem smo po snegu gazili že do kolen. Na domačiji pri Slabetu na Bevkovem vrhu so nas že čakali cerkljanski planinci, ki so

tovala po slovenskih gorah in menda čez Pohorje. Nekje v Črni gori je nosilce štafete zasul snežni plaz. Kako so se rešili, mi ni znano. V teh krajih, kjer še ni bilo planinskih

društev, so štafeto nosili planinci JLA.

To je bil pravi pomen Titove štafete, brez razprav in iskanja »igle v senu«. Načrtovan je bil program oz. razpored nošenja in to je bilo vse. Skromna in iz lesa izdelana štafeta palica in pozdravi v njej so bili več vredni kot današnji umetniški izdelek. Izražalo je pripadnost Jugoslaviji in Titu.

Poznejše nošenje (oz. vožnja) štafete je izgubilo veliko vrednost. Ljudje so čakajoč štafeto v večini videli le drveče avtomobile. Tako so lani v Idriji improvizirali prenos štafete dobrih dvesto metrov. Ob cestah pa je bilo le malo ljudi.

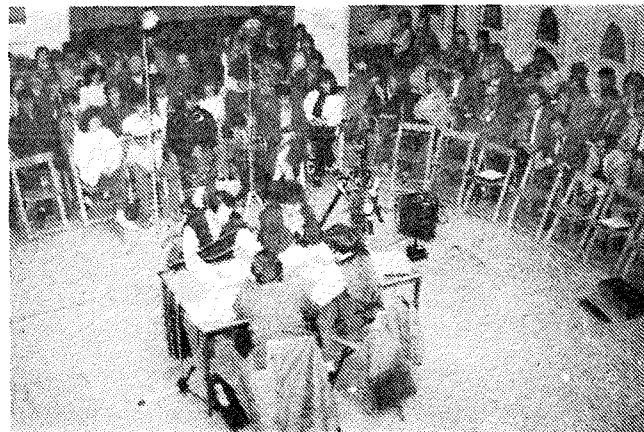
Kakšna naj bi bila danes štafeta? Vsekakor ne taka, kot je. Tita ni več. Njegov spomin je treba oboležiti drugače. Tita ni več na slavnostni tribuni, da bi jo sprejel. Mladina naj svoj praznik oboleži s proslavo, ki bo primerna današnjemu ekonomskemu stanju. **Janez Jeram**

V Murski Soboti

Vez niz prireditev ob letošnji štafeti je oznanjal drugačen pristop, kot smo ga bili vajeni prejšnja leta. Najbolj so opozorili nase: prireditev pod naslovom »Pozdrav pomladi«, pohod ekološke sekcije k Muri ter okrogla miza na temo »družbeno razslojevanje«, ki je vzbudila vsesplošno zanimanje.

Upajmo, da bo znala občinska konferenca ZSMS misli in spoznanja izrečena na tej skoraj štiri ure trajajoči javni tribuni, s pridom izrabiti.

Filip Matko

Predstavitev knjige »Slovenski narodni program« v Mariboru

V okviru marksističnega centra pri Univerzi Maribor so predstavili knjigo dr. Janka Prunka: Slovenski narodni programi. Izdalo in založilo jo je Društvo 2000 iz Ljubljane.

Gre za izdajo, ki obravnava obdobje stotih let slovenske zgodovine, za katero je značilna izrazita politična aktivnost slovenskega naroda. Slovenci smo po narodnem prepovedu, ki se začel s terozijanskimi reformami v drugi polovici 18. stoletja, stopili z letom pomladi evropskih narodov v zgodovino kot samostojen subjekt z izrazito politično voljo in dejavnostjo.

Avtor govori o programu Zedinjene Slovenije, ki ga je naš narod kot svoj prvi politični program postavil v veliki pomladi, torej leta 1848. Takrat je zaradi liberalno meščanske revolucije v Avstriji razpadel konservativni in fevdalni Metternichov režim.

Ideali programa Zedinjene Slovenije žal niso bili uresničeni. Evropsko liberalistično meščanstvo, ki je bilo takrat v vzponu, ni imelo čuta ne za socialno ne za nacionalno revolucionarnost.

Avtor v nadaljevanju svoje študije razglablja: o »taborskem gibanju, obdobju političnega razslojevanja, trilateralnem konceptu o zorenju jugoslovanske ideje, pa o državi Slovencev, Hrvatov in Srbov vse do ljudskofrontnega gibanja in Osvobodilne fronte slovenskega naroda, narodnoosvobodilnega boja in njihovih mejnikov ter osvoboditve.

V knjigi so objavljeni izbrani narodnopolitični programi.

Avtor knjige dr. Janko Prunk je zgodovinar, višji znanstveni sodelavec pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja in izredni profesor za novejšo zgodovino na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Je priznan strokovnjak za zgodovino jugoslovanskih narodov in narodnosti v 20. stoletju in za zgodovino socialističnih idejnih tokov v Evropi med dvema vojnoma.

Za predstavitev knjige Maribora nismo izbirali po naključju, kajti prav to obmejno mesto je bilo še kako tesno povezano s posameznimi preporoditeljskimi tokovi in njihovimi nosilci.

Drago Miklavc

Spominski dan na osnovni šoli Staneta Žagarja

Ob 45-letnici junaške smrti narodnega heroja Staneta Žagarja in štirinajstih soborcev v Malem Rovtu nad Crngrobom so v petek, 27. marca, priredili na osnovni šoli Staneta Žagarja v Lipnici tretji kulturni dan. Dopoldne so v šolski telovadnici izvedli občinsko tekmovanje v atletskem troboju za memorial narodnega heroja Staneta Žagarja. Popoldne so na zboru vseh učencev iz OŠ Staneta Žagarja iz Lipnice in podružnične šole iz Oviš, na priporočilo odbora skupnosti borcev Prešernove brigade, ustanovili pohodno enoto VII. SNOUB Franceta Prešerna osnovne šole Staneta Žagarja v Lipnici. Vsi učenci tvorijo bataljon s petimi četami. Za komandanta bataljona so izvolili Vesno Kranjc, za komisarja Zlata Raliča, za načelnika Barbo Rajgelj in za intendanta Judito Jerala. Mentor pohodne enote je borec NOV Prešernove brigade Ivan Štular-Ciro. Pokrovitelj (boter) prapora je Srečko Paul, ker je bil med NOB zastavonoša pionirskega odreda Kropa. Slovesne ustanovitve enote so se udeležili tudi nekateri borci Prešernove brigade in prvi komandant Pre-

šernove brigade Ivan Javor-Igor, ki je po ustanovitvi enote učencem spregovoril o pomenu ustanovljene enote ter borbenosti Prešernove brigade od ustanovitve do konca vojne, ki je v začetku maja 1945 vkorakala v Gorico. Po kratkem odmoru so se učenci pogovarjali z avtorjem Kroparske kronike NOB Janezom Šmitkom. Učencem pa je spregovoril tudi pisatelj Ivan Jan. Na zaključku praznovanja kulturnega dneva so ob 16 uri počastili 45-letnico junaške smrti narodnega heroja Staneta Žagarja in soborcev, po katerem se imenuje šola. V kulturnem programu so sodelovali godba na pihala iz Gorij, moški pevski zbor iz Kroke, učenci osnovne šole in slavnostni govornik, sekretar občinskega komiteja ZKS Radovljica Vasilij Koman, ki je opisal življenje in delo heroja Žagarja.

Na kulturni prireditvi je bila tudi hčerka Staneta Žagarja, Danica, poročena Bavcon.

Ciril Rozman

»Žebraj, pesem koroška...«

V Ravnah na Koroškem so v športni dvorani pripravili posebno svečanost: proslavili so dvajseto obletnico pevskega srečanja od Pliberka do Traberka. Nastopila sta dva pevska zbora onstran Karavank, šest pa s Koroške.

Pevski koncert je bil zelo dobro izbran. To je bila prijetna in intimna slovesnost, kjer sta še posebej prišla do izraza kakovostno petje in izbor pesmi. S te ali pa onstran jugoslovansko-avstrijske državne meje. Ob tej obletnici

so izdali almanah z uvodnimi besedami dr. Frana Sušnika: »Žubori, žebraj, pesem Koroška trka na srce, zmaguje...«

V Ravnah na Koroškem so prvič pripravili pevski koncert pred dvajsetimi leti, ob Prežihovem prazniku 18. februarja 1967. leta. Od takrat pa do današnjih dni so pripravili 104 koncerte, nastopilo je 434 zborov z 11.100 pevci. Poleg tega še vsako leto priredijo tovrstno pevsko revijo od Pliberka do

Traberka v zamejski Koroški. Tam je prav petje ena izmed najpogostejših in najpriljubljenejših izraznih oblik kulture.

S takšnimi srečanji hočejo organizatorji, pa tudi nastopajoči, dokazati, da ne glede na državno mejo naše Slovence in one v zamejski Koroški povezuje enoten kulturni prostor. Medsebojne vezi so prav prek takšnih in podobnih manifestacij postale zelo trdne. Tudi v tem se kaže vztrajanje, da v zamejski Koroški obstaja slovenska narodna manjšina. Prav gotovo, da tudi na ta način krepijo svojo narodno samozavest.

Nastopajoče in navzoče je pozdravil Ciril Zlobec, podpredsednik republiške konference SZDL Slovenije. Prav tako je poudaril, da se prek takšne bogate revije pevskih zborov na najneposrednejši način uresničuje plodna zamisel o skupnem kulturnem prostoru v tem delu naše domovine.

Najzaslužnejšim zborom in njihovim vodjem so na tej slovesnosti podelili posebna priznanja. Iz rok predstavnikov Zveze kulturnih organizacij Slovenije ga je prejela tudi Zveza kulturnih organizacij na Ravnah na Koroškem.

Drago Miklavc

Borci za severno mejo 1918/19 v narodnoosvobodilnem boju

Za Spominski zbornik ob 70-letnici bojev za Maribor in severno mejo Slovenije pripravljamo poimenski spisek Maistrov prostovoljcev in sploh borcev za severno mejo 1918/19, ki so v letih 1941 do 1945 sodelovali v Osvobodilni fronti (OF) ali v narodnoosvobodilnem boju (NOB), bodisi kot aktivni partizanski borci, bodisi kot ilegalci v zaledju po vsej Jugoslaviji.

Nabral sem že lepo število imen tovarišev – nekdanjih prostovoljcev (95) in tudi na kratko sestavil opis njihovega sodelovanja; med njimi je tudi nekdanji Maistrov borec, ki je za osvobodilno gibanje Jugoslavije med vojno deloval v ZDA. Med navedenimi so narodni heroji, nosilci Partizanske spomenice 1941, člani AVNOJ, partizanski oficirji in odlikovanci vseh vrst. Nekaj jih je padlo v boju, nekaj jih je padlo pod okupatorjevimi streli ali umrlo v zloglasnih taboriščih, večina pa jih je umrlo po vojni. Še živeči so stari nad 85 let in se bodo s ponosom letos udeležili odkritja spomenika generala Maistra v Mariboru.

Tole pa je spisek imen v abecednem zaporedju: mgr. dr. Aleksič Jakob, Ljubljana, Bohak Ivo, Maribor, Cerkovnik Franc, Kamne, Cestnik Pero, Ljubljana, Černe Ciril, Ruma, Fajgel Rudolf, Zagreb, dr. Flajs Jože, Celje, Gačnik Janko, Guštanj, Gostiša-Pilot Lojze, Stara vas, Gradnik Vladimir, Nova Gorica, dr. Gros Davorin, Novo mesto, Habjan Anton, Mošnje, Hajnrihar Lojze, Ljubljana, Hočevar Mirko, Zagreb, Jošt Martin, Žalec, prof. Karba Joža, Maribor, Kelih Miloš, Lesce, Kirbiš Ivan, Prepolje, Klemenčič Jurij Alojz, Roče, dr. Korenčan Andrej, Maribor, Koroša Andrej, Ljutomer, Kos Hinko, Maribor, Kos Stefan, Sarajevo, Kovačič Ivan, Trst, Kristl Josip, Korena, Kronovšek Alojz, Celje, Krušič Jože, Ribnica na Pohorju, Kukovec Alfonz, Ljutomer, Kukovec Viktor, Ljutomer, Kraut-Kuparevič Stefan, Maribor, Kurent Filip, Ljubljana, Kuster-Korošec Janko, Maribor, Leskošek-Luka Franc, Celje, Lubej-Drežec Franc, Ljubljana, Lukež Aleksander, Brežice, Lupšina Julius, Beograd, Lušnik Gabriel, Gornji Dolci, dr. Majcen Jožko, Mari-

bor, Mali Anton, Tržič, Marion Matija, Maribor, Megla Milan, Lenart na Ptujskem polju, dr. Mejak Ervin, Celje, Miklavčič Franc, Volče, Mrovlje Tomaž, Gorenjska, Naglič-Pero Ignac, Stara vas, prof. Orožen Janko, Celje, Osterc Anton, Gornja Radgona, Panjan France, Zgornje Jarše, dr. Peče Milko, Ptujška gora, Perc Martin, Bled, dr. Pertot Ivo, Ljubljana, dr. Pihlar Janko, Maribor, Pivec Franjo, Maribor, Pivec Milan, Hrvaska, dr. Pohar Maks, Slovenjgradec, Porekar Anton, Ljubljana, prim. dr. Ciril Porekar-Humski, Ljutomer, Porekar Vlado, Ljutomer, Porekar Zmago, Ljubljana, Prezeli Andrej, Studeno, Primožič-Niko Franc, Nova vas, Rakuša Karl, Maribor, Remic Adolf, Mirna peč, Rožman Pavel, Srednja vas, Rudež Stanko, Zagreb, Rus-Andrej Jože, Rus Karl, Mota pri Ljutomeru, Sadjak Jože, Globasnica, Senčar Ciril, Ljutomer, Skok Alfonz, Prevalje, ing. arh. Seranjnik-Micek Domicijan, Ljubljana, Slekovec Drago, Ljubljana, Stanovšek Franjo, Šoštanj, dr. Šalamun Franjo, Ptuj, Sarh-Iztok Alfonz, Ruše, Sefman Karel, Ljubljana, akademik prof. dr. Šnuderl Makso, Ljubljana, Sonaja Jože, Ruše, Stibler Vekoslav, Vojvodina, Štros Franc, Celje, Štros Miloš, Maribor, Štrumbelj Feliks, Cleveland, Ohio, ZDA, Šumak Franjo, Ormož, dr. Turk Ernest, Ljubljana, Ude Lojze, Ljubljana, Vagner Janko, Celje, Vatovec Rajmund, Solkan, Vintar Miha, Ljubljana, Vodopivec-Vito Vlado, Beograd, Zorko Edo, Radovljica, Zorko Franjo, Ljubljana, Zupan Valentin, Kamna gorica, Žagar-Gornik Stanek, Srednja Dobrava, Žgajnar-Milko Bogumil, Maribor, Hmelak Julij, Oplotnica.

Vseh seveda ne bomo mogli več najti in obelodaniti njihovo sodelovanje v NOB. Če pa še kdo med bralci tega sestavka ve za koga, ki ni bil imenovan, prosim, da sporoči njegove osebnostne podatke in vrsto sodelovanja (kdaj in kje) na naslov: prim. dr. Ciril Porekar-Humski, 62000 Maribor, Ul. her. Staneta 4.

Ciril Porekar

Na današnji dan pred dvainštiridesetimi leti

Pred dvainštiridesetimi leti so 2. aprila, skoraj na pragu svobode vlasovci tik ob reki Muri blizu Smodiševga mлина ustrelili 21 talcev, ki so jih privedli iz ljutomerskih zaporov in jih zvezane vodili skozi naselje Cven in Moto.

Spominsko obeležje predstavlja človeka, ki je obložen s kamenjem (spomenik je zgrajen iz rečnega kamenja). Na obeh straneh spomenika visita verigi, ki simbolično prikazuje trepljenje talcev. Posnetek ima dve pomembni značilnosti: spomenik talcem ter po naključju ob spomeniku srečanje predsednikov KO ZZB NOV Cven pri Ljutomeru Stanko Sabotin, Jože Peterka in Drago Zemljak. Vsi trije predstniki KO ZB so v zadnjem desetletju že tudi premili.

Sedaj ni več Smodiševga mlina na Moti ob Muri, vendar življenje teče naprej. Spomenik opozarja sedanje in tudi poznejše rodove na najhujše dni, ko so tu tik ob vzniku svobode divjali vlasovci.

Reka Mura teče naprej, njeni valovi šumijo vedno tiše, kot da bi opozarjali na ta najlepši kraj sveta ob Muri, kjer je pred dvainštiridesetimi leti ugasnilo 21 življenj za našo svobodo.

Stane Feuš

Končali teoretično usposabljanje

Predsedstvo mestne konference zveze rezervnih vojaških starešin Ljubljana je na nedavni seji med drugim obravnavalo tudi vsebino sedemindesete številke Nove revije. V razpravi so nekatere članke ostro zavrnili, ker lažno in neodgovorno in neznanstveno posegajo v naše javno politično življenje. Hkrati pa so člani predsedstva poudarili, da bi morali, ne samo o Novi reviji, ampak vseh spornih zadevah, ki se pojavljajo v naši družbi, govoriti treznejše.

Člani predsedstva so obravnavali tudi potek usposabljanja rezervnih vojaških starešin po občinah. V občini Vič-Rudnik so s teoretičnim delom usposabljanja že končali in začinjajo s praktičnim delom. Nadvse razveseljiva je ugotovitev, da je bila letos udeležba večja kot lani. Prav gotovo je vzrok za to v sodobnejših metodah dela, s katerimi pritegnejo pozornost svojih članov. Povsem drugačna pa je slika v občinah Šiška, Center in Bežigrad, kjer so tudi že kon-

čali s teoretičnim usposabljanjem. Pri njih pa je bila udeležba še slabša kot v minulem letu. V občini Moste-Polje so tudi že končali s teoretičnim usposabljanjem in se pripravljajo na praktično urjenje. Pri njih je bila udeležba boljša kot v minulih letih. Vzrok za to pa je pismo, ki so ga poslali vsem svojim članom, ki se ne udeležujejo usposabljanj. Občinski komite ZK so znova obvestili o tistih, ki še vedno ne hodijo na predavanja in druge oblike usposabljanja.

Dogovorili so se tudi, katera občinska posamezne ekipe, ki bodo zastopale mestno konferenco na enajstem medregijskem srečanju v Postojni. Tako bodo za Bežigradom sestavili ekipo za streljanje z vojaško puško, Center bo sestavil ekipo za streljanje z vojaško pištolo, Moste-Polje ekipo za balinanje, Šiška za taktično-orientacijski pohod in Vič-Rudnik za šah. Občinske konference naj bi takoj začele s pripravami ekip, v katerih pa naj bodo najboljši posamezniki iz vse Ljubljane.

B. K.

Tovariš urednik!

Reportaža na eni celi strani takšnega časopisnega formata, kot je TV 15, ni kratka. Nasprotno, dokaj obširna in hvaležna informacija je precej širokemu krogu ljudi, ki o stroki in razvoju neke panoge industrije relativno malo vedo.

Ob branju članka bralec dobi vtis, da se je intenziven in ekonomsko utemeljen razvoj Korsa začel pred petimi ali šestimi leti. Od skupno 350 vrstic je avtor namenil petindesetletni razvojni poti le 17 vrstic, v katerih omenja, da je ustanovitev podjetja pred štiridesetimi leti bila plod »nekoliko ambicioznih posameznikov«. Menim, da je takšen prikaz žalitev za vse tiste prizadevne začetnike in posebno za najvidnejšega Antona Tepeša, ki je petintrideset let krmaril barko tega kolektiva. Od 5 ali 6 začetnikov je nastal petstočlanski kolektiv z moderno tehnologijo dela in ki že dolgo vrsto let posluje z zelo zahtevnimi tujimi partnerji. Intenziven razvoj Korsa z uvajanjem moderne tehnologije in usmeritve na zunanje tržišče sovpada v čas, ko so na tekstilno industrijo padale neobjektivne in prej zaviralne kot vzpodbudne ocene družbenega vodstva. Konfekcionarji so se morali boriti za svoj prostor pod soncem prej kot vsa druga industrija in da so lahko uspeli, jih je reševala samo visoka produktivnost dela, ki je morala dosegati normative po zahtevah konvertibilnega valutnega področja. Korsi so v tem boju za svoj obstoj in napredek uspevali že pred mnogimi leti.

Te vrstice nimajo namena omalovaževati prizadevanja in uspehov sedanjega vodstva, ki se mora prav tako prebijati

preko ostrih čeri, da ohrani in izboljšuje življenjske pogoje petstočlanskega kolektiva. Ponovno pripominjam, da mora tako obsežen članek dati dostojno mesto razvoju prejšnjih let.

Ivo Marinc
upokojeni urednik strokovne
revije za tekstilno industrijo SRS

Odgovor tovarišu Ivu Marincu

Niz mojih reportažnih zapisov o nekaterih najpomembnejših slovenskih izvoznikih, katerih zadnji predstavnik je bil pred nedavnim KORS iz Rogaske Slatine, je bil vsebinsko zastavljen tako, da je v ospredje postavil pota današnjega razvoja in njegovih dilem, iskanj mnogoterih možnosti, predvsem na področju kvalitete, izkoriščanja lastnega znanja in s tem tudi prodiranja na tuja tržišča, zlasti na zahodne trge. V tako zastavljeni zasnovi nikakor ni bil predviden pogled v preteklost, kljub nespornim zaslugam posameznikov, brez katerih vsekakor ne bi bilo današnje poslovne prodornosti. Ob omenjanju najzaslužnejših bi bilo seveda treba zapisati še imena tistih, ki so v tistem, za tekstile relativno težkem obdobju, priskočili na pomoč, to pa pomeni, da bi bilo treba spiske imen znatno razširiti, kar pa nikakor ni bil moj namen.

Milenko Strašek

Iz našega zamejstva

Odločna obsodba izkrivljenja resnice o nacističnih taboriščih

Tržaška sekcija Združenja bivših deportirancev v nacistična taborišča ANED je izdala tiskovno sporočilo, v katerem obsoja pisanje nekaterih krajevnih časopisov v zvezi z dogodki v bivših jetniških taboriščih. Med drugim podpira zahtevo raznih naprednih organizacij, da bi pristojne krajevne oblasti primerno ukrepa- le, da bi resnica končno prišla na dan, ker obstoja dokumentacija.

Tiskovno sporočilo ANED končno navaja ukrep francoskega predsednika Mitterranda, ki je razveljavil vsebino pisma, ki ga je univerza iz Nante- sa poslala Mednarodnemu od-

boru za koncentracijska taborišča, v katerem osporava pričevanjem o množičnih smrtih v koncentracijskem taborišču v Auschwitzu (Ošivieicimu).

Tovariško srečanje pri Domju

V veliki dvorani DISPRAL pri Domju se je na tovariškem srečanju zbralo več sto nekdanjih borcev, aktivistov in političnih deportirancev ter njihovih družinskih članov. Na tovariškem srečanju, ki ga je pripravilo pokrajinsko predsedstvo VZPI-ANPI, je sodeloval tudi znani Tržaški oktet, ki je dovršeno zapel več slovenskih partizanskih in umetnih pesmi, katerim je dodal tudi lepo, popularno italijansko pesem. S kratkim nagovorom ste go-

ste – med temi sta bila tudi sedanji in prejšnji jugoslovanski generalni konzul v Trstu Livij Jakomin in Drago Mirošič – pozdravila Vladimir Kenda v slovenščini, v italijanščini pa Arturo Calabria, ki je navedel tudi nekaj zaskrbljujočih pojavov in primerov omalovaževanja protifašističnega boja. Vse to pa sili, je nadaljeval govornik, k nadaljevanju borbe za uveljavitev idealov, zaradi katerih so se pred desetletji partizani odločali za boj.

540 garibaldincev odlikovanih

V Firenzah so svečano izro-

Popravek

V zapisu »Zaradi prevelikega zaupanja« v zadnji številki je čisto na koncu v zadnjem stavku napačno naveden podatek o smrti Nade Žagar. Pravilno je: V hudih bojih za Knin je bila 3. decembra 1944 hudo ranjena hčerka Nada. Tako kakor brat Stane, je s pesmijo na ustih izdihnila 12. decembra 1944.

Ivan Jan

Prlekija 1941–1945

Monografija »Prlekija 1941–1945« je vključena v knjižnico OF pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Recenzijo teksta sta opravila ugledna poznavalca in pisca zgodovine NOB dr. Tone FERENC in dr. Milan ŽEVART.

Knjiga zajema območje nekdanjega okrožnega odbora OF za ljutomerski okraj, ki je obsegal sedanje občine Gornja Radgona, Ormož in Ljutomer.

Izdajateljski svet pri Občinskem odboru ZZB NOV Ljutomer pripravlja izdajo knjige, ki bo v koncu aprila t. l. izšla pri Založbi »Borec«. Avtor monografije »Prlekija 1941–1945« je prof. Drago NOVAK.

Občinski odbor ZZB NOV Ljutomer, ki je pobudnik izdaje monografije, zbira prednaročila za knjigo, ki bo predvidoma stala 14.000 dinarjev. Ob dotaciji občinskih kulturnih skupnosti in drugih organizacij pa bi se cena bistveno znižala. Monografija bo izšla v dva tisočih izvodih.

Stane Feuš

Vabilo

Odbor skupnosti vabi vse borke in borce Škofjeloškega odreda na 5. zbor skupnosti, ki bo v petek, 10. aprila 1987 ob 16. uri v Domu JLA Kranj, Nazorjeva 3.

Ker bodo na zboru poleg programa dela in organizacijskih vprašanj obravnavani tudi prispevki za dopolnitev obstoječe monografije odreda, prosimo za zanesljivo udeležbo.

Odbor

Obvestila

Obveščam vse udeležence napada na policijsko postajo v Zgornjih Gorjah dne 8. aprila 1945, da se udeležijo srečanja po dvainštiridesetih letih. Srečanje bo 8. aprila 1987 ob 10. uri v gostilni Zadruga v Zgornjih Gorjah.

Peter Plesnik,
udeleženec napada

Odbor Sekcije vezistov in kurirjev NOV za Ljubljansko področje obvešča svoje člane, da se v letošnjem letu lahko udeležijo pohodov in izletov, ki jih organizira PD PTT Ljubljana, Trg OF 16/1.

Odbor priporoča članom naslednje pohode in izlete:
11. aprila Pohod na Štampetov most;
9. maja Pohod po poteh partizanske Ljubljane;
14. junija 20. zbor planincev PTT Slovenije pri poštarški koči pod Plešivcem;

9. avgusta Sorica–Ratitovec–Prtovc–Železniki;
13. septembra Dan planincev Slovenije – Ermanovec;
4. oktobra Spominski planinski pohod na Slavniki;
8. novembra Moravce–Grmače–Križevska vas–Tabor–Domžale;

13. decembra Spominski pohod na Tisje.
Prijava za pohode in izlete sprejema pisarna društva na tel. 316-531 do vključno dva dni pred odhodom. Izleti bodo objavljeni s plakati v PTT organizacijah in v planinski rubriki časopisa Delo.

Pisarna društva je odprta:
– ob torkih od 15. do 17. ure
– ob sredah, četrtkih in petkih od 9. do 11. ure.
Vsem, ki se boste udeležili pohodov in izletov, želimo veliko užitkov v naravi.

ODBOR

Sekcije vezistov in kurirjev NOV
za Ljubljansko področje

Letos naš odred praznuje petinštirideseto obletnico ustanovitve. Prav zaradi našega jubileja se bomo letos v velikem številu udeležili zaključne slovesnosti tradicionalnega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«.

Komanda Notranjskega odreda je na podlagi odredbe štaba III. grupe odredov, ki je bila izdana istega dne, kot je bil ustanovljen naš odred, t.j. 24. aprila 1942., uvedla v svojih enotah enotno pokrivajočo »triglavko«.

Odbor skupnosti borcev Notranjskega odreda zato predlaga, da na pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane« sodelujete s triglavkami, kakor smo to storili lanskega leta. Triglavke si mora dati vsak sam napraviti. Kroj za triglavko lahko dobite na naslovu: LOJZE ERJAVEC, Trubarjeva 29, Ljubljana.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
NOTRANJSKEGA ODREDA

Poizvedba

Zveza koroških partizanov, išče osebe, ki bi vedele kaj o Juliju Vodopivcu-Aleksu, ki je bil po rodu iz Primorske, stanoval pa je v Preserjah pri Radomljah.

V partizane je odšel leta 1942, v letu 1944 pa je bil poslan na severno stran države. Z njim je bil tudi še neki tovariš, s partizanskim imenom TIGER.

Nekje v Labotski dolini ali vznožju Svinjske planine sta bila izdana in napadena, Vodopivec-Aleks je obležal smrtno zadet, Tigra pa so Nemci ujeli.

Po vojni se je govorilo in domneva se, da je tovariš Vodopivec pokopan na pokopališču v Šentpavlu v Labotski dolini.

Prosimo vse tiste tovariše (priče), ki karkoli vedo o tovarišu Vodopivcu-Aleksu, kje da je padel, kje je pokopan, kdo je bil partizan z imenom Tiger, če je preživel vojno, kje živi danes, da to nemudoma sporočijo Zvezi koroških partizanov, 9020 Celovec/Klagenfurt, Tarviserstrasse 16, Avstrija.

Zveza koroških partizanov
Celovec

Dopisnik iz Kočevja poroča

Pred proslavo 45-letnice Tomšičeve brigade

Tudi na razširjeni seji **predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Kočevja** so ostro obsodili zadnje dogodke protirevolucionarne dejavnosti.

Sestavili so posebno pismo, ki so ga dostavili Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in Republiški konferenci SZDL Slovenije.

Na seji so posebej obravnavali programe odborov posameznih partizanskih enot, ki imajo domicile na območju občine Kočevje. Soglašali so, da se 45-letnice ustanovitve 1. SNOUB Toneta Tomšiča, ki je bila ustanovljena na Cesti pri Starem logu, proslavi v Ljubljani. Podobna obletnica V. SNOUB Ivana Cankarja pa se naj bi proslavila v Znojilah v občini Grosuplje; odbore partizanskih enot pa bodo tudi finančno podprli.

Ob koncu so potrdili tudi zaključni račun te organizacije za minulo leto in sprejeli finančni načrt za letošnje.

Viktor Dragoš

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Časopisni svet TV-15 naš tovariš**: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ŽRYS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelček: Moše Pijače 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35